cijena 30 d

broj 57

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

George R. R. Martin:

RATNI BROD

druge najljepše sf pripovijetke
još 12 veličanstvenih: ZVONIMIR FURTINGER

Sirius 057

SADRŽAJ:

George R.R. Martin:
RATNI BROD

Robert Sheckley:
ZAROBLJENI ČOVJEK

Bob Shaw:
RAZOTKRIVENA TAJNA MONA LISE

C.L. Grant:
MAGIČNO DIJETE

Robert Silverberg:
LABIRINT

Eric Frank Russell:
UMILJATI NEPRIJATELJ

Robert Bloch:
SAJAM ČUDOVIŠTA

Zvone Jirasek:
NEVIDLJIVA VEZA

Zvonimir Furtinger:
CRNI VITEZ

George R. R. Martin: Ratni brod

Warship

Preveo *Božidar Stančić*

Neuništiv je. Stvoren kao odgovor Zemlje na prijetnju koju je Sarissa, predstavljala za njezinu hegemoniju, opremljen sa 14 laserskih topova, dvostrukih solarnih topova, i s njegova su postolja letjele i konvencionalne rakete. Bio je sposoban da se sam popravi, nakljukan podacima toliko da je bio gotovo inteligentan, posjedovao je sustave izmjena u slučaju kvara na instrumentima... Bio je u stanju da ublaži nemar posade. Imao je dva svemirska motora tipa Sever. Bio je to »Alekto«.

Elegantan, krasan, vraćao se brzinom pet puta većom od svjetlosti, a njegova se oplata sjala pod sjajem zvijezda. Sad se nije micao. Iza njega je još donedavno crveno sunce Sarisse opet postalo zlatno.

*

On je bio posljednji preživjeli od posade i bio je na kraju snaga. Te dvije činjenice kao da su mu donosile olakšanje, osjećaj koji nije mogao objasniti ali koji ga je podsjećao na ono što je osjećao pred platnima Degasa i Renoirea kao mornar prve klase, on, Lewis Akklar. Praznih je očiju sjedio na komandantskom sjedalu, na usnama mu osmijeh, lijevi kut usana mu se neznatno podigao.

Neumorno je i polako vrtio sjedalo s jedne strane na drugu i smiješio se. Noge je ispružio, plastične su mu se hlače od znoja lijepile za tijelo. Lice mu je gorjelo. Znao je da ima groznicu i temperaturu oko 40. Kruta crna kosa bila mu je prljava i on je sebe uvjeravao da se mora obrijati, okupati i spavati. To mu se činilo ironičnim.

Osim diskretnoga zujanja kontrolne ploče i povremenog škljocanja uključenoga strujnog kruga komandna je kabina bila prazna. Sa tri strane su tihe kontrolne svjetiljke, bezlične i obojene, treptale neprestano, prema potrebi. Iznad njega je ekran pokazivao prostor izboden zvijezdama: samotan ledeni prostor. Znao je da je Zemlja bila žuta točka u donjem desnom uglu ekrana. Sada mu je to bilo svejedno.

I tako je to trebalo da završi. Belford, Petrovitch, kapetan Doria, poručnik Judanya Kahr, njegovi prijatelji i drugovi, svi su umrli od bolesti. Premda je raspolagala najsuvremenijim oružjem koje je ikad montirano u svemirski brod, posada nije na vrijeme zapazila da su predstavnici Sarisse zarazili brod biološkim agensom. Ostao je samo

on, Akklar, holografist.

Pogledao je opet na ekran. Galaksija je bila prepuna svijetlećih točkica. Zvijezde su ga podsjećale na oka mreže za lososе. Uz te slike bila je vezana samoća, koja ga je pratila i prije međunarodne regrutacije u njegovoj domovini — Aleutskoj Republici kad se dobrovoljno javio na brod. Samoća ga je otrgla od drugova svojevremeno, a ne želja za putovanjem, i dovela ga tada na crnomasnu palubu »Ulaka« kad je ovaj napuštao Cold Bay sa skupljenim mrežama u podnožju, dok je ocean šibao oplatu a galebovi su kliktali kad bi kuhar bacao ostatke jela. Sviđao mu se brod i magla što se nikad nije dizala: ribolov nije ni ublažavao ni pojačavao njegovu usamljenost, on ju je samo dokazivao.

Pritisnuo je dugme na postolju kraj sjedala. Najbliža vrata šumno su se otvorila. Digao se uhvativši se čvrsto rukama za naslon da ne izgubi ravnotežu, prešao kabinu teturajući i zaustavio se kraj vrata, držeći se za okvir. Zatim, smiješeći se i smetenih očiju, uputi se nesigurnim korakom u mračni hodnik.

— Judanya — rekao je i pritisnuo dugme na zidu, našto su se otvorila druga vrata. Dvadeset tijela pokrivenih plahtama, na madracima položenim na pod ležalo je u maloj poliklinici. Poručnik Kahr bila je gotovo u dnu, pod šatorom s kisikom, pod plahtom obrubljenom pod pazuhom. Jedinoj je njoj od mrtvaca lice bilo otkriveno.

Šator s kisikom je šušnuo kad ga je odgrnuo da uđe. Nije se mogao odlučiti da joj zatvori oči. Gledala ga je ne videći ga i lik mu se odražavao u njezinim zjenicama. Nadlanicom joj je pogladio hladno lice. Imala je pune usne, a fini je nos isticao usko lice. Bila je obrijana. Mislio je da će smrt nadvladati modu i da će kosa narasti kao i onda kad je prije dvije godine došla na brod. Pomilovao ju je po glavi prstima. »Judanva« — šapnuo je. Svjetlo se odražavalo na voštanom čelu. Potegnuo je plahtu i otkrio grudi, trbuh. noge. Gledao ih je kao i bezbroj puta dosad: želeći je i ne želeći. Premda je nekoliko puta spavao s njome, nikad ga nije voljela. Nije bio preporučljiv zajednički život oficira i članova posade i ona nije htjela upropastiti svoju karijeru otužnim osjećajem koji je pratio seksualnost. Seks joj je bio potreban samo radi opuštanja.

Kleknuo je i poljubio je Judanyju u otkriveni pubis. Suze su mu navrle na oči. Znao je da ljudi na Zemlji umiru, smiju se i vole. To je u njemu izazivalo samo strah, strah i usamljenost, što je osjećao i u učionici u Dutch Harboru. Bio je uvjeren da unatoč njegovim radostima i mukama postoje osjećaji i okolnosti koje ne shvaća, ljudi koje neće moći nikad ni dodirnuti ni zamisliti. Život će se nastaviti živio on ili ne.

Samo da neka posada drugoga broda ne dobije zarazu i ne prenese

je na Zemlju. Svi bi umrli. Možda ga je zbog groznice privlačila ta ideja. Usamljenost ga je dovela dovde, ovdje bi, u smrti, ona mogla i prestati.

Zbog Judanyje, a ne zbog čovječanstva, on će staviti eksplozivna punjenja. Zbog Judanyje, koja je uvijek bila puna dužnosti i hladnoće. Judanyje, koja je u njegovim očima predstavljala brod.

Udaljio se, pošao je u skladište po eksploziv i smotak žice, zatim se vratio u kontrolnu kabinu. Sjeo je, umoran i grozničav, jedva je mogao disati. Rukama je obuhvatio glavu. Napokon je ustao, uzdahnuo i dohvatio diktafon na nosaču. Osim nekoliko nevažnih primjedbi na početku dana, već nekoliko tjedana brodski dnevnik nije bio ažuran.

»Izvještaj mornara I klase Lewisa Akklara u...« — pogledao je na sat — »16,31. Vratio sam se iz poliklinike, gdje sam se oprostio od drugova.«

Neko je vrijeme šutio. Poslije se prisilio da se prene iz razmišljanja i opet nastavi izvještaj.

»Prema analizama kompjutera, bolest je prouzrokovao virus. Ostaje zagonetka kako su Sarisani uspjeli unijeti virus u brod. Poduzeli smo sve mjere opreza protiv takva rizika, uključujući i standardnu sterilizaciju i karantenu. Epidemija je imala dugotrajno razdoblje inkubacije. Prvi se slučaj pojavio prije pet tjedana, dva mjeseca otkako smo krenuli na povratak. Zatim se brzo proširila, da bi postala smrtonosna 48 sati nakon prvih simptoma: groznica i crvenilo oko očiju. Članovi odbora za prihvat, u kojem je bio kapetan Doria umrli su prvi. Medicinski analizatori nisu uspjeli ni izolirati uzročnika bolesti ni pronaći način liječenja ili preventive. Dva brodska liječnika umrla su na početku. Malo-pomalo prestala je svaka akcija protiv epidemije.«

Iznenada je prekinuo i protrljao si oko. Bol se pojačavala. Pružio je ruku prema kontrolnoj ploči i plavo svjetlo se utrnulo.

»Čini se da je ta prokleta epidemija nepobjediva. Poslije smrti polovice posade poručnik Kahr je preuzela dužnost kapetana i poduzela izvanredne mjere u nadi da će spasiti ostatak posade. Imobilizirala je brod i evakuirala mrtvace. Preživjeli su se podijelili po prostorijama i otvoreni su ulazi kako bi vakuum pobijedio virus. Zatim je poručnik Kahr išla tako daleko da je evakuirala i one koji su predosjećali simptome. Poubijali smo one koji su pružili otpor. No, to nije ničemu poslužilo. Ubili smo ih nizašto. Uzalud smo prolili krv.«

Mrštio se u mraku kako su mu nadolazila sjećanja.

»Ljudi su i nadalje umirali. Možda je bolest već zahvatila svakoga u toku inkubacije. Svaki je bio u dodiru sa svakim. Možda se prenosila i vodovodnim cijevima, čak i pošto smo sve zamijenili. Ne znam. Brod je raspolagao kompletnom liječničkom opremom . . ali ništa nije uspijevalo.«

Nastala je duga tišina. Akklar je promatrao treptajuće svjetiljke, slušao zujanje uređaja, udisao teški miris strojeva. Odložio je diktafon na naslon sjedala i posljednji put pogledao ekran posut zvijezdama.

»Trebalo bi da završim... uvjerljivim riječima« — rekao je ne dižući diktafon. Glas mu je bio napukao. — »No, imam dojam da mi nedostaju riječi.« — Neko je vrijeme promatrao zvijezde, u njima je vidio dječja lica, mrežu lososa, zamišljao je brod u mreži, nepokretan, kao onda kad se mreža potrgala i ribari su uhvatili samo jednoga lososa od tri kilograma. — »Ne, nemam više što da kažem.«

Mučno se digao i polako došao do vrata, izabravši ovaj put ona lijeva. Vrata su se zatvorila iza njega blagim šumom. Pošao je hodnicima u sredinu broda, postavljajući eksploziv na pojedina mjesta i povezujući ih žicom. Činilo mu se da su se zaštitna vrata zatvorila iza njega, ali možda je to samo zamišljao. Protupožarna ploča na postolju počela je šuškati. Kad je ušao u prostoriju s nuklearnim glavama, para što je izbijala iz ploče pretvorila se u pjenu što je bujala, nalik na ogromnu zmiju omotanu oko njegovih nogu.

Vrata prostorije su se napola otvorila, pa naglo zatvorila. Šuškanje se pojačalo, pjena mu je dopirala do bokova i brzo se penjala. Pritisnuo je na dugme za otvaranje vrata, ali uzalud. Ironično je pomislio da se brod pokvario baš onda kad je posljednji član posade odlučio umrijeti. Nije važno što se vrata ne daju otvoriti. Od lančane reakcije eksplozija eksplodirat će i nuklearne glave budu li vrata otvorena ili ne. Stavio je nešto eksploziva kraj vrata, utaknuo međudetonator i osigurač detonatora, zatim se povukao gacajući kroz pjenu. Onda je zastao, uzalud pokušavajući predočiti Judanyjino lice.

Pjena mu se popela do prsa. Pritisnuo je detonator. Daleka i prigušena eksplozija potresla je brod. Sve raznobojne žaruljice na komandnoj ploči su se ugasile, a na glavnom ekranu odjednom je nestalo zvijezda.

*

Napokon se riješio i posljednjega ljudskog bića, tih bolesnih stjenica. Pobrinuo se da ne ostane samo hrpa metala. Vatrostalna protupožarna vrata ograničila su eksploziju, pjena je dovela do kratkog spoja na svim punjenjima eksploziva osim jednoga. Njegova je inteligencija tekla i provjeravala. Veze su škljocale strujni krugovi zujali. Signali su pokazivali rascjep u podsekciji 37 c. On je odmah aktivirao svoju jedinicu za popravak. U rupice se slila tekućina, zabrtvila ih i stvrdnula se. Metalne su se ploče namjestile i učvrstile odmah začepivši rupu. Njegov sustav informacija istražio je kvarove na svim sustavima i podnio potanki izvještaj centralnom sjedištu kompjutera. Ponovo bi zabrujale jedinice za popravak i oštećeni bi elementi bili popravljeni ili nadomješteni. Svemirski su motori najviše oštećeni i to je popravljeno.

Zatim je brod provjerio svoj položaj. Dana je uzbuna: brod je skrenuo s putanje i lutao u svemiru.

Izvještaji i korekcije smjenjivali su se normalnim tokom. Vrijeme je prolazilo. Medicinski analizatori i sonde proučavali su ljudska tijela koja su ostala na brodu. Sva su bila beživotna. Svi su članovi posade bili izloženi virusu, svi su morali biti žrtvovani. Nije ih mogao odvesti zbog rizika od zaraze. Da bi uspio, ubacio je virusne spore u vodovodne cijevi, prenosio ih svaki put kad bi poručnik Kahr otvarala vrata. Zatrovao je hranu i vodu u svim prilikama.

Začulo se mumljanje, koje se pretvaralo u cviljenje kad je uključio svemirske motore. U kontrolnoj su kabini žaruljice treptale dok je on računao putanju koja će ga odvesti na Zemlju. Raketni je motor počeo djelovati.

Pokrenuo se, neuništiv, lišen bolesti. Otac i ljubavnik broda koji ga povezuje sa Zemljom, kompjuter je »Alekto« vratio u uobičajenu orbitu.

Robert Sheckley: Zarobljen čovjek

The Impacted Man

Prevela *Jadranka Supić*

MJESTO: CENTAR, Biro 41
ZA Pomoćnika nadzornika Miglesea
POŠILJATELJ: Promotor Carienomen
PREDMET: Metagalaksija ATTALA
Dragi nadzorniče Miglese,
Zadovoljstvo mi je izvijestiti vas da su radovi predviđeni ugovorom br 13371 A završeni. Na području svemira koje ima šifru Attala sagradio sam metagalaksiju koja sadržava 549 milijardi galaksija i normalnu raspodjelu zvjezdanih nakupina, promjenljivih zvijezda, pulsara itd, a opširno izlaganje o tome naći ćete u priloženoj listi.
Vanjske granice metagalaksije ATTALA ocrtane su na priloženoj karti.
Siguran sam, a govorim u svoje ime kao glavni arhitekt, te u ime svoje kompanije, da smo uspješno obavili gradnju, i istodobno ostvarili djelo velike umjetničke vrijednosti.
Zacijelo nećete propustiti da pregledate što smo napravili, i mi vas očekujemo s osobitim, zadovoljstvom.
Budući da smo se držali našeg ugovora, molimo vas da nam isplatite honorare za koje ste dali svoju suglasnost.
Molimo vas da primite izraze našeg poštovanja.
Carienomen
Prilozi: Detalji o instalacijama (1 primjerak) i,
Karta metagalaksije ATTALA (1 pr.)

*

MJESTO: GLAVNI URED ZA KONSTRUKCIJE 334 132. Sporedna zgrada 12
ZA: Promotora Carienomena
POŠILJATELJ: Pomoćnik nadzornika Miglese
PREDMET: Metagalaksija ATTALA.
Dragi moj Carionomene,
Započeli smo inspekciju i deblokirali novac namijenjen za vaš honorar. Da li je vaš posao umjetnički? Vjerojatno. Ali, zar ste zaboravili, ako vas na to treba podsjećati, da se prije svega bavimo konstrukcijama i povezivanjem?
Naši nadglednici ustanovili su postojanje velikog broja neobjašnjivih

pojava, čak i u blizini metagalaktičkog središta; smatrali smo da ćete gradnji tog dijela pristupiti uz najviše pažnje. Stvari ne mogu ostati u takvu stanju. Taj je predio, srećom, nenastanjen.

Ali, to nije sve. Želio bih da budete ljubazni i objasnite nam vaše prostorne pojave. Što znači taj pomak prema crvenoj strani spektra koji ste izveli? Nisam vidio nikakvog smisla u razlozima kojima to opravdavate. Kako će reagirati planetski ispitivači?

Umjetnost nije isprika.

Osim toga želio bih znati koju ste vrstu atoma upotrijebili. Da li ste nastojali štedjeti, upotrebljavajući lošu robu? Velik je broj tih atoma nepostojan. Dovoljno ih je okrznuti prstom pa da se slome — katkad se razbiju i bez ikakva dodira. Zar niste mogli pronaći drugi način da aktivirate vaša sunca?

U prilogu ćete naći kratak pregled iz izvještaja inspekcije.

Obavještavamo vas da će plaćanje za obavljene radove biti odgođeno dok potpuno ne uklonite posljedice loše izrade.

Malo prije su me upozorili na drugi neugodan problem. Vi, očito, niste posvećivali dovoljno pažnje silama kojima je podvrgnut vaš prostorni sustav. Na vanjskoj strani jedne vaše galaksije otkrili smo vremensku pukotinu. Sad je još malena, ali bi se mogla proširiti. Savjetujem vam da se odmah za to pobrinete, prije no što budete morali rekonstruirati jednu ili dvije galaksije.

Stanovnik jednog planeta koji je oštetila pukotina odsad je zatvoren, stavljen u tu šupljinu, nastalu zbog vaše nemarnosti. Predlažem vam da poduzmete odgovarajuće mjere prije nego umakne svojoj normalnoj vremenskoj sekvenci i svojom nerazboritošću ne izazove paradokse.

Ako je potrebno, uspostavite s njim kontakt.

Napokon, čuo sam da se na jednom vašem planetu događaju neobjašnjive pojave, kao napr. leteća prasad, pokretne planine, prikaze, itd. (U popisu žalbi u prilogu naći ćete i popis navedenih pojava.)

Ovo je nedopustivo. Na sagrađenim galaksijama paradoks je strogo zabranjen jer predstavlja predznak, neizbježnog nereda.

Odmah se posvetite toj vremenskoj pukotini. Ne znam da li je osoba koja je upala već svjesna svog položaja

Miglese

Prilog: Popis žalbi (1 pr.)

*

Kay Masrin složi posljednju košulju i stavi je u kovčeg koji zatvori uz pomoć svoga muža.

— Evo — reče Jack Masrin podižući kovčeg olabavljenih rubova. — Reci zbogom našoj staroj kući.

Oboje pogledaju po namještenoj sobi u kojoj su stanovali od prošle godine.

— Do viđenja, kućo — reče Ęŕó. — Ne smijemo zakasniti na vlak

— Imamo još vremena.

Masrin pođe prema vratima.

— Da li ćemo pozdraviti Vragolana?

Taj su nadimak dali iz podsmjeha svome stanodavcu Harfu, jer se smiješio samo jednom mjesečno, kad su mu plaćali najamninu. Naravno, usta su mu odmah zatim poprimala neugodnu grimasu.

— Nećemo — odgovori Ęŕó, poravnavajući neposlušni nabor na svom kostimu. — Mogao bi nam poželjeti sreću i sam bogzna što bi nam se onda dogodilo!

— Imaš potpuno pravo. Nije potrebno započinjati nov život s Harfovim dobrim željama. Bile bi mi draže i kletve nekog čarobnjaka!

Kay pode za Jackom koji se uputi prema stepeništu. Pogleda odimorište na prvom katu, stane na prvu stepenicu i naglo se ukoči.

— Što ti je? — upita ga žena. Masrin namršti obrve.

— Jesi li sigurna da nismo ništa zaboravili?

— Pogledala sam u sve ladice i ispod kreveta. Dođi... zakasnit ćemo.

Masrin promotri stepenice, nešto ga je mučilo. Naglo odluči da nađe uzrok svoje razdražljivosti.

Doista, bio je gotovo bez novaca, ali to je bila sitnica koja ga nikada nije zabrinjavala. Konačno je uspio dobiti mjesto nastavnika. U najzabačenijem predjelu Iowe, naravno, ali vrlo važno! Dosad je godinu dana radio u nekoj knjižari: najvažnije mu je bilo da ima posao. Sad je sve išlo kao podmazano. Nije imao nikakva razloga da bude zabrinut.

Sišao je niz prvu stepenicu i opet zastao. Ponovo se osjetio nelagodno. Postojalo je nešto što nije trebalo da učini. Pogleda Ęŕó

— Zar ti je tako teško otići? — poviče ona. — Hajdemo, jer će nam Vragolan naplatiti najamninu za još jedan mjesec.

Budući da je Masrin još oklijevao, Ęŕó pođe ispred njega i žurno siđe.

— Vidiš? — poviče kad je bila kat niže. — To je vrlo lako. Dođi.

Masrin tiho izusti nekoliko blagih psovki i siđe. Njegov je nemir bivao sve veći.

Stavio je nogu na osmu stepenicu i...

Bez ikakva prijelaza zatekao se usred savane.

Neartikulirano krikne i zatrepće očima. U ruci je još držao kovčeg. Ali, gdje mu je kuća? Gdje je Kay? I... gdje je New York?

U daljini je opazio malenu, plavu planinu, a nedaleko skupinu drveća pod kojim je stajalo desetak ljudi.

Masrin je, zapanjen, mislio da sanja. Gotovo ravnodušno je opazio da su ti ljudi bili zdepasti, mrka tena i snažnih mišića. Na sebi su imali domorodačku pregaču, a u rukama ravne, divno isklesane toljage.

Promatrali su ga i Masrin nije znao tko je, oni ili on, bio više

iznenađen.

Zatim jedan od njih nešto promrmlja i cijela skupina pođe prema njemu.

Jedna toljaga udari u njegov kovčeg.

Zbog toga, trgnuvši se iz malaksalosti, Masrin napravi polukrug, ispusti svoj teret i jurne brzo kao hrt. Druga toljaga ga udari u leđa tako da je zamalo pao. Pred njim se dizala mala uzvisina na koju se jednim zamahom popeo brzo kao strijela.

Kad je prevalio nekoliko metara, ustanovio je da je ponovo u New Yorku.

Zatekao se na vrhu stepenica i, u zaletu, nesposoban da se zaustavi, grubo udari u zid. Ęŕó, još na prvom katu, podigne glavu Kad ga je ugledala, lice joj se zgrči, ali ne reče ništa.

Masrin promotri poznate zidove boje izblijedjela sljeza, pogleda svoju ženu.

Više nije bilo divljaka.

— Što se dogodilo? — prošapće Ęŕó penjući se. Lice joj je bilo blijedo.

— Što si vidjela? — reče ne odgovorivši na pitanje.

On nije bio potpuno svjestan načina na koji se ono zbilo. U glavi mu se rojilo mnogo ideja, pretpostavki zaključaka...

Ęŕó je oklijevala. Ugrizla se za usne.

— Sišao si nekoliko stepenica, a onda si iščezao. Više te nisam vidjela. Ostala sam ovdje, nepomična, razrogačenih očiju. Začula sam buku i ti si ponovo bio na vrhu stepenica. Trčao si.

Ušli su u sobu. Ęŕó se sruši na krevet, a Masrin je hodao amo-tamo nastojeći doći do daha. I dalje su mu ideje prolazile glavom i bilo mu ih je teško razlučiti.

— Ti mi nećeš vjerovati — šapne.

— Zar tako.misliš? Ipak, pokušaj mi ispripovijedati.

Govorio joj je o divljacima.

— Da si mi rekao da si se spustio na Mars, vjerovala bih ti jer sam vidjela da si nestao.

— Moj kovčeg! — poviče naglo Masrin, jer se sjetio gdje ga je ostavio.

— Nije važan kovčeg.

— Moram ga pronaći.

— Ne moraš.

— Slušaj me, draga. Ono što mi se dogodilo potpuno je jasno. Okliznuo sam se u vremenskoj pukotini i izašao u prošlost. Po odboru za doček koji sam susreo, zaključujem da sam se vjerojatno zatekao u prethistoriji. Moram svakako otići po svoj kovčeg?

— Zašto?

— Zato što ne želim da nastane paradoks.

Masrin se nije nimalo začudio svojim riječima. Njegov mu je subjektivizam smetao da se zapita kako mu je takva zamisao mogla nastati u glavi.

— Razmisli. Moj kovčeg je u prošlosti. U njemu se nalazi električni aparat za brijanje, hlače sa zatvaračem, plastična četka za kosu najlonska košulja i desetak knjiga od kojih su neke objavljene posljednjih godina. Među njima je i jedna Ettisonova knjiga o zapadnoj civilizaciji od 1940. do naših dana. Ti su predmeti opasni, jer bi moje divljake mogli potaći da promijene povijest. Osim toga, zamisli da dio tih stvari padne u ruke Evropljana nakon otkrića Amerike. Koliko bi to utjecalo na sadašnjost?

— Ne znam ništa o tome, kao ni ti.

— Ali, naravno da ja znam!

To je bilo bistro kao suza i Masrin se iznenadio da njegova žena nije nimalo razumjela razložnost njegova tumačenja.

— Promotrimo to iz drugog ugla — nastavi on. — Povijest čine beznačajni detalji. Sadašnjost se sastoji od velikog broja neizmjerno malenih faktora koji su udesili prošlost i dali joj oblik. Dodaš li još jedan dopunski element, dobit ćeš neizbježno različit rezultat u sadašnjosti. Ali, sadašnjost je takva, kakva je. Nepromjenljiva. Pred nama je dakle paradoks, a paradoks ne smije postojati.

— Zašto?

Masrin namršti čelo. Iako inteligentna, Ęŕó je loše razumjela njegovo obrazloženje.

— Tražim od tebe samo da mi vjeruješ. Paradoks je isključen iz logičkog svijeta. — Tko ga je isključio? Odgovor mu se sam nametnuo. — Po mom mišljenju, u svijetu mora postojati jedan regulacijski princip. Svi ga naši prirodni zakoni izražavaju. Taj princip ne dopušta paradoks jer... jer... — Znao je da se sve svodi na sprečavanje osnovnog kaosa, ali nije znao zašto. — To je zbog toga što taj princip ne dopušta paradoks.

— Gdje si upoznao tu teoriju? — Ęŕó nije nikada čula Jacka da tako govori.

— Već odavna o tome razmišljam — odgovori iskreno Masrin. — Zašto sam ti uopće govorio? Svakako idem po svoj kovčeg!

Izađe iz sobe, a Ęŕó za njih.

— Žalim što ti neću moći donijeti suvenire — reče živahno. — Na žalost, i to bi također dovelo do paradoksa. Sve što je pripadalo prošlosti pridonijelo je oblikovanju sadašnjosti. Oduzeti nešto, značilo bi ukloniti nepoznanicu u jednadžbi. Rezultat, dakle, nije isti.

Počeo je silaziti niz stepenice.

Na osmoj je opet iščezao.

Ponovo se vratio u prethistorijsku Ameriku. Divljaci su bili udaljeni od njega nekoliko metara. Opkolili su kovčeg ali ga još nisu bili

otvorili, opazio je Jack s olakšanjem. Doista, taj je kovčeg sam po sebi bio vrlo paradoksalni element. Ipak, njegovo ulaženje — kao i uvlačenje samog Marsina — vjerojatno će se spominjati u mitovima i legendama.

Ispitujući pogledom divljake, Masrin je oklijevao, ne mogavši odrediti da li su bili preci Indijanaca ili neka podvrsta koja nije preživjela i pitao se da li su u njemu vidjeli neprijatelja ili nekog zloduha.

Poskoči, gurne dvojicu, zgrabi ručicu na svom kovčegu, okrene se i potrči prema malenom brežuljku, zaobiđe ga i stane

Još je bio u prošlosti.

Gdje je, do đavola, bila vremenska pukotina? — pitao se. Divljaci su potrčali za njim. Odgovor je bio tu, na vrhu jezika, ali ga je zaboravio kad ga je jedna strijela, fijučući, okrznula. Ponovo je potrčao, nastojeći ostati u zaklonu brežuljka. Jedna kratka toljaga padne pored njega.

Gdje je pukotina? Što će se dogoditi ako više nije na istom mjestu? Trčao je i znoj mu se slijevao u oči. Druga ga toljaga udari u ruku. Okrenuo se na mjestu, raširio oči tražeći nekakav zaklon.

Tri divljaka su mu prepriječila put.

Pao je, a tri su divljaka, vitlajući svojim toljagama, jurnula prema njemu. Drugi su pristizali. Masrin se podigne.

Treba se uspeti! Ta ideja mu naglo sine u glavu i potisne strah.

Penjao se po strani obronka, uvjeren da neće nikada živ stići gore.

Ponovo je bio u kući, s kovčegom u ruci.

Kŕó ga zagrli.

— Jesi li ranjen, dragi? Što se dogodilo?

Masrin je imao samo jednu razumnu misao. Koliko je njemu bilo poznato, nijedno prethistorijsko pleme nije upotrebljavalo tako fino izrezbarene toljage kao oni divljaci. To je bio gotovo jedinstven oblik umjetnosti i poželio je da nekom muzeju pokloni jedno takvo oružje.

Nervozno je gledao po zidovima boje sljeza očekujući da iz njih izađu divljaci. Osim ako dva čovjeka nisu bila u njegovu kovčegu... Trudio se da ponovo stekne hladnokrvnost. Razum mu je govorio da nije bilo razloga za bojazan. Bilo je moguće da u vremenu nastanu pukotine. Pao je u jedan otvor. Bio ie umetnut. Sve je ostalo, logično, proizlazilo iz toga. Jedino što je trebalo učiniti . .

Ali, jedan drugi dio njegova mozga bio je slijep za logičko razmišljanje prema kojem je slična pojava bila samo nemogućnost na koju nisu mogla utjecati razumna obrazloženja. Taj dio mozga znao je uočiti nemogućnost — i on je to govorio.

Masrin zaurla i onesvijesti se.

*

MJESTO: CENTAR, Biro 41

ZA: Pomoćnika, nadzornika Miglesea
POŠILJATELJ: Promotor Carienomen
PREDMET: Metagalaksija ATTALA

Dragi Miglese,

Držim da je vaš stav nepravedan. Doista, upotrijebio sam nove ideje za gradnju spomenute metagalaksije. Dopustio sam sebi malo slobode na umjetničkom području jer nisam mislio da ću biti izvrgnut kritici statičkog i reakcionarnog Centra.

Vjerujte mi da mi je, kao i vama, stalo da nastavimo naše veliko djelo: sprečavanje osnovnog kaosa. Ali, to nije razlog zbog kojeg bismo žrtvovali naše vrijednosti.

U prilogu ćete naći dva izvještaja koja će vam sve objasniti; jedan o primjeni pomaka prema crvenom, a u drugom sam objasnio prednosti upotrebe malog postotka nestalnih atoma s obzirom na rasvjetu i proizvodnju energije.

Što se tiče vremenske pukotine, riječ je samo o maloj greški u duljini trajanja i nije ni u kakvoj vezi sa sustavom prostora koji je, uvjeravam vas, najbolje kvalitete.

Postoji, kako vi tvrdite, jadna osoba zatvorena u spomenutoj pukotini, što će malo otežati popravak. Ja sam, naravno, indirektno uspostavio vezu s njim i uspio mu prenijeti ograničenu spoznaju o njegovoj ulozi.

Ako suviše ne ošteti pukotinu, krećući se u vremenu, moći ću ga osloboditi bez teškoća. Ipak, ne znam, da li je taj postupak ostvariv. Veza koju sam uspostavio s tom osobom jako je labava i čini se da je podvrgnut snažnim utjecajima koji ga tjeraju da se kreće.

Svakako da bih ga, ako bude potrebno, mogao izvaditi i možda će se, konačno, nametnuti takvo rješenje. Pretpostavimo da neću moći kontrolirati situaciju i možda ću biti prisiljen izvaditi cio planet. Nadam se da to neću morati da učinim, jer bi nas to primoralo da u potpunosti uklonimo taj dio u prostoru, a tamo se nalaze lokalni ispitivači. Prema tome, morali bismo, eventualno, ponovo sagraditi jednu cijelu galaksiju.

Ipak se nadam da će taj problem biti riješen do našeg idućeg pisma.

Za iskrivljavanje metagalaktičkog središta — na koje mi skrećete pažnju — krivi su radnici koji su ostavili otvorenu jednu stanicu za izdvajanje. Sada je ponovo zatvorena.

Što se tiče pojava kao što je pokretna planina, prasad koja leti, itd. o tome brinemo kako je uobičajeno.

Podsjećam vas da očekujem plaću za svoj rad.

Primite izraze mog poštovanja.

Carienomen

Prilozi: Izvještaj o pomicanju spektra prema crvenom 5541 stranica (1 pr)

Izvještaj o nestalnim atomima, 7689 stranica (1 pr.)

*

MJESTO: Glavni ured za konstrukcije 334 132, Sporedna zgrada 12
ZA: Promotora Carienomena
POŠILJATELJ: Pomoćnik nadzornika Miglese
PREDMET: Metagalaksija ATTALA.

Carionomen,

Isplatit ću vam sve kad mi budete pokazali da ste logično i korektno obavili radove. Pročitat ću vaše izvještaje budem li imao vremena! Pobrinite se za tu vremensku pukotinu prije nego razdere svemirski sustav.

Miglese

*

Za pola sata Masrin se ponovo sabrao. Kad mu je Ęŕó stavila zavoj na modricu na ruci, počeo je hodati tamo-amo. Ponovo je vladao sobom. U glavi su mu se rojile ideje.

— Prošlost je na dnu stepenica — reče obraćajući se Ęŕó; i samome sebi. — Ne mislim reći stvarno tamo dolje, ali kada pođem u tom vidljivom pravcu, čini mi se da upadam u vremensku rupu. To je slučaj dimenzionalnog, združenog protjecanja.

Ęŕó širom otvori oči.

— Što to znači?

— Želim samo da mi vjeruješ kad ti kažem da ne mogu sići tim stepenicama!

Masrin nije mogao bolje objasniti: nedostajale su mu riječi da izrekne takve pojmove.

— Možeš li se popeti? — upita Ęŕó potpuno zbunjena.

— Ne znam. Pretpostavljam da bih se, ako bih se uspinjao, našao u budućnosti.

— Oh, ne! To je suviše! — poviče Ęŕó. — Što se s tobom događa, Jack? Kako ćeš izaći? Kako ćeš sići po tim prokletim stepenicama?

— Još ste tu? — začuju odjednom škripav Harfov glas s druge strane vrata.

Masrin pođe da ih otvori.

— Mislim da ćemo još ostati ovdje neko vrijeme — reče stanodavcu.

— Ne mogu vam pomoći! Već sam iznajmio sobu. Malen i koščat, Harf je imao sitnu glavu i usta tanka kao paukova nit. Dostojanstveno uđe u prostoriju, pogleda uokolo tražeći eventualnu štetu. Jedno od njegovih uvjerenja je bilo da su i najljubazniji ljudi sposobni za najgore zločine.

— Kad će useliti novi stanari? — zabrinuto upita Masrin.

— Danas poslije podne. Morate isprazniti prostoriju prije nego što stignu.

— Zar se ne bismo mogli dogovoriti?

Nalazili su se u teškoj situaciji. On nije mogao sići po stepenicama. Ako ih Harf istjera, vratit će se u prethistoriju gdje su ga, bio je

uvjeren, čekali nestrpljivo.

Osim svega, postojao je još i problem vremenskog paradoksa.

— Ja sam bolesna — reče tiho Ęfó. — Ne mogu odmah otići.

— Što vam je? Ako ste bolesni, pozvat ću kola hitne pomoći. — Harf je sumnjičavo gledao po sobi, kao da je očekivao da će tamo naći tragove kuge.

— Rado ću vam platiti i dvostruku najamninu ako dopustite da ostanemo još malo — predloži Masrin.

Harf ga odmjeri, češkajući se po glavi. Rukavom obriše nos i upita:

— Gdje je novac?

Jack se tada sjetio da mu je ostalo samo desetak dolara i karte za vlak. Bio je odlučio tražiti predujam čim stigne u školu.

— Vi ste ludi — grdio je Harf. — Mislio sam da ste našli posao u školi.

— To je istina — reče oštro Ęfó.

— Zašto tada ne odete tamo, u tu školu? Zašto ne želite otići od mene?

Oboje su šutjeli. Oči stanodavca su zasjale:

— To mi je jako sumnjivo. Ako se ne pokupite do podneva, pozvat ću pajkane.

— Samo jedan trenutak — poviče Masrin. — Mi smo platili za ovaj mjesec i imamo pravo biti u sobi do ponoći.

Razmišljajući, Harf ponovo protrlja nos.

— Nemojte se usuditi ostati ni minutu dulje — zaključi izlazeći.

Ęfó požuri zatvoriti za njim vrata i okrene se svom mužu.

— Dragi, zašto ne telefoniraš nekom učenjaku i ispripovijedaš mu što ti se dogodilo? Uvjerena sam da bi učenjaci našli rješenje dok... Dokad moramo ostati ovdje?

— Sve dok pukotina ne bude začepljena. Ali, ne možemo nikome ništa reći, naročito ne znanstvenicima.

— Zašto ne?

— Već sam ti rekao: najvažnije je izbjeći paradoks. To znači da ne smijem dotaći ni prošlost ni budućnost. Da li se slažeš sa mnom?

— Budući da ti to tvrdiš...

— Pretpostavi da se obratim nekoj ekipi učenjaka. Što bi se dogodilo? Oni bi, naravno, bili sumnjičavi. Željeli bi vidjeti kako nestajem. Ja bih, dakle, prešao na drugu stranu. Odmah bi pozvali svoje kolege. Promatrali bi me. I kakve bi imali dokaze da sam u prošlosti? Sve što bi uspjeli saznati jest činjenica da, ako silazim po stepenicama, nestajem; da li shvaćaš? Pozvali bi fotografe da se uvjere da se ne radi o opsjeni. Tada bi učenjaci tražili dokaz. Željeli bi da im donesem neki skalp ili izrezbarenu toljagu. Novine bi pisale o tome. Neizbježno bih u jednom trenutku prouzrokovao paradoks. Da li znaš što bi se tada dogodilo?

— Ne, a ni ti ne znaš.

— Naprotiv — odgovori sigurno Masrin. — Kad se dogodi jedan paradoks, njegov tvorac, čovjek koji ga je izazvao... ja u ovom slučaju, nestane. Doista nestane. A to je nerješiva tajna, jedna od onih zagonetki o kojima se govori u knjigama. Paradoks je tako uklonjen na najjednostavniji način: uklanjanjem paradoksalnog elementa.

— Ah, ako vjeruješ da se izlažeš opasnosti, naravno da se nećemo obratiti učenjacima. Ali bih željela znati što želiš reći. Ne razumijem ništa što pripovijedaš.

Stala je pred prozor. New York je bio tu, a tamo daleko je bila Iowa. Već je trebalo da su na putu. Pogleda na sat: zakasnili su na vlak.

— Telefoniraj u školu. Ęŕó. Objasni im da ćemo nekoliko dana zakasniti.

— Koliko dana? Kako ćeš izaći iz ove kuće?

— Oh! Vremenska pukotina nije stalna — reče uvjerljivo Masrin. — Ona će nestati pod uvjetom da se u nju ne upletem.

— Ali, mi imamo vremena samo do ponoći. Što će se dogoditi kad prođe taj rok?

— Ne znam. Možemo se samo nadati da će se do tada stvari srediti.

*

MJESTO: CENTAR, Biro 41
ZA: Pomoćnika nadzornika Miglesea
POŠILJATELJ: Promotor Carienomen
PREDMET: Metagalaksija MORSTT

Dragi gospodine,

U prilogu vam šaljem svoju ponudu za konstrukciju nove metagalaksije u predjelu nazvanom MORSTT. Ako ste čuli o nedavnim diskusijama u umjetničkim krugovima, nadam se da ćete ustanoviti da je upotreba nestalnih atoma u gradnji metagalaksije ATTALA proglašena »prvim velikim stvaralačkim napretkom na području konstrukcije, nakon pronalaska promjenjive vremenske struje«. Prilazem vam niz članaka iz noovina.

Umjetnička istraživanja koja sam poduzeo, izazvala su velik broj povoljnih komentara.

Uzimam sebi slobodu da vas podsjetim da je većina nespojivih stvari — prirodno nespojivih — u metagalaksiji ATTALA ispravljena. Još se brinem o čovjeku zatvorenom u vremenskoj pukotini. Pokazao se vrlo spremnim na suradnju — toliko spremnim koliko više ili manje može biti, s obzirom na razne utjecaje koji ga okružuju.

Danas sam zavario rubove vremenske pukotine. Treba još samo pričekati da otvrdnu Nadam se da će ona osoba ostati nepomična jer se zaista protivim izvlačenju bilo koga ili bilo kojeg predmeta. Napokon svaki je stvor, svaki planet, svaki zvjezdani sistem ma kako bio neznatan,

sastavni dio moje metagalaktičke sheme.

U svakom slučaju, na umjetničkom planu.

S nestrpljenjem očekujemo vašu novu kontrolu. Molim vas da obratite pažnju na položaj okolice metagalaktičkog centra: to je savršen primjer ljepote koje se nikada nećete zasititi.

Bio bih vam zahvalan ako budete razmatrali moju ponudu za metagalaksiju MORSTT uzimajući u obzir moja prijašnja ostvarenja.

Napominjem vam da još očekujemo naknadu za obavljene radove na metagalaksiji ATTALA.

Primite izraze mog dubokog poštovanja.

Carienomen

Prilozi: Ponuda za projekt MORSTT (1 pr.)

Izresci iz novina u vezi metagalaksije ATTALA (3 pr.)

*

— Za petnaest minuta je ponoć dragi — reče nervozno Ęŕó. — Možemo li sada poći?

— Pričekajmo još nekoliko minuta — odgovori Masrin. Čuli su Harfa kako užurbano hoda u veži, vrebajući čas kad će kazaljka doći do brojke dvanaest. Očiju uprtih u sat. Masrin je brojao sekunde koje su prolazile.

U pet minuta do ponoći zaključi da je došao čas da još jednom pokuša. Ako vremenska pukotina nije bila zatvorena, pet minuta više neće ništa promijeniti.

Stavio je kovčeg na komodu i privukao jednu stolicu.

— Što to radiš — upita ga Ęŕó.

— Ne želim silaziti po stepenicama. Doživio sam prilično neugodno iskustvo igrajući se igre skrivača s Indijancima. Sad ću nastojati da se popnem.

Ęŕó ga iskosa pogleda — pogled je rječito govorio: sad sam potpuno sigurna da si poremećen.

— Stepenište kao takvo nije ništa krivo — reče Masrin. — Bitno je penjati se ili spuštati. Kritična udaljenost je vjerojatno duga metar i pol. To je, dakle, važno.

Dok je njegova žena grozničavo kršila ruke, Jack se popne na stolicu. Stavi jednu, a onda drugu nogu na komodu i uspravi se.

— Mislim da sam pogodio — reče njišući se malo naprijed-natrag. Nastojat ću se popeti još malo

Stao je na kovčeg i iščezao.

Bio je dan i nalazio se u gradu, ali taj grad nije bio sličan New Yorku. Bio je tako lijep da mu je ponestajao dah — toliko lijep da se Masrin nije usudio disati od straha da bi mogao poremetiti njegovu nepostojanu ljepotu.

Opazio je krhke zgrade, magličaste stupove. I ljude. Ali, kakve ljude! S usana mu se ote lak uzdah.

Imali su plavu kožu. a sunce zelenkastih tonova širilo je zelenu svjetlost.

Masrin napuni pluća i počne se gušiti. Pokušao je disati i počeo je gubiti ravnotežu. Nije bilo zraka! Svakako, nije bilo zraka upotrebljiva za disanje. Korakne natrag i sruši se.

Gušeći se i tresući od jakih grčeva, spusti se na pod u sobi.

Za nekoliko trenutaka ponovo je normalno disao. Harf je bubnjao po vratima. Masrin posrćući ustane i pokuša misliti. Poznavao je svog stanodavca. s obzirom na doba noći, Harf je vjerojatno bio uvjeren da je Masrin opasan bandit. Pozvat će policiju ako njegovi stanari ne odu, a posljedice bi bile . .

— Slušaj, Kay, imam drugu zamisao.

Grlo mu je bilo suho i peklo ga pošto je upoznao atmosferu budućnosti. Ipak, govorio je sam sebi, nije se trebalo čuditi. Napravio je neobično velik skok u budućnost. Sastav zemljine atmosfere se vjerojatno malo-pomalo promijenio i ljudi su se na to navikli. Ali, za njega je to bio kao jak otrov.

— Od dvije stvari jedna — obrati se ženi. — Ili, ispod prethistorijskog nivoa postoji jedan drugi, još stariji, ili je riječ samo o vremenskoj isprekidanosti i današnji New York je ispod toga. Da li me slijediš?

— Nimalo.

— Nastojat ću proći ispod tog prethistorijskog nivoa. Možda ću se zateći u prizemlju: mislim da to može biti opasno.

Zaroniti nekoliko milijuna godina u prošlost samo da bi prekoračio nivo od nekoliko metara: Ęfó razmisli o logici tog prijedloga, ali ne reče ništa.

— Poželi mi sreću — reče on.

— Kako, dobru sreću? — poviče gospodin Harf sa stepeništa.

— Gubite se odmah oboje!

Masrin se skotrlja niz stube.

U New Yorku u prethistoriji je još bilo jutro i divljaci su ga još čekali. Masrin zaključi da je od tada prošlo samo pola sata, ali nije imao vremena razmišljati o tome.

Nastojao ih je iznenaditi: već se bio udaljio dvadesetak metara kad su ga domoroci ugledali i potrčali za njim.

Masrin je tražio šupljinu u tlu. Morao je sići u dubinu od metra i pol da se sakrije. Otkrio je jedno mjesto na kojem je tlo bilo strmo i skočio.

Našao se u vodi. Ne na površini nego pod vodom. Pritisak je bio strašan i Masrin nije vidio sunce.

Vjerojatno se pojavio u razdoblju u kojem je taj predio bio potpuno ispod Atlantika.

Bezuspješno se koprcao, a u ušima mu je šumjelo. Napokon, počeo

se uspinjati prema površini i...

Ponovo je bio na ravniei, a s njega je curila voda.

Ovoga puta, divljaci su izgubili strpljenje. Kad su vidjeli kako se pojavljuje, zaurlali su snažno i odjurili brzo poput strijele.

Taj vodeni demon... To prelazi sve granice!

Masrin se umornim korakom uputi prema brežuljku, počne se uspinjati i nađe se na stepenicama.

Ęŕŕó ga je promatrala netremice, Harf je od zaprepaštenja zinuo i Jack se slabo nasmiješi.

— Da li možete doći u moju sobu, gospodine Harf? — prošapće. — Želio bih vam nešto reći.

*

MJESTO: CENTAR, Biro 41

ZA: Pomoćnika nadzornika Miglesea

POŠILJATELJ: Promotor Carienomen

PREDMET: Metagalaksija MORSTT

Dragi gospodine,

Mnogo sam razmišljao i nagađao o smislu vašeg odgovora nŕ moju ponudu u vezi s projektom za konstrukciju metagalaksije MORSTT. Osim toga, držim da uvredama nije mjesto u poslovnom pismu.

Da ste se potrudili da pregledate moje posljednje radove obavljene na ATTALI, ustanovili biste da je, između ostalog, riječ o važnom djelu koje će mnogo pridonijeti suzbijanju osnovnog kaosa.

Jedini detalj koji još treba urediti jest zatvoren čovjek. Plašim se da ćemo morati odlučiti da ga izvadimo.

Vremenska pukotina je upravo savršeno zarastala kad je on ponovo pao u nju, i tako je opet povećao. Do sada se nije dogodio nijedan paradoks, ali osjećam da će se ubrzo desiti.

Ako mu ne pođe za rukom da odmah preuzme kontrolu nad svojom neposrednom okolinom, poduzet ću neophodne mjere. Vremenski paradoks Ľă strogo zabranjen.

Smatram kako mi je dužnost da vas još jednom zamolim da ponovo preispitate vaš stav u vezi s mojom ponudom za projekt MORSTT.

Nadam se da mi nećete zamjeriti ako vas još jednom podsjetim da nam niste platili za obavljene radove

Primite izraze mog poštovanja.

Carienomen

*

— To je sve, Harf — reče Masrin jedan sat kasnije. — Znam da izgleda neobično, ali vidjeli ste da sam iščezao.

— To sam vidio.

Masrin pođe objesiti svoju mokru odjeću u kupaonicu.

— Da — ponovo reče Harf — vidio sam da ste iščezli.

— Potpuno.

— I ne želite da učenjaci saznaju za ugovor koji ste sklopili s đavlom? — upita podmuklo kućevlasnik.

— Ne! objasnio sam vam problem paradoksa i...

— Dopustite mi da razmislim! — Harf se snažno počeše po nosu. — Izrezbarene toljage o kojima ste govorili... Bili bi to vrijedni primjerci za muzej, zar ne? Ako sam dobro shvatio, ne postoji ništa slično.

— Što? — Masrin izađe iz kupaonice. — Slušajte me. Ne mogu apsolutno ništa taknuti. To bi izazvalo...

Harf ga prekine:

— Naravno, tada bi mogao pozvati nekoliko novinara i nekoliko učenjaka. Ta priča o vraćanju bi mi možda donijela nešto novaca.

— To ne dolazi u obzir — poviče Ęŕó koja je mislila samo na jednu stvar: muž joj je rekao da bi moglo doći do katastrofe.

— Budimo razumni! — reče Harf. — Tražim da mi donesete samo jednu ili dvije toljage. To neće izazvati nikakvu nepriliku. Treba samo da upitate vašeg đavola...

— Nema nikakvog đavola — pobuni se Masrin. — Nemamo nikakvu predodžbu o ulozi koju je neka od tih toljaga mogla odigrati u povijesti. Tko zna da li bi toljaga koju bih uzeo ubila čovjeka koji je želio ujediniti narod? Evropljani bi možda zatekli jedinstvenu i povezanu indijansku naciju. Mislite na promjene koje bi to...

— Možete prestati naklapati. Hoćete li mi, donijeti tu toljagu?

— Već sam vam objasnio situaciju — promrmlja Masrin umorno.

— Ne želim više čuti ni riječi o toj priči i paradoksu. Uostalom, ništa od toga ne razumijem. Ali, ako mi nabavite jednu toljagu, dobitak ćemo podijeliti.

— Neću.

Harf pođe prema vratima.

— Kako god želite. Do viđenja.

— Čekajte

— Da?

Tanke Harfove usnice sad su se skupile u osmijeh. .

Masrin je razmišljao. Trebalo je od dva zla izabrati manje. Ako donese toljagu, uništavajući na taj način sve što je uradila u prošlosti, postojala je mogućnost da to stvori početak paradoksa. Ali, ako ne prihvati, Harf će obavijestiti novinare i učenjake. Bilo se lako uvjeriti da je govorio istinu, prisiljavajući Masrina da siđe. Policija bi ga na to natjerala, ne birajući sredstva. Iščeznuo bi i tada...

Kad bi mnogo ljudi bilo upućeno u tajnu, paradoks bi bio neizbježan. Bilo je vrlo vjerojatno da bi cijela Zemlja nestala. Masrin nije znao zašto, ali je u to bio potpuno uvjeren.

U oba slučaja bio je izgubljen. Ali, činilo mu se da je bolje rješenje bilo donijeti toljagu.

— Slažem se, Harf.

Masrin pođe prema stubištu, a njegova žena i Harf su išli za njim.

— Ne idi tamo — reče Ęŕó stežući mu ruku.

— To je jedino što mogu učiniti.

U jednom času je pomislio da ubije Harfa, ali to bi ga odvelo na električnu stolicu.

Mogao ga je, naravno, ubiti, a onda tijelo zakopati u prošlost. Ali leš čovjeka iz stoljeća u prethistorijskoj Americi također bi bio paradoks. Mogao je pretpostaviti da bi ga iskopali...

Masrin, uostalom, nije bio kadar nekoga ubiti.

Poljubi Ęŕó i stane na stepenice.

Masrin nije vidio nijednog divljaka na čistini, iako je osjetio da ga vrebaju njihovi pogledi. Na podu su ležale dvije toljage. Iz toga je zaključio da su dvije kratke toljage kojima su ga bili udarili postale tabu. Uzme jednu, očekujući svaki čas da mu nova strijela smrska lubanju. Ali, sve je bilo tiho.

— Bravo — reče Harf — dajte mi to.

Masrin mu pruži kratku toljagu, približi se Ęŕó i zagrli je. Sada je napravio jedan paradoks. Bio je u to siguran, a to je kao da je ubio svog prapradjeda prije nego se rodio.

— To je divna stvar — promrmlja Harf, razgledajući i diveći se toljagi. Smatrajte da ste stanarinu platili do kraja mjeseca...

Toljaga nestane u njegovim rukama. Harf iščezne. Ęŕó se onesvijesti.

Masrin odnese ženu u sobu, stavi je na krevet i poškropi joj lice vodom.

— Što se dogodilo? — upita ona.

— Ne znam — reče Masrin, iznenada potpuno zbunjen. — Sve što znam je da ćemo ovdje ostati najmanje dva tjedna, makar se morali hraniti samo grahom iz konzerve.

*

MJESTO: CENTAR, Biro 41

ZA: Pomoćnika nadzornika Miglesea

POŠILJATELJ: Promotor Carienomen

PREDMET: Metagalaksija MORSTT

Gospodine,

Vaš prijedlog da nas angažirate na popravku oštećenih zvijezda uvreda je za mene i moju kompaniju. Mi to ne prihvaćamo. Skrećem vam pažnju na djelo koje sam ostvario u prošlosti, o čemu ćete naći izvod u priloženom svesku Kako ste mogli pomisliti da tako neznatan posao ponudite jednoj od najvećih kompanija u Centru?

Ponovo vam nudim, naše usluge u vezi s novim projektom MORSTT.

Što se tiče metagalaksije ATTALA, radovi su sada završeni i ne postoji

nijedno ostvarenje koje bi se s njom moglo uspoređivati na toj strani kaosa. Taj je predio mjesto za uživanje.

Zarobljen čovjek više nije problem. Bio sam prisiljen obaviti izvlačenje. Ipak, nisam izvukao dotičnu osobu. Naprotiv, bio sam u mogućnosti ukloniti jedan vanjski utjecaj kojemu je bio izložen. Od sada se može normalno dalje razvijati.

Mislim da ćete uočiti da sam obavio značajan posao i da sam ga vodio oštroumno, što je, uostalom, osobina svih mojih ostvarenja.

Razmišljao sam ovako: zašto bih izvukao dobrog čovjeka kad sam ga mogao spasiti žrtvujući pokvarena čovjeka?

Očekujemo vašu inspekciju. Molimo vas da još jednom preispitate vaš stav o projektu MORSTT.

JOŠ ČEKAMO DA NAM PLATITE.

Primite izraze našeg poštovanja

Carienomen

Prilog: 1 brošura, 9978 stranica

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Bob Shaw: Razotkrivena tajna Mona Lise

The Gioconda Carper

Preveo *Krsto Mažuranić*

Bilo je jutro, jednog četvrtka u siječnju, ustajalo i premoćno poput zaboravljenih opušaka od sinoć, a telefon u mome uredu nije zazvonio cijeloga tjedna. Kunjao sam u naslonjaču čekajući da me mine mamurluk od sinoćnje tekile, a onda je ušetala ta visoka, svilena plavuša. Njezina je odjeća šaputala o novcu, a ono što je bilo u odjeći imalo je puno veze s mojim drugim hobijem, ali me je ušljivo raspoloženje spriječilo da posvetim dovoljno pažnje tim savršenim anatomskim krivuljama.

Položila je plosnati zamotuljak na moj stol i rekla:

— Jeste li vi Phil Dexter, privatni esper? Gurnuo sam šešir na potiljak i čemerno se iskesio:

— Što piše na vratima, dušo?

— Piše »Glossopovi kirurški korzeti«, daso.

— Ubit ću tog pismoslikara — škripnuh zubima. — Obećao mi je da će sigurno doći još ovoga tjedna. Već sam puna dva mjeseca u ovoj kancelariji, a on...

— Dexteru, kako bi bilo da načas zaboravite svoje probleme i pozabavite se mojim? — Počela je razvezivati zamotuljak.

— Svakako, svakako. — Izgubivši inicijativu morao sam se potruditi da popravim dojam. Ionako nisam nikad vjerovao da se privatni esperi moraju vladati kao privatni detektivi na TV.

— Kako vam mogu pomoći...

— Ja sam Carole Colvin. — Obrve joj se lagano smežuraše. — Uvijek sam vjerovala da se to vama esperima ne mora reći.

— To vam je nepredvidiv talent — rekoh neodređeno, dajući joj rutinski odgovor. — Riječ je tu o silama koje obični ljudi ne mogu kontrolirati.

U ovoj fazi razgovora uvijek pali kod klijenta ako izgledam iscrpljeno i kao da me more kobni predosjećaji, pa sam se zato zagledao kroz prozor i pomislio na sudsku tužbu moje bivše tajnice zbog zaostalih plaća. Carole nije opazila ništa. Razmotala je paket,

izvadila uljenu sliku i uspravila je na stol.

— Što mi možete reći o ovoj slici?

— Dobra kopija Mona Lise — odgovorih. — Vrlo uspjela imitacija, ali...

Glas mi je zamro sam od sebe kad sam shvatio što mi govore moja psiosjetila. Osjećaj velike starosti, možda i pet stotina godina, nejasno kovitlanje oblika: pristali bradati čovjek u srednjovjekovnoj odjeći, brežuljci pod tamnozelenom vegetacijom, brončane skulpture, užurbane uske ulice u starim gradovima. U pozadini toga živog kaleidoskopa samo naznaka nekakvog mračnog mjesta i nekakvog drvenog kružnog okvira koji bi mogao biti i dio nekog većeg uređaja.

Carole me je promatrala napeto.

— To nije kopija, zar ne?

Podigoh obješenu donju čeljust u normalni položaj:

— Gospođice Colvin, siguran sam da je ovu sliku naslikao sam Leonardo da Vinci vlastitom rukom.

— Hoćete li time reći da je ovo prava Mona Lisa?

— Pa... jest. — Buljio sam u platno paraliziran strahopoštovanjem.

— Ali to nije moguće, zar ne?

— Odmah ćemo vidjeti. — Utisnuo sam dugme na svome kompjuterskom terminalu i otipkao pitanje: »Da li je Mona Lisa ukradena iz pariškog Louvrea?«

Odgovor je stigao elektronski brzo:

»Ne mogu odgovoriti na pitanje«.

»Nedostaju pare« — odgovorio je stroj. »Sve dok ne uplatiš posljednje tri kvartalne rate za pretplatu, od mene nećeš dobiti nikakva odgovora.«

Učinio sam nepristojnu gestu kroz prozor u pravcu u kojem sam zamišljao da leži kompjuter.

»Tko te treba? Pisalo bi u svim novinama da je netko ukrao Mona Lisu.«

»To je gluplje što si me uopće pitao« — reče stroj.

Prekinuo sam vezu i očajnički se iskesio Caroli kajući se što sam se htio napraviti važan svojom kompjuterskom efikasnošću.

Ona me je promatrala sve većom hladnoćom u očima.

— Ako ste gotovi, reći ću vam kako sam došla u posjed ove slike. A možda vas to ne zanima?

— Zanima me, zanima. — Opasnost da izgubim klijenta bila je velika, pa sam se uspravio u naslonjaču trudeći se da izgledam sabrano i djelotvorno.

— Moj je otac bio trgovac umjetninama. Imao je malu galeriju u Sacramentu — rekla je Carole i sjela u stolac kretnjama sličnim medu kad klizi sa žlice. — Umro je prije dva mjeseca i ostavio mi galeriju u nasljeđe. Ja se baš ne razumijem u umjetnost, pa sam odlučila da sve

to prodam. Ovu sam sliku otkrila u sefu kad sam provela inventuru.

— Sreća!

— Vidjet ćemo. Slika bi mogla vrijediti nekoliko milijuna, ili nekoliko godina u bajboku. Znatiželjna sam.

— I tako dođoste k meni! Vrlo mudar potez, gospođice Colvin.

— Pitam se: za nekog tko navodno posjeduje šesto čulo, činite mi se da ste malo deficitni u ostalih pet.

Rekao bih da sam se baš u tome trenutku zaljubio u Carole. Vidite, ako sam uživao promatrajući je dok sa mnom postupa kao s retardiranim djetetom, život bi mogao postati vraški zanimljiv ako je navedem da u meni gleda inteligentnog muškarca. Sav sam se posvetio tome zadatku.

— Vaš otac nije nikad nikome govorio o toj slici?

— Ne... i zato se pitam, ne radi li se tu o nečem nezakonitom.

— Možda znate kako ju je nabavio?

— Zapravo, ne znam. Prošloga je proljeća bio u Italiji, i sjećam se da je bio nekako čudan kad se vratio s puta.

— Kako to mislite... čudan?

— Napet. Zatvoren u sebe. Nije se vladao kao čovjek koji se vratio s godišnjeg odmora.

— Zanimljivo. Hajde da vidimo mogu li još nešto izvući iz te slike.

Nagnuo sam se naprijed i dotaknuo ponešto ispucalu površinu. Opet sam osjetio snažan psihički impuls — viziju proćelava čovjeka za kojeg sam znao da je Carolin otac, jasne scene iz gradova. Ne bih imao pojma o kojima je gradovima riječ da nije bilo intuicije koja obogajuće eksperski talent.

— Rim — rekoh. — Vaš je otac najprije bio u Rimu, a najveći dio puta proveo je u Milanu i oko njega.

— Točno. — U očima joj je zaiskrilo nešto kao odobravanje preko volje. — Reklo bi se da zaista posjedujete neke korisne sposobnosti.

— Hvala. Neki misle da imam i lijepe noge.

Nisam obratio previše pažnje njezinu komplimentu, jer sam opet osjetio nekakvo mračno mjesto, nešto kao pećinu, i nekakvu kružnu drvenu napravu. Prožeo me osjećaj misterije i stoljetne tajne.

— Ipak, nismo baš napredovali — primijetila je Carole.

— Naprotiv, imam dojam da ćemo se sasvim dobro slagati.

— Mislila sam na svoje pitanje. Još mi niste rekli da li je Leonardo naslikao Monu Lisu dvaput?

— Čini mi se da jest, gospođice Colvin. Pitam se kakva će to efekta imati na vrijednost originala.

— Originala?

— Mislio sam na onu drugu sliku.

Netremice sam promatrao sliku, pun strahopoštovanja, preplavljen tek naslućenim dojmovima o misteriji, o nekoj nedokučivoj

tajnovitosti što se poput magle kovitlala oko slike. Mona Lisa mi je uzvraćala pogled, smiješeći se onim svojim slavnim osmijehom koji sam toliko puta vidio na reprodukcijama. Sve je bilo na svome mjestu: i lice, i bogata srednjovjekovna pozadina, pa ipak me mučio dojam da na slici nešto ne štima neki sitni detalj u koji nisam mogao uprijeti prstom. A da to nisu ove njezine bucmaste, glatke ruke? U želji da impresioniram Carole skvrčih lice u grimasu duboke koncentracije i pokušah otkriti što to na slici alarmira moje podsvjesne psi-mehanizme.

— Zar spavate? — reče Carole i lupi po stolu.

— Ni slučajno, razumije se — rekoh oholo da sakrijem smetenost. Uperih prstom u Mona Lisu:

— Zar vam se ne čini da nešto ne štima s njezinim rukama?

— Mislite da biste ih vi bolje naslikali?

— Hoću reći, zar nisu na slici u Louvreu njezine ruke prekrižene i jedna u drugoj? A ne ovako raširene?

— Može biti. Već sam vam rekla da se ne razumijem u umjetnost.

— To bi moglo objasniti zašto je Leonardo naslikao dvije Mona Lise. — Počela mi se sviđati moja teorija. — Možda je naslikao ovu, pa mu se učinilo kako bi bilo bolje da su joj ruke spokojno prekrižene.

— Ako je tako — Carole je bila logična — zašto nije jednostavno naslikao ruke u tom položaju na prvoj slici?

— Ah!... da... imate pravo. — Opsovao sam samome sebi u bradu nešto ružno, srdit što sam uopće smislio tako glupu teoriju. — Imate sasvim pravo.

— Hajdemo. — Carole je ustala i počela zamatati sliku u ona smeđi papir.

— Kamo?

— U Italiju, razumije se. — Preko njezina lijepa lica preleti sjena nestrpljenja. — Angažirala sam vas da mi kažete je li ova slika legalno u mome vlasništvu, a posve je očito da to ne možete sve dok sjedite ovdje, u Los Angelesu.

Zinuh da protestiram, a onda sam shvatio da odlučna gospođica Colvin ima potpuno pravo, da bi mi dobrodošlo nešto od novca kojim ona obiluje, i konačno, da bi mi izlet na Mediteran i te kako prijao. Naročito u njezinu društvu. Osim toga, bio sam vraški znatiželjan da razotkrijem misteriju koju mi je nagovijestila moja psi-vizija: tamna pećina i zagonetni kružni stroj, te osjećaj tajnovitosti...

— Dakle? — reče Carole. — Htjeli ste nešto reći?

— Ne ja. Veselim se što ću mahnuti pa-pa ovoj svojoj rupi na nekoliko dana. Kako se na talijanskom kaže arrivaderci?

*

Stigli smo na podnevni podorbitalni let u Rim, imali smo sreće s vezom za Milano, i već smo rano predvečer stigli u hotel »Marco

Polo«.

Ogladnio sam od puta, pa mi je prijao obrok u diskretnom kutku hotelske blagovaonice. Čaša konjaka i dobra cigara pomogli su mi da uživam u kabaretskom programu, premda je većina pjevača morala koristiti nove tonzilne mikrofone da bi ih se uopće čulo. Možda sam staromodan, ali tvrdim da je dobrome pjevaču sasvim dovoljan dobar stari mikrofon što se prikopča za kutnjak. Ipak, imajući na umu kako mi je loše počeo ovaj dan, nisam se imao na što požaliti. Bio sam sit i zadovoljan, Carole se doimala neshvatljivo ženstveno onako odjevena u nešto prozračno i zlatno. Osim svega, zarađivao sam novac.

— Kad ćete početi da zarađujete svoj novac? — podsjetila me Carole, promatrajući me gnjevno kroz plamen svijeća na stolu.

— Baš to i radim — opravdah se, pogođen njezinom nevjericom. — U ovom je hotelu odsjeo vaš otac, pa imamo lijepu priliku da budemo na mjestu gdje je, vjerojatno, uspostavio svoju prvu vezu. Uhvatit ću psi-jeku prije ili kasnije.

— Bolje neka to bude prije, vrijedi?

— Talent poput moga ne može se kontrolirati. — Osjetivši kako je potrebno da ubacim novu dozu marketinga u naše međusobno poslovanje, počeh s nešto mistike u glasu:

— Baš ovoga časa, dok naoko nevino sjedimo za stolom i na izgled nevino ćaskamo, pružam nevidljivu, nedodirljivu paučinu znatiželjnih pipaka svoga uma sve dalje i da...

— Da?

— Tiho. Šššššš... — Sasvim neočekivano, nevidljiva je, nedodirljiva paučina znatiželjnih pipaka moga uma dosegla cilj — u liku vinskog konobara iza mojih leđa. Bio je to mršav, crnomanjast mladić za koga mi moje psi sposobnosti rekoše da ima neke tajanstvene veze s Carolinim ocem. Odmah sam ga pokušao povezati s Mona Lisom br 2. Nisam uhvatio nikakve veze na intuitivnoj razini, ali sam ipak stekao dojam kako bi vrijedilo ispitati toga momka. Tako vam funkcionira ESP.

Carole se osvrnula za mojim pogledom i zatresla glavom:

— Večeras ste dosta popili.

— Koješta, još sam u stanju da pužem po ravnoj crti.

Ustao sam od stola i krenuo za konobarom kroz vrata u hodnik što je, vjerojatno, vodio u vinski podrum. On se osvrne čuvši moje korake, okrene se, i promotri me kao što bi trgovac stokom promotrio ponuđeno mu tele.

— Oprostite — rekoh. — Možda biste mogli porazgovarati sa mnom nekoliko trenutaka.

— Nemam vremena — reče on. — Osim toga, ne govorim engleski.

— Ali... — zurio sam u njega, zbunjen, a onda shvatim. Izvadio sam iz džepa novac što mi ga je dala Carole za troškove istrage,

odvojio deseticu i turnuo je u džep njegova bijelog kaputa.

— Hoće li vam ovo poslužiti umjesto linguaphona?

— Svakako! Evo, već sam se svega sjetio. — Zubi mu bijesnu hitrim, lopovskim osmijehom. — Želite žensku? Kakvu žensku želite?

— Ne, ne želim žensku.

Lice mu poprimi još podliji izraz. — Ah, vi mislite...

— Mislim da već imam savršenu žensku.

— Aha! Vi želite prodati žensku! Da vam kažem, signor, ja sam pravi čovjek za vas. Imam dobre veze na crnoj burzi bijeloga robija.

— Ne želim prodavati ženske.

— Jeste li sigurni? Samo ako ima bijelu kožu, mogu vam za nju platiti dvije tisuće, čak nije bitno — reče on velikodušno mašući zaobljenim dlanovima ispred prsiju — ako je priroda nije obdarila dekoracijom. Samo ako ima pravu bijelu kožu...

Obuzelo me nestrpljenje:

— Sve što želim od tebe, Mario, jest nekoliko informacija. Sjaj pohlepe u njegovim očima odmah ugasne i zamijeni ga oprez.

— Otkud mi znate ime?

— Ja imam načina da saznam stvari — rekoh tajanstveno. A zapravo nisam ni sam znao jesam li espirao njegovo ime ili je to jednostavno bilo jedino talijansko ime koje mi je palo na pamet.

— Pisi — ňĺńĺ on. — Ti si pisi.

Uhvatih ga za revere kaputa i odigoh ga sa zemlje.

— Slušaj me, Mario, samo se usudi...

— Krivo ste me razumjeli, signore — brbljao je Mario u panici, a ja s olakšanjem otkrijem da je on još veća kukavica od mene. — Htio sam reći da ste vi onaj pisi koji zna stvari a da mu se ne mora reći.

— To se kaže psi, znaš. P.S.I. — Pustio sam njegove revere. — Nemoj to više zaboraviti.

— Neću, signore, nikad više.

Stao je u stranu da propusti drugoga konobara koji je nosio bocu vina.

— Sad mi recite kakvu informaciju želite kupiti, pa ću vam reći cijenu. Moje su cijene vrlo razumne.

— Platio sam već.

— Non capisco — reče Mario hladno i okrene se da ode.

— Vrati se — rekoh. Nije se vratio. Ja izvadim svežanj novčanica, a on se, pokazavši šesto čulo na kome bih mu i ja mogao pozavidjeti, odmah okrene i pristupi mi. Kao da ga je privukao snažan magnet, a meni postade jasno da pred sobom imam čovjeka spremna da proda i vlastitu baku. Zaista, kad se sjetim što smo ranije razgovarali, ne bih se začudio da se već i za nju pobrinuo, zajedno s njezinom dekoracijom. Obećavši sebi da ću biti vrlo oprezan ako budem imao bilo kakva posla s Mariom, upitah ga može li se sjetiti nekog Trevora

J. Colvina koji je odsjeo u »Marcu Polu« u travnju.

— Sjećam ga se. — Mario je kimnuo glavom, a na licu mu se mogla pročitati zbunjenost i razočaranje. Bilo je očito da ne naslućuje financijske implikacije moga pitanja. Čvrsto sam odlučio da ga ostavim u tome neznanju.

— Po čemu se sjećaš Trevora J. Colvina? Jesi li... hm... obavio kakav posao s njime?

— Nisam. Ni on nije želio žensku. Sve što sam uradio bilo je da sam ga odveo ludome Juliju u Paesinoperduto, selo odakle sam rodom.

— Zašto si ga tamo odveo? Mario slegne ramenima.

— Signor Colvin je trgovac umjetninama. Ludi Julio, koji inače nema ni dvije lire da bi ih protrljao jednu o drugu, došao je k meni s nekakvom šašavom pričom kako je pronašao jednu prastaru sliku na svome imanju. Htio ju je pokazati kakvu trgovcu umjetninama, po mogućnosti inozemnom. Znao sam da samo gubim vrijeme, ali ja sam poslovan čovjek i ako već ludi Julio hoće da mi plati za moju uslugu...

Pitajući se da li zna kako je završio taj posao, rekoh:

— Ti si im bio tumačem?

— Nisam. Julio govori engleski. Ne baš naročito... on vam baš nije jako pametan, znate.

— Nisi mu vjerovao da ima sliku koju bi mogao prodati za dobru lovu?

— Ne budite smiješni. — Mario je zahihotao u ruku. — Njegovo je imanje samo komad stijenja, a sve što tamo može ubrati nekoliko je odbačenih, praznih boca pepsikole.

— Aha. Možeš li me tamo odvesti?

Mario je prestao hihotati istoga trenutka jer su mu se probudili grabežljivi instinkti.

— Zašto vas zanima ludi Julio?

— Dogovorili smo se da ćeš odgovarati na moja pitanja — podsjetih ga. — Možeš li me odvesti k ludom Juliju?

Mario ispruži ruku.

— Sto dolara.

Dodirnuh mu ruku ne bih li espirao još kakvu informaciju koja bi mi pomogla da nađem ludog Julija bez njegove pomoći. Uhvatio sam samo nejasne scene anonimnih sivozelenih brežuljaka prošaranih stijenjem. Što sam dosad saznao bilo bi mi, zapravo, dovoljno da pronađem Julija uz pomoć Turističkog ureda, ali bi to zahtijevalo i više vremena i više novaca.

— Ovo je predujam — rekoh Mariju, spustivši pedeseticu u njegov dlan. — Kad možemo krenuti?

— Sutra ujutro posudit ću auto od svoje bake (krivo sam ga prosudio!) i odvesti vas u Paesinoperduto. Kako vam to odgovara?

— Izvrsno.

Mario zakašlje:

— Upotreba automobila stajat će malo više. Moja baka je udovica, znate, taj auto joj je ostavio pokojni djed, pa ga iznajmljuje kako bi si mogla priuštiti štogod lijepo u životu.

— Razumijem. — Pitajući se, nisam li možda preoštro ocijenio Marijev karakter, dogovorio sam da se nađemo pred hotelom rano slijedećeg jutra. Zatim sam se vratio do stola i podnio trijumfalan izvještaj Caroli. Izvještaj ju je razveselio pa je pristala da si budemo na ti, ali je odmah raspršila sve moje nade u eventualni romantični razvoj našega poznanstva inzistirajući da odmah odemo u krevet, svaki u svoju sobu, kako bismo se odmorili za sutrašnje putešestvije.

Soba je bila hladna. Spavao sam teško opterećen zlosutnim snovima o tamnim pećinama i čudnim drvenim strojevima sličnim mlinskim kotačima.

*

Slijedećeg jutra čekali smo oko deset minuta dok nije Mario došao po nas u starom, blatnom »fiatu«. Prvi put sam bio u Italiji pa sam, vjerujući u »sunčanu Italiju«, bio odjeven sasvim lagano. Sav sam se tresao na hladnome vjetru dok je Caroli očigledno bilo ugodno u krznenom kaputu. Kad ju je Mario ugledao oči su mu zaigrale kao brojke na registar-kasi.

— Tri tisuće — prišapnuo mi je kad je ušla u auto. — To je ovdje najviša cijena za ovakvu ljepoticu.

Stavio sam mu ruku preko usta:

— Šuti, mamlaze! Mi Amerikanci ne prodajemo svoje žene. Uostalom, to i nije moja žena.

Mario se osvrne prema Caroli, pa me pogleda s iznenađenjem i prezirom:

— Vi ste velika budala, signor. Ovakva žena viče tražeći ljubav.

— Ti ćeš biti onaj tko viče ne umukneš li i ne uđeš u tu svoju krntiju. — Zalupio sam vratima za Marijom, ali on spusti prozor i proviri van, pružajući ruku:

— Dvjesta kilometara po dvadeset i pet centi kilometar iznosi ukupno pedeset dolara. Plativo unaprijed.

Drhteći od bijesa, nemoćan, isplatih mu novac i sjedoh na stražnje sjedalo uz Carole. Dok je auto kretao uz suhu škripu izlizanih zupčanika, ona se čvršće omotala kaputom i odmjerila me ledenim pogledom.

— Vrlo si široke ruke s mojim novcem — rekla je. — Mogla sam kupiti ovu olupinu za taj novac.

— Baš smiješno. — Skutrio sam se u suprotni kut, ukočen od zime, i razmišljao o tome kako je život nepravedan. Mario je tipična lopuža iz jeftinih krimića, a mučila me sumnja da možda ima pravo što se tiče

Carole. Da ona nije možda od onih, kako te već biva u jeftinim krimićima, koje su led ledeni izvana, a izgaraju iznutra čekajući samo da navalim ozbiljno? Kolikogod to izgledalo nevjerojatno, možda je od onih što traže čvrstu ruku i koje žele da ih se potpuno potčini? Ohrabrio sam se i zadržao pogled na njezinim dugim, vitkim nogama čekajući reakciju.

— Bolje gledaj pejzaž, juniore — otresla se na me.

— Pa jest, gledao sam — nespretno sam se pobunio. Marijeva su se ramena tresla: znao sam da se prigušeno smijulji. Okrenuo sam glavu i pogledao kroz prozor, ali me pejzaž nije utješio jer smo se vozili samo dva bloka kuća, skrenuli iza ugla i zaustavili se u polumraku automehaničarske radionice.

— Samo mala stanka, narode. Bit ću začas gotov — rekao je Mario. Iskočio je iz auta, nestao pod njim, a onda začusmo zaglušno zavijanje kao od zubarske bušilice. Trpio sam to dok sam mogao, a onda sam izišao i podvirio pod auto. Mario je ležao nauznak pod motorom. Bio je uklonio kabel brzinomjera, a sad je električnim svrdlom vraćao pokazivač prijeđena puta.

— Mario! — zaurlao sam. — Koga to vraga radiš?

— Samo pokušavam zaraditi koju paru za sebe, signor.

— Kako to misliš?

— Zakleo sam se baki na svoju čast da ćemo se voziti samo dvadeset kilometara, ali je ona ipak provjerila brojač. — U glas mu se uvukao ton uvriježene nevinosti. — Stara hulja nema povjerenja u vlastita unuka! Kako vam se to sviđa, ha? Svaki put kada idem nekamo autom, moram vratiti brojač inače bi me stara škrtica odrala do gole kože.

Zaječao sam od bijesa i izvukao ga za noge van.

— Ovo ti je posljednja prilika, Mario. Vozi nas u Paezekakogavećzoveš ili od posla nema ništa.

— U redu, u redu. Nema razloga za svađu. — Mario se krišom ogledao po garaži. — Usput, kad smo već ovdje... možda vas zanima droga? Marihuana, morfij, hašiš, heroin. Po razumnim cijenama. Nema što nema.

— Gdje je telefon? Pozvat ću policiju.

Prijetnja je djelovala brzo i efektno. Mario me gurnuo u auto, uskočio za volan i krenuo ne čekajući čak ni da skine električno svrdlo s kabela brzinomjera. Jadno je svrdlo nekoliko puta lupnulo o pod auta, a onda otpalo i otkotrljalo se nekamo u stranu. Carole mi uputi začuđen pogled, ali sam potresao glavom dajući joj znak da šuti.

Bilo mi je jasno da će Mario, ako samo sazna što nas vodi k Juliju, uskočiti u igru poput gladna morskog psa kojeg su pustili u bazen pun kupača.

*

Put na zapad prema prvim obroncima Alpa nije bio nimalo ugodan. Grijanje u autu nije funkcioniralo. Carole se držala po strani, umotana u svoj kaput poput ohole grofice. Pa čak ni Mario nije imao nikakvih novih prijedloga. Vozili smo se zadubljeni u svoje misli. Mario je vozio koncentriran na cestu, naglo vrteći volan svaki put kad bi mu se ukazala prilika da pregazi zalutalu mačku ili psa. Kad smo napokon nakon dva sata stigli u Paesinoperduto činilo mi se kao da sam ostario bar pedeset godina.

— Evo nas, stigli smo — objavio je Mario iznenada povrativši glas. — Imam prvoklasnu ideju.

— Da? — rekoh oprezno.

— Imanje Ludoga Julija je dva kilometra sjeverno odavde, a cesta je strašno loša. Vi i signora ostanite ovdje i popijte kavu, a ja ću se odvesti do Julija i dovesti ga amo.

Potresao sam glavom.

— Ne igraš, Mario. Ti ćeš ostati ovdje dok se gospođica Colvin i ja ne odvezemo sami na Julijevo imanje.

— To je nemoguće, signor. Auto nije osiguran za slučaj da ga vozi netko drugi.

— Kladim se da auto uopće nije osiguran — blefirao sam.

— Osim toga, ne znate put.

— Ja sam esper, ako nisi zaboravio. Ovako blizu, naći ću put bez problema.

— Ne mislite valjda da ću dati strancu da vozi auto moje bake?

Hm, da vidimo. — Osvrnuo sam se po pustome trgu. — Kladim se da mogu espirati policiju bez problema.

— Pazite na kočnicu. — Pomirio se sa sudbinom i izišao iz auta. — Vuče udesno.

— Hvala. — Uključio sam u brzinu i usmjerio prema jedinoj ulici što je vodila s trga prema sjeveru.

— Izveo si cijelu predstavu — rekla je Carole kad smo napustili oronulo selo. — Jesi li baš morao biti tako otresit prema jadnome mladiću?

— Ako taj jadni mladić nije mafioso — rekoh uvjeravajući je — to je samo zato što su ga najurili zbog pretjerana lopovluka.

Vozili smo se po trošnoj cesti prema suncem obasjanim brežuljcima koje sam osjetio sinoćnje večeri. Na jednom je mjestu, kao da ulazi na imanje nekog prebogatog baruna, cesta vodila kroz ostatke prastara masivna kamena zida. Malo iznenađen idejom da bi neki srednjovjekovni plemić mogao potrošiti svoje pare na ovakvu pustoš, koncentrirao sam svoje šesto čulo intuitivno osjetivši kako se tu nešto kuha. Sasvim sam jasno osjetio vjekovima stari prizor bogato nalickanih konjanika kako dolaze i odlaze. Kad smo stigli do raskršća, nije bilo nikakve sumnje da mi valja skrenuti udesno, prema

osamljenoj farmi u podnožju planine. Znao sam da to mjesto i tražimo.

— Zar smo stigli? — Carolin je glas bio pun sumnje. — Baš mi se ne čini kao mjesto gdje se pronalazi originalni da Vinci.

— Ni meni, ali ti mogu reći da se ovdje svašta zbivalo prije nekoliko stoljeća. — Zaustavio sam auto jer je kamenita cesta prijetila da nam ga razbije u komadiće. — Da Vinci je dugo živio u Milanu, pa mu nije bilo teško svraćati ovamo kad god bi mu to palo na pamet.

— U ovu rupčagu? — rekla je Carole s prezirom, gledajući u straćaru pred nama.

— Ne čini mi se dovoljno starom. Ne, tu je u blizini nekakva pećina, pa je Julio vjerojatno u njoj pronašao tvoju sliku. — Srce mi je opet zatreperilo jer sam osjetio blizinu velikog drvenog kotača. Ovoga puta sam osjetio i cijelu seriju platna nanizanih u kružni niz.

— Osjećam da ovdje ima još mnogo sličnih slika.

— Hoćeš reći da je tu negdje nekakavo podzemno skladište?

— Ne bih rekao da je to ispravan... — Ušutio sam, jer je iz trošne kuće izišao stariji čovjek i uputio se prema nama. Bio je odjeven u skupo prugasto odijelo, ali je dojam kvarila iskrzana košulja bez ovratnika i izlizane tenisice. Dvocijevka koju je nosio pod rukom uvjerila me da nije oduševljen našim posjetom.

Spustio sam prozor i uzviknuo, emitirajući prijateljske emocije:

— Hej, Julio, živ mi bio! Kako si?

— Što želite? — pitao je. — Odlazite odavde!

— Htio bih razgovarati s tobom.

Julio podigne pušku:

— Ja ne hoću razgovarati s tobom.

— Samo par minuta, Julio.

— Slušajte, gospon. Ja pucam čim vas vidim. — Zaškiljio je da me bolje vidi. — U vas i prije.

Pogođen uvredom, odlučih se za čvršći nastup.

— Radi se o Mona Liši koju si prodao signoru Colvinu, Julio. Zanima me, odakle ti. Bit će bolje ako mi kažeš.

Julio spusti donju čeljust.

— Vi znate za pećinu?

— Ja imam načina da saznam stvari. — Ubacio sam u glas mnogo jeke znajući da se seljaci boje nas espera. Julijeve se oči zabrinu:

— Znam — rekao je prigušenim glasom. — Vi ste pisi.

— To se kaže psi, znaš. P. S. I. — škripnuh zubima. — Pokušaj to zapamtiti. A sada, gdje je pećina?

— Vi ćete me uvaliti u neprilike?

— Bit ćeš u mnogo većoj neprilici ako ne budeš dobar dečko. Inače, mogla bi se koja para zalijepiti i za tvoj džep, ako mi pomogneš. Pećina je tamo, zar ne?

Vođen jakim psi-signalom krenuo sam uzbrdo prema skupini

tamnozelenih borova. Julio je skakutao za mnom, a Carole, koja je začudo ostala bez komentara, iziđe iz auta i požuri za nama.

— Našao sam je prije tri-četiri godine, ali dugo nisam ništa dirao — obavijestio me Julio, zadihano se trudeći da slijedi moj korak. — Ja ne rekao nikome jer ne volim gužvu. Onda si mislim, zašto da nemam lijepo gradsko odijelo? Zašto da lukavi Mario ima lijepo gradsko odijelo, a ja ne imam? Ali uzeo sam samo jednu sliku da prodam. Samo jednu.

— Koliko slika ima u pećini?

— Pedeset. Možda šezdeset. Nasmijao sam se.

— Nije ti baš bilo pametno da izabereš tako poznatu sliku kao što je Mona Lisa. Julio zastane i raširi ruke:

— Ali signor, sve su Mona Lise. Sad sam i ja stao.

— Što kažeš?

— Sve su Mona Lise.

— Hoćeš reći da je tamo pedeset ili šezdeset slika, i sve su iste?

Juliju je bilo neugodno.

— Nisu baš sve iste.

— Ovo nema nikakva smisla. — Pogledao sam prema Caroli, ali se i ona doimala zbunjeno. — Hajde, ovo moram vidjeti.

Kad smo se približili borovima, Julio je spustio dvocijevku, potrčao naprijed i odmaknuo rđavi komad valovita lima. Pojavila se velika, kružna rupa u tlu, i nekoliko prvih stepenica koje su vodile dolje, u tamu. Julio krene niz stepenište, spretan u svojim tenisicama, a Carole i ja smo ga slijedili. Osjetio sam njezinu ruku u svojoj, pa je stisnem da je ohrabrim. Konačno smo stigli do dna stepenica i krenuli podzemnim hodnikom. Postalo je mračno.

Potapšao sam Julija po ramenu:

— Ne vidi se! Imaš li ručnu svjetiljku?

— Ručna svjetiljka je bezvezna stvar. Kupio sam jednu s novcem od signora Colvina, ali mi lopovi u dućanu nisu rekli da stalno moram kupovati baterije. Ovo je puno bolje.

Julio kresne šibicu, pa upali petrolejku što je visjela o čavlu u stijeni. U njenu prigušenom svjetlu vidjelo se da tunel završava masivnim, drvenim vratima. Julio je prtljao oko brave, a onda otvori vrata. Unatoč njihovoj velikoj težini i starosti, ona se otvore lako i bez šuma. Iza njih je bio mrak. Carole mi se primakne. Obgrlio sam je rukom, ali sam u tome času bio suviše znatiželjan nad ovim otkrićima, a da bih uživao u tome zagrljaju. Stigao sam, evo, pred ulaz u misterioznu prostoriju gdje ću naći odgovor na zagonetku koja me muči otkako sam espirao Carolinu sliku kad sam je ono prvi put vidio u svojoj kancelariji. Živo sam osjećao pola milenija stare figure kako se vrzu po prostoriji zadubljene u svoj tajanstveni posao, skoro sam mogao vidjeti zagonetan stroj. Najveći genij svih vremena ovdje je

ostavio znak svoje prisutnosti, a to je ulijevalo takvo strahopoštovanje da sam ja, običan smrtnik, oklijevao da namećem svoju beznačajnu osobu.

— Što sad čekate? Limun? — otresao se Julio i koraknuo kroz vrata podigavši petrolejku visoko iznad glave.

Slijedio sam ga. U treperavom svjetlu ocrtavale su se konture velike drvene konstrukcije slične golemom mlinskom kotaču što leži oboren postrance. Bio je velik, zacijelo dobrih dvadeset koraka u promjeru, a visinom iznad čovjekove glave. Ispod masivnih žbica golema kotača nazirao se sistem zupčanika i dugačka osovina koja je vani, izvan kotača, završavala koljenastom osovinom i ručkom za pokretanje mehanizma. Sve me to podsjetilo na starinske sajamske vrtuljke, samo što nije bilo izrezbarenih konjića, nego su po unutarnjem zidu — slabo se vidjelo jer je smetao drveni okvir — bile pričvršćene slikarije. Na jednom je mjestu uz vanjski rub strukture, sasvim blizu, stajalo nešto što je nalikovalo na bogato dekoriranu stražarsku kućicu... ili na poljski zahod, jer su na stražnjem zidu, onome uz kružnu strukturu, bile dvije rupe u visini očiju.

Zagledao sam se u konstrukciju ne vjerujući očima, dok mi se nevjerojatna misao koprcala mozgom. Naprava je zaista sličila vrtuljku, ali je ipak više nalikovala na viktorijanske kaleidoskope za animaciju crteža. Kad sam shvatio, bilo je to poput groma.

Leonardo da Vinci, jedan od ljudi s najplodnijim umom u povijesti čovječanstva, izumitelj cijeloga niza naprava daleko ispred svoga vremena, izumio je pokretne slike!

Ovaj stroj, stoljećima skriven u spilji na imanju siromašnoga seljaka, predstavljao je blago mnogo vrednije od bilo čega otrgnutog iz magle prošlosti. Tutankamonov grob je puka koještarija, Elginovi mozaici obična djetinjarija u usporedbi s ovim neshvatljivim otkrićem. Netko manje sposoban od Leonarda zadovoljio bi se eksperimentima s jednostavnim crtežima, ili sa siluetama, ali je ovaj gigantski genije težio k savršenstvu, temeljeći izum na svome najuspjelijem slikarskom djelu.

Ako su moja nagađanja ispravna, Mona Lisa iz Louvrea je samo jedna slika, jedan okvir, iz prvoga filma na svijetu!

Jedva se usuđujući da dišem, stupio sam u komoru za gledanje i povirio kroz dvije rupe. Imao sam pravo. Ugrađene leće dovele su moj pogled u fokus na još jednu sliku prelijepe firentinske dame. Doimala se zbunjujući živo u polusvjetlu petrolejke. Na ovoj su joj slici ruke bile u još višem položaju, kao da ih podiže prema grlu. Onaj njezin slavni smiješak bio je mnogo izraženiji, a u očima joj se iskrio nekakav fakinski sjaj, kao da se sprema na neku psinu. Morao sam se načas povući iz komore da saberem misli i emocije. Julio je u međuvremenu objesio petrolejku o čavao u zidu prostorije. Sad je obilazio drveni

kotač paleći ostale svjetiljke, a onda je prišao ručki za pokretanje i pripremio se da je okrene.

— Da li mehanizam radi? — pitao sam ga.

— O, da. Redovno ga podmazujem.

Julio pokrene ručku, a kružni se okvir počne okretati. Isprva se micao vrlo sporo, a onda se ustali u glatko, bešumno okretanje koje je odavalo savršeni balans strukture i točno centriranje. Julio mahne slobodnom rukom, dajući mi znak da opet pogledam. Smijuljio se izrazom ponosna vlasnika.

S mukom sam progutao slinu dok sam ulazio u komoru. Čudo je slijedilo za čudom, i sve me to malo omamilo. Osim svih čuda, za koji trenutak ću vidjeti najveće Leonardovo remek-djelo kako čudom oživljava, imat ću neslućenu mogućnost da komuniciram s njegovim genijem onako kako još nitko nije ni u snu sanjao, da vidim vrhunac njegova umjetničkog genija pretočen u pokret. Možda ću čak otkriti tajnu Giocondina osmijeha.

Ispunjen neizrecivim strahopoštovanjem prislonio sam oči uz leće i ugledao Mona Lisu kako se čudesno kreće, čudesno živa, čudesno stvarna.

Vidio sam je kako podiže ruke do ruba haljine na vratu, kako je poteže nadolje, i kako otkriva svoju lijevu obilnu, bujnu dojku. Zatim sam je vidio kako trza ramenom i kako joj se dojka njiše u klasični kružni zamah izveden perfekcijom kakve se ne sjećam otkako sam ono preksinoć gledao fabuloznu Fifi Lafleur kako zamahuje sisama u Schwartzovu kabaretu u Ulici Canal. Zatim sam je vidio kako podiže rub haljine natrag u prijašnje čedno stanje i kako smjerno slaže ruke u dobro poznatu dostojanstvenu pozu, malo se smješkajući.

— Zaboga — prošaptao sam. — Zaboga!

Julio je marljivo okretao ručku, a ja sam gledao i gledao, nesposoban da svrnem pogled s nevjerojatnog, šokantnog spektakla. Bila je to savršena simulacija realnosti, pokvarena samo na mjestu gdje su nedostajale dvije slike — luvrovska i Carolina — na početku sekvence, pa je kretnja preskakala trzajem.

— Daj da vidim — rekla je Carole vukući me za rukav. — Daj da i ja vidim.

Povukao sam se u stranu. Julio je veselo okretao ručku, poskakujući u onim svojim tenisicama kao neki patuljak iz crtića. Carole je promatrala film punu minutu, a onda se okrenula prema meni širom otvorenih očiju.

— Mislim da to nije moguće — rekla je slabašnim glasom.

— Koješta — pobunio sam se. — Uz malo vježbe neke mačke su u stanju da izvedu fantastične stvari sa svojom dekoracijom. Pa ja se sjećam fabulozne Fifi Lafleur kako je...

— Govorim o da Vinciju — otresla se Carole. — Nisam baš neki

stručnjak za umjetnost, ali ne mogu vjerovati da bi se on mogao spustiti na taj nivo.

— Svi su umjetnici isti. Rade ono što su im mušterije spremne platiti. — Ovo sam rekao naoružan novootkrivenim cinizmom. — Dobro se zna da je da Vinci projektirao razne igračke za pojedine plemiće, a neki su među njima imali prilično primitivan ukus.

— Ali toliki trud...

— Vjerojatno mu je pomagala gomila njegovih učenika. Osim toga, ovakav veliki projekt objašnjava dugotrajne stanke u produktivnosti koje su se neobjašnjivo pojavljivale u da Vincijevoj karijeri. Umjesto da dovršava Sforzinu statuu, on je bio ovdje, u ovoj pećini, i marljivo radio slikajući Giocondinu lijevu...

— Ne budi vulgaran — prekinula me Carole. Okrenula se prema stroju koji se još okretao. — Što misliš, koliko bi to moglo vrijediti?

— Tko bi to mogao znati? Tu ima, recimo, šezdeset slika. Kad bi ih netko prokrijumčario iz Italije, mogao bi navući po milijun dolara za svaku. Možda čak i po deset milijuna. Možda i milijardu, tko zna? Pogotovu za onih nekoliko gdje Mona Lisa zamahuje ..

— Znao sam da je ovo moj sretni dan — rekao je iza mene poznati glas.

Naglo sam se osvrnuo i ugledao lukavog Marija kako stoji na ulazu u prostoriju... ili da kažem, na ulazu u kino? U ruci je držao dvocijevku koju je ludi Julio ostavio vani.

— Što ti hoćeš? — upitao sam, a onda, shvativši kako je to pitanje sasvim retorično, dodah drugo:

— Zašto si uperio tu pušku u mene?

— Zašto ste ukrali auto moje bake? — Mario je upotrijebio jedan od svojih neugodnijih hihota. — I zašto ste mi prijetili policijom?

— Ne smiješ se previše obazirati na moje izjave.

— Ne mogu sebi pomoći, signor. Pogotovo ako se ta vaša izjava vrti oko nekih šezdeset milijuna dolara.

— Hej, čekaj malo! — Krenuo sam prema njemu, ali Mario podigne pušku.

— Da?

— Bez veze se svađamo kad je već ovdje toliko para. Hoću reći, od ovih šezdeset milijuna, dobit ćeš petnaest.

— Više volim šezdeset.

— Ali ja ne vjerujem da ćeš uzeti ljudski život za pukih četrdeset i pet milijuna dolara, ha? — Pogledao sam u hladni čelik Marijevih očiju, a želudac mi se skvrči.

— Uza zid, vas troje! — zapovjedio je Mario. Carole je ščepala moju ruku dok smo se primicali zidu.

Ludi Julio joj se htio pridružiti, ali sam ga odgurnuo. Ako ću živjeti još samo nekoliko minuta, može mi se oprostiti izbirljivost.

— Tako, tako — reče Mario. — A sada ću pregledati robu.

Otišao je do naprave koja se još okretala na dobro podmazanim ležajima. Držeći pušku uperenu prema nama, on uđe u komoru i proviri kroz vizir. Vidio sam kako se ukočio od šoka. Bacio je hitar pogled prema nama, a onda opet upiljio pogled u spektakl, fasciniran. Kad je konačno izišao iz komore, lice mu je bilo prozirnoblijedo. Krenuo je prema nama, pokrećući usne bez glasa, a ja pritisnem Carole uza se čekajući eksploziju bola.

Mario nas nije vidio svojim ukočenim očima. Uzeo je petrolejku sa zida, zamahnuo, i bacio je usred stroja. Čulo se kako se razbija staklo, a onda se pojave prvi jezici plamena kroz drvenu strukturu.

— Luđače! — zaurlao sam. — Što to radiš!?

— Vidjet ćete što radim — prodahtao je Mario. Držeći me na nišanu, išao je od svjetiljke do svjetiljke i bacao ih svom snagom o kaleidoskop. Stoljetno suho drvo odmah je zaplamtjelo, i ja sam znao da slike, mojih šezdeset Mona Lisa, postaju najprije skvrčene lomače, a zatim bezvrijedan pepeo.

— Poludio si — vikao sam kroz pucketanje vatre. — Sišao si s uma. Ne znaš, čovječe, što si uradio!

— Ja znam jako dobro što sam uradio, signor — mirno mi je rastumačio Mario. — Uništio sam pornografsku svinjariju.

— Ti! Zar ti, Mario! — hihotao sam se poput luđaka. — Pa ti si najprljavija osoba koju sam sreo u svome životu! Od mene prevarom muzeš pare od časa kad smo se sreli, varaš rođenu baku, htio si mi prodati žensku, htio si kupiti Carole za bijelo roblje, trguješ drogom, pa čak si htio pobiti troje ljudi nekoliko minuta ranije! Ti čak nisi u stanju da voziš auto a da ne pokušaš pregaziti svaku mačku i psa što ti se nađu na putu!

— To, što kažete, signor, točno je — reče Mario s nekim čudnim dostojanstvom u glasu — ali to nema veze s mojim patriotizmom. To nema veze s mojom ljubavi prema veličanstvenoj Italiji.

— Ha? Kamo to sad trpaš patriotizam, kakve to veze ima?

— Veliki Leonardo bio je najveći umjetnik svih vremena. Moja se domovina ponosi njime. A sad mi recite, signor, kakvo bi mišljenje svijet stekao o Italiji kad bi se saznalo da je besmrtni Leonardo prostituirao svoje djelo na ovakav način? Što bi svijet govorio o naciji čiji je najuzvišeniji umjetnik trošio svoj božanstveni talent na... — Marijev glas zadrhti od očaja,... na... na srednjovjekovne porniće?!

Zavrtio sam glavom, trudeći se da zadržim suze dok sam promatrao kako se drvena struktura urušava u oblaku topaznih iskara. Prostorija se napuni dimom dok je plamen proždirao posljednje ostatke uljenih slika.

Mario pokaže prema izlazu:

— Hajde, sad možemo van.

— Nećeš nas ustrijeliti?

— Nema potrebe. Čak i ako budete dovoljno šašavi da nekome ispripovjedate o ovome ovdje, nitko vam neće vjerovati.

— Čini mi se da imaš pravo. — Promotrio sam Marija u čudu. — Reci mi, zar ti nije žao što si izgubio šezdeset milijuna dolara?

Mario slegne ramenima.

— Tako vam je to u životu: jedan dan se zaradi, drugi se izgubi. Usput, kad je već o tome riječ, imajući na pameti komplikacije koje ste mi nanijeli; ako se želite voziti natrag u Milano u autu moje bake, morat ćete doplatiti neznatnu svotu...

*

Carole me je zamišljeno promatrala dok smo pijuckali vino poslije večere.

— Bio si danas nekoliko puta hrabar, čak i pred uperenom puškom.

— Nije to ništa. Koliko znamo, ludi Julio možda i nije imao metaka u svojoj dvocijevki. — Nasmijao sam se prema Caroli kroz plamen svijeća. — Hoću reći, bio je škrt da si kupi baterije za ručnu svjetiljku.

— Ne, ne, bio si hrabar. Impresionirao si me. — Carole je opet ušutjela, zamišljena.

Bila je tiha i zamišljena za sve vrijeme večere, čak i kad sam joj skrenuo pažnju da će je slika koju je ostavila u Los Angelesu vraški obogatiti. Vjerovao sam da osjeća posljedice napora i uzbuđenja što ih je doživjela toga dana.

— Ipak mi to izgleda nemoguće — rekla je tihim, nesigurnim glasom.

Stisnuo sam joj ruku.

— Pokušaj zaboraviti. Važno je samo da smo uspjeli izići iz one pećine zdravi i...

— Mislim na Mona Lisu — prekinula me. — Onaj trik što ga je izvela svojom... hm... dekoracijom. Misliš li da bih to i ja mogla izvesti?

Ispih konjak naiskap.

— Siguran sam da bi.

— Jesi li stručnjak za te stvari?

— Paaa, vidio sam fabuloznu Fifi Lafleur nekoliko puta, pa ako to ona može, vjerojatno možeš i ti.

— Hajdemo u moju sobu da vidimo — reče Carole muklim glasom.

Pokušao sam da popijem još konjaka iz prazne čaše i zamalo je razbio o zube.

— Zezaš me — rekoh smeteno.

— Misliš?

Pogledao sam Carole, a nešto mi je u njezinim očima reklo da me ne zeza. Ja sam potpuni džentlmen, pa vam neću reći da li je Carole mogla izvesti onaj trik, i što se sve događalo u hotelskoj sobi te noći.

Reći ću vam samo ovo:

Kadgod vidim Mona Lisu kako mi se smiješi onim svojim slavnim osmijehom, ne mogu sebi pomoći.

Moram joj uzvratiti osmijehom.

Objavljeno prema dogovoru s CPA München

C. L. Grant: Magično dijete

The Magic Child

Preveo *Zoran Milović*

Bill?... Bill?... Billy?...

Oh!

Jesam li te uplašila, Billy? Žao mi je.

Ja...Ja...

Oh, nema razloga da budeš uplašen. Znam da me ne možeš vidjeti, ali ti znaš tko sam, zar ne?

D-da. Ti si Cindy.

Točno. A ti onda ne bi smio biti uplašen. Znaš da te neću ozlijediti.

Ja...

Oh, Bill, Bili moj Billy, što da učinim s tobom?

Ja... Ja sam... Ja želim... Ja želim da...

Billy, pa nećeš valjda plakati, zar ne? Veliki momak kojem je već četrnaest velikih godina ne plače, zar ne?

N-ne. Ali ja... ali ja te ne mogu vidjeti. Tako je tamno. Ja ne volim kad je tamno. Nadzorniče?

Obećao si da ćeš me zvati Cindy.

Ne volim tamu. Ovdje sam tako sam.

U redu, mili, u redu. Uključit ćemo svjetla za trenutak, ali prvo želim da se opustiš. Samo se opusti onako kako sam ti pokazala i sve će biti u redu. Zašto ponovo ne legneš?...

Možeš li me vidjeti?

Da, mili, mogu. Hodi sad, učini kako sam ti rekla. Lezi natrag... tako je u redu. Podigni sada jastuk malo tako da te ne zaboli glava. To je u redu. Tako. Fino. Sada opusti sve mišiće — reci im da se olabave onako kako sam ti pokazala. Reci im da im to William Peter tri—— 7M1 govori. Dobro! To je baš u redu. Slušaj me sad, Billy, slušaj me pažljivo i ja ću ti reći što želim da učiniš. U redu?

U redu, Cindy. Ipak, čudno je što te ne mogu vidjeti. Kako ti mene možeš vidjeti? Ja tebe uopće ne vidim.

Da, mili, znam. Znam. Znaš li koji je danas dan?

Veliki... Veliki Dan. Danas je Veliki Dan o kojem si mi pričala, Cindy, hoću li umrijeti zbog onoga što sam učinio?

Billy! Otkud ti je na pamet pala ta... ta zamisao? S kime si razgovarao? Koga si vidio? Da li je netko dolazio dok mene nije bilo?

Odgovori mi, Bille! Koga si vidio?

Ni-nikoga, Cindy. Vidio sam te za doručkom i odonda nikoga više. Ali... Cindy, učinio sam pogrešnu, lošu stvar. Znam da jesam. Rekla si da ćeš mi pomoći. Hoćeš li mi pomoći?

Naravno, ludo mala, pa zato sam i ovdje. A ti izbaci iz glave taj pojam »pogrešne stvari«, razumiješ? Danas je poseban dan, znaš. Danas je Veliki Dan. Bille, sjećaš li se svih onih doktora i njihovih smiješnih malih svjetala i strojeva i injekcija?

Sjećam se.

Pa, rekli su mi da nisi htio razgovarati s njima.

Vikali su na mene.

Uopće te ne krivim. Zato što te volim više od bilo koga u čitavom velikom Gradu, želim da meni ispričaš priču...

Kao što ti ponekad pričaš meni?

Ne sasvim tako, mili. Sada, za vrlo kratko vrijeme, osjetit ćeš mali ubod u ruku a onda ćeš biti malo umoran; kada se to desi, želim da mi ispričaš sve o jednom vrlo zgodnom mladom čovjeku koji se zove Billy i o tome kako je živio sa svojom Mamom i Tatom sve vrijeme a da ga nisu otkrili i kako je upotrijebio... kako... kako je upotrijebio magiju da im pomogne.

Ti ne voliš magiju, zar ne? Osjećam u tvojem glasu da je ne voliš, tako čudno o tome govoriš.

Bille, to je ružna, vrlo ružna riječ. Mi je u Gradu ne koristimo.

Kao... kao i... maštu?

Bille!

Oh, žao mi je, Cindy. Žao mi je, žao mi je. Ne ljuti se na mene. Ovdje je tako tamno. Zaboravio sam da je to loša riječ. Časna riječ, zaboravio sam. Nisam htio, Nadzorniče. Nemojte biti ljuti na mene, molim vas?

U redu, mili, u redu. Ne uzbuđuj se. Pretpostavljam, pošto je ovo tako poseban dan, da ću se morati priviknuti na to dok mi ne ispričaš svoju priču. Dobro! Nemamo mnogo vremena, mili. Želim da mi priču ispričaš odmah, u redu? Ah! evo malene iglice u tvojoj ruci... sada se pokušaj sjetiti svega čega možeš i ja nikada neću zaboraviti svog malog Bill Bill Billyja. Hoćeš li učiniti to za mene?

Hoću.

To je baš lijepo od tebe. Sada ću se i ja opustiti ovako kao ti, a onda ćeš mi reći sve o... magiji. Jesi li spreman? Možeš početi kad god hoćeš. Bit ću ovdje. I slušati te.

Ali... ne znam kako da počnem.

Stvarno, Bili! Da ti kažem... Ja ću početi, a ti uskoči kad god budeš spreman, u redu? U redu. Da vidimo... jednom, ne suviše davno, u najvećem Području najvećeg Grada na svijetu živio je dječak imenom William Peter 777M1. To je bilo njegovo pravo ime ali svi su ga zvali

Billy. On i njegovi prijatelji voljeli su se igrati...

Oh, da, doista jesu. Svi su se obično igrali zajedno. Billy je živio na Nivou 77 sa svojom Mamom i Tatom koji nisu bili suviše visoki i imali su vrlo tamnu kosu. Svaki dan kada bi odlazili na posao oni bi mu govorili, slušaj Billy, budi dobar dečko i ne igraj se s Tatinim stvarima i ostani na našem Nivou i nemoj nikada, nikada otići iz Područja i ne razgovaraj sa strancima; moraš biti pristojan s Opominjačem i Odgojiteljicom i okrenuti glavu na drugu stranu kad prolazi Nadzornik i, najvažnije, budi ovdje na vrijeme, kada bude prolazio, da ne propustiš posljednje jelo kao što je to bilo prošlog tjedna. Vidiš, ponekad bi Billy zaboravio da mora biti kod kuće na vrijeme, a onda bi se desilo da dođe kući kad je posljednje jelo već bilo gotovo pa bi ostao bez njega. Majka je gotovo uvijek sačuvala dio svoga jela za njega ali Tati se to nije sviđalo. Taj dečko mora naučiti da zapamti, Diana, govorio bi, i Majka bi odgovarala, da, da, dragi; i ta bi tako išlo sve dok on ne bi opet zaboravio da treba doći na vrijeme.

Billy se volio igrati; posebno se volio igrati vani u Holu kada su odrasli bili na poslu. Jednom ga je izmjerio, znaš, ležeći na trbuhu i puzeći. Hol je četiri Billyja širok a svaka Soba ima tri Billyja od vrata do vrata. Hol je jako lijep jer je zelen i plav i crven i žut i podsjeća ÂillóĽŕ na mirna vremena kakva su bila prije... prije nego što je on... ja... ja...

U redu, Billy, odmori se. U redu je, Billy. Ne uzbuđuj se.

Moram li početi iz početka?

Ne, mili, samo, molim te, ispričaj mi znaš — već — što. Nemamo mnogo vremena.

Oh, u redu. Kada je Billy... kada sam... on... kada sam bio jako malen, Mama bi me pustila u Park da se igram s ostalom djecom. Tamo je bilo lijepo; bilo je mnogo lijepih slika o tome kako je izgledalo prije Grada i kako izgleda Vani. Ali ne smeta mi što ne idem Van jer u Parku ima mnogo stvari s kojima se možeš igrati i mnogo mjesta gdje se možeš sakriti. A, osim toga, Tata kaže da je Vani mrtvo mjesto a ja ne volim mrtve stvari, tako da sam ostao u Parku, a sva su se ostala djeca iz Područja također igrala u Parku. Osim ako nisu bila različita. Ja nikad nisam vidio Različitog, bar mi se tako čini. Uvijek smo se dobro zabavljali, ali bi, naravno, ponekad dolazila Odgojiteljica da uštine nekoga tko je govorio loše stvari ili bio zločest. Ja nikad nisam bio uštinut jer sam znao da bi Mama i Tata bili vrlo bijesni ako bi morali napustiti posao i odvesti me kući zato što sam uštinut. Sjećam se... kako to da se još sjećam tako mnogo stvari, Cindy?

Bille, molim te, ne prekidaj!

Oh. U redu. Sjećam se jednog dječaka koji je stvarno govorio da mu se sviđa da bude uštinut, zato što voli mnogo spavati. To se desi,

znaš, kad te Odgojiteljica uštine. Ali jednog je dana stvarno jako udario malu djevojčicu i sjeo čekajući da dođe Odgojiteljica, ali ona je samo zazviždala i iznenada se u Parku pojavio Opominjač; prvi put sam ga vidio u Parku. Svi su se uplašili i razbježali. Opominjač je onda stvarno jako uštinuo dječaka i ponio ga i odnio sa sobom. Nikada ga više nisam vidio. Kada sam pitao Mamu zašto se to desilo, rekla mi je da je dječak bio Različit i jako zločest, tako da ga je Opominjač morao istući. Pitao sam je jesam li i ja zločest dječak, Mama? a ona se nasmiješila onim svojim lijepim tužnim smiješkom i rekla, ne, Billy, ti si jako, jako dobar dječak.

Sjećam se toga jer se Mama jako tresla i to me je uplašilo. Obećao sam joj opet i opet i opet da nikada neću biti zločest niti ću činiti loše stvari. Svejedno, nije se nasmiješila.

A onda, jednog dana, ne sjećam se točno kada, išao sam u Park a Opominjač je stajao na ulazu. Ne plašim se Odgojiteljice, znaš. Ona izgleda gotovo kao i ljudi, osim što su joj oči drugačije i što ima smiješnu ruku koja se može ispružiti sve do druge strane Parka. Ali Opominjač je drugačiji; nalikuje na crne kutije naslagane na kolicima i ima mnoštvo kotača koji zuje i ruke bez prstiju i oko koje nikada ne žmirka i ponekad je crveno, kao onda kada je odnio onog dječaka sa sobom.

Kada sam pokušao ući u Park, Opominjač je nekako duboko zabučao negdje unutra i upitao, kako se zovete, muško dijete?

Ja sam William Peter tri-7Ml, rekao sam pristojno, onako kako me Tata naučio.

Kamo idete? — upitao me.

Odgovorio sam mu: u Park da se igram — ali me još nije puštao unutra.

Koliko vam je godina, muško dijete? — upitao me nakon nekoliko trenutaka.

Osam mi je godina, odgovorio sam mu, još malo i imat ću devet.

Danas je školski dan, William Peter 777M1. Zašto niste u školi? Da li vam je Mama bolesna?

Onda sam se uplašio. Opominjač je visok gotovo do stropa i ako kažem nešto krivo mogao bi me odnijeti kao onog dječaka.

Zbog toga sam mu rekao, da, bolesna je.

A onda je on rekao, u tom slučaju bit će bolje da odmah napustite Hol i odete u svoju Sobu u slučaju da ste joj potrebni.

Ne znam zašto sam lagao, Cindy. Ne lažem. Nikada. Ali, Opominjač je izgledao tako velik... i ja sam trčao čitavim putem do Sobe i sakrio se ispod stola čekajući da se Mama i Tata vrate s posla. Nisam htio plakati jer je Tata rekao da muškarci poput nas ne plaču, ali uplašio sam se da će Opominjač znati da sam lagao i da će me

odnijeti sa sobom, tako da sam ipak plakao.

Kada me Mama ugledala tamo pod stolom, stegnula me je tako čvrsto, kao što to ponekad čini i rekla, ne plači, Billy, ne plači. Ne plači, Billy, ne plači. Ali i ona je isto plakala.

Ja sam zločest dječak, rekao sam.

Ne, Billy, nisi, ona je rekla. Učinio si onako kako je trebalo, i bit će sve u redu.

Kada se Tata vratio kući i kad mu je Mama rekla što se dogodilo rekao mi je, Billy, Mama će ti sada spustiti krevet i hoću da odmah ideš spavati. Imao si naporan dan i ne želim da opet budeš bolestan.

Mama je rekla: ali Howarde... a Tata je rekao: ne prepiri se sa mnom, Diana. Stavi ga u krevet.

Ali, iako sam želio zaspati, nisam mogao jer su njih dvoje pričali previše glasno. Nisam razumio sve što su govorili mnoge riječi kojima se služe odrasli. Tata je na trenutke izgledao bijesan, i Mama također. U prvi sam trenutak pomislio da su bijesni na mene ali to nije bilo istina. Bili su bijesni na nekog koga su nazivali Oni, ali ja nikada nisam sreo te koji se zovu Oni, tako da ne mogu reći kako ti Oni izgledaju.

Bille, želim da se sada koncentriraš i ispričaš mi točno sve o čemu su pričali. Točno sve. Slušam te.

Pa, Tata je rekao, još jedan mjesec! To je sve što nam je potrebno. Samo još jedan mjesec i ja ću imati tu promociju na Sveučilištu. Sve je išlo tako glatko... osujetiti te proklete stvari! Zašto nas oni ne mogu pustiti na miru?

Howarde, rekla je Mama, što ćemo s Billyjem? Ako taj Opominjač izvijesti...

Neće, ne brini. Čuo sam da samo površno provjerava redovne trake. Osim toga, to je bio samo Opominjač Nivoa, slavni izgubi-i-nađi stroj i vodič za grupne posjete, to je sve... A ako i pronađu onaj razgovor, reći ćemo da si stvarno bila bolesna.

Howarde, to neće ići tako i ti sam to dobro znaš. Prije ili kasnije netko će saznati da nikada nije bio u školi i...

Kako? Reci mi to. Kako? Rekao sam ti da sam sredio sve. Što se škole tiče, on je mrtav. Mrtav! Radim tamo i trebalo bi da znam, zar ne?

Ali, Howarde, četrnaest mu je godina! Iduće godine Populaciju će raspodjeljivati za Poslove i kada vide da je još živ završit ćemo pred Nadzornikom zbog izdaje.

Diana, što misliš, zašto sam donio sve one slikovnice i trake koje sam presnimio? Umjetnici, slikari, pisci... oni ne idu u školu, zar ne? Njih Poslovi ne muče. Kada dođe vrijeme uredit ću da mi netko, vjerojatno William, napravi lažnu traku. Do tada ću već biti na Sveučilištu i nitko neće biti mudriji.

Howarde, to je ipak izdaja!

Onda je Mama počela plakati i ja sam zamalo zaspao jer je Tata govorio tiho i nježno sve dok Mama nije prestala plakati. Onda joj je rekao: slušaj, Diana, naš je dječak pomalo spor. On je Različit. Morat ću ga podučavati ja sam ili...

On je zaostao, Howarde, i trebalo ga je odvesti odavno!

Ja ću ga podučavati. Predajem engleski i mogu donijeti kući praktički svaki kolut ili traku koju škola ima. To je sve što mi treba, sve što mi treba.

On je zaostao!

Diana, molim te, stišaj glas. Probudit ćeš i njega i susjede. Ne možemo pobijediti. On je naš sin, Diana.

Ne znam zašto sam pokušavala, Howarde. Tako sam umorna... tako umorna od borbe i brige i uzimanja hrane i odjeće... ne možemo pobijediti. Howarde, mi ne možemo pobijediti. Ne možemo...

Smiri se, Diana, molim te. Ljubavi, mi možemo pobijediti i pobijedit ćemo. On nije rođen zaostao i o tome nigdje nema nikakav zapis. Prošlo je mnogo vremena od njegove bolesti, a on je tako miran da čak ni naši prijatelji ne mogu reći da je Različit. I ti si sama to isto govorila stotinama puta. Slušaj me sada — još samo jedan mjesec. Mi to možemo, draga.

Ne znam.

Diana, on je naše jedino dijete. Što se Sila tiče, on je mrtav, ali on je naše, magično dijete, Diana — on je živ!... osim toga, znaš i sama vrlo dobro da drugo ne možemo imati sve dok ne dođem na Sveučilište, a čak i onda nećemo moći biti sigurni da će prihvatiti našu prijavu. Moraš izdržati, Diana. To je jedini način.

... Onda sam zaspao.

Oprosti mi što sam zaspao, Cindy, ali bio sam tako umoran. Pričali su još dugo i nježno ali nisam mogao čuti o čemu. Bilo je kao onda kada mi je Mama pjevala uspavanku i zaspao sam.

Kada sam se probudio Tata je doručkovao a Mama je samo sjedila. Nije više izgledala lijepo, lice joj je bilo jako orveno a oči su joj bile tako čudne; napuhane i tužne. Nije se ni počešljala niti je išta obukla.

Onda je Tata rekao, Billy, molim te, obuci se dok Mama podigne tvoj krevet. Imam iznenađenje za tebe.

Požurio sam i sjeo na pod do Tate. Nisam jako visok, znaš, ali Tata voli da sjednem tako, onda se on nagne naprijed i osloni rukama na koljena.

Rekao mi je, Billy, zamolit ću te da pomogneš Mami i meni da sačuvamo jednu jako veliku tajnu.

Ja volim tajne — kao što su stvari koje Tata skriva u rupi u svom krevetu — tako da sam rekao, u redu, i on se nasmiješio.

Billy, još malo, ako budem imao sreće, preselit ćemo se na viši Nivo, u mnogo veću Sobu. Mama i ja moramo jako naporno raditi da sačuvamo naš ugled i učinimo Nadzornika sretnim. Ti nam također možeš u tome pomoći... Ja... ja želim da ostaneš u Sobi i nikada, nikada ne izlaziš i ne odgovaraš ako nas netko bude tražio i ne otvaraš vrata ako netko bude kucao. Misliš li da možeš učiniti tako?

Ali, zar se neću moći više nikada igrati u Parku, Tata?

Ne, mili, rekla je Mama smiješnim glasom, kao da joj je jako teško govoriti, prestar si za to.

Ali tek mi je osam godina.

Ne, mili, tebi je četrnaest godina. Zar se... zar se ne sjećaš svog posljednjeg rođendana?

Čini mi se da su mislili da sam prilično tup kada ne znam koliko mi je godina, tako da sam rekao, oh da, sad se sjećam. Četrnaest mi je godina.

Vrlo dobro, Tata je rekao, u to ime, moramo se rukovati.

I tako smo se rukovali i Tata je iznenada ustao i rekao da će zakasniti na posao ne požuri li. Poljubio je Mamu dugim, dugim poljupcem i čvrsto je stegnuo, onako kako ona ponekad stegne mene, a onda mi se ponovo nasmiješio i izišao.

Mama je onda zatražila kuhinju da spremi nešto hrane za mene (ali nije rekla da je za mene — to je još jedna tajna), a onda je uredila lice i otišla na posao.

I tako sam ja ostao sam i nije bilo nikoga tko bi se igrao sa mnom.

Uopće nikoga.

Nikoga.

Za dugo vremena

....Bili?

....Bili?

Da, Cindy?

Nećeš zaspati, zar ne?

Ne. Ja sam... samo sam se sjećao.

O magiji?

Da.

Plašiš li se?

To nije lijepa stvar.

Znam, Billy.

Hoćeš li mi sada pomoći? Hoćeš li mi pomoći da zaboravim? Obećala si.

Za časak, Billy. Prvo mi ispričaj o magiji.

Učinili su lošu stvar, zar ne, Cindy? Mislim, to što nikome ništa nisu rekli.

Za časak, Billy. Prvo mi ispričaj o magiji.

Obećavaš?

... obećavam.

U redu. Pa...

Bio sam sasvim sam mnogo, mnogo dana i nije bilo nikoga naokolo. Ponekad bih stajao uz vrata i slušao buku iz Hola, čekajući Opominjača da dođe; a kada bih ga čuo, otrčao bih i sakrio se ispod stola sve dok ga više ne bih mogao čuti. Nakon nekog vremena mogao sam ga čuti i bez posebnog osluškivanja.

Ponekad bih gledao tri-v ali nije bilo ništa osim ljudi i žena koji su govorili riječi koje nisam razumio tako da me to ubrzo prestalo zanimati.

Također, bio sam jako gladan. Obično sam dobivao međujelo u Parku, a sada, kada nikoga osim mene nije bilo u Sobi, kuhinja mi ne bi ništa priredila.

Ali sve mi to nije smetalo. I to je bio dio naše tajne.

Jednog dana hodao sam Sobom praveći se da namjeravam obići čitav Grad (ali znao sam da je prevelik za tako nešto) kada sam ugledao da Mama nije pospremila njihov krevet kako treba, već da malo strši iz zida. Pomislio sam da će biti zabavno vidjeti da li je njihov krevet isti kao i moj.

Povukao sam ga ali nešto nije bilo u redu tako da je strašno bučno udario u pod. Pojurio sam pod stol jer sam pomislio da će buka privući Opominjača, ali nije.

Onda sam ugledao mjesto gdje Tata skriva stvari poput mojih slikovnica. U prvi trenutak pokušao sam se praviti da ništa nisam opazio ali ubrzo sam klečao na podu i gurao ruku u rupu koju je Tata napravio u krevetu. Izvukao sam kolut koji do tada nisam vidio. Rekao sam sebi da mora da mi ga Tata namjerava dati kasnije a ja ću ga iznenaditi znajući već za to.

I tako sam izvadio Promatrač iz stola gdje mi Mama dopušta da ga držim, i namjestio kolut unutra.

Samo, nisam razumio ništa od onoga što sam vidio. Bilo je slika, ali o sićušnim crnim letećim stvarima sa smiješnim očima i o kožnatim zubatim stvarima koje gmižu i o mnoštvu ljudi s užasnim licima i savijenim rukama i iskrivljenim leđima. I mnogo drugih slika kao što su te. I bilo je mnogo riječi, također, ali nisam ih znao dovoljno da bih razumio, a slike su me tako uplašile da sam izvadio kolut.

Kada se Tata vratio kući, vidio je spušten krevet, ali nije ništa rekao, samo ga je podigao i namjestio.

Nakon posljednjeg jela sjeo je sa mnom na moj krevet, tako da ne smetamo Mami dok gleda svoj omiljeni program. Onda je rekao, Billy, želim da naučiš čitati.

Ali ja već znam čitati, rekao sam mu.

Da, znam, on je rekao, ali moraš naučiti mnogo novih riječi i to vrlo brzo. Nije nam preostalo mnogo vremena.

Zaboravljam mnogo, rekao sam mu onda.

Znam, sine, ali morat ćemo mnogo raditi kako bismo se maknuli odavde. U redu?

U redu, rekao sam mu i nasmiješio se onim velikim smiješkom kojim se i Tata smiješi.

I tako smo mnogo dana radili.

Ponekad bi nam i Mama pomagala ali najčešće su to bili Tata i koluti koje je skrivao u svome krevetu.

Pamtio sam mnogo više no što sam mislio da mogu, ali je bilo tako mnogo riječi, koje čak i nisu bile tako velike, a koje opet nisam razumio da bih ponekad postao jako bijesan što sam tako tup i plakao bih. Onda bi i Mama plakala, a Tata bi izgledao jako zabrinut i izvadio bi kalem i ostavio ga za neki drugi dan.

A onda, jednoga dana, išlo nam je stvarno jako dobro tako da sam skupio dovoljno hrabrosti da upitam Tatu zašto me zove magičnim djetetom. Što je magija? Ali prije no što sam mogao reći bilo što drugo, Mama... pa, udarila me! Došla je s druge strane sobe i udarila me po licu. A Tata je samo sjedio gledajući me kao da pokušava pogledati unutra, u moju glavu.

Htio sam plakati, bio sam tako iznenađen, ali Mama je izgledala... pa, izgledala je kao onog dana kada sam joj rekao da me je Opominjač zaustavio na ulazu u Park.

Tata je vrlo tihim glasom zamolio Mamu da mu ode napraviti nekakvo piće, a onda mi je rekao, ne kao onda kad, viče, ali ni sretnim glasom: Billy, znaš li što si upravo rekao?

Mislio sam da je to pitanje smiješno. Mnogo zaboravljam i ponekad sam jako glup ali uvijek znam ponoviti ono što sam upravo rekao.

Pa, Tata se na to nasmiješio, čak se malo i nasmijao, i Mama također, sjedeći tamo za stolom. I tako, više se nisam osjećao tako loše.

Tata mi je onda rekao: Billy, magija je riječ koju nitko više ne upotrebljava. To je loša riječ, sine.

Ali ti je koristiš kada govoriš o meni.

To je poseban slučaj i ne smiješ to nikada nikome spomenuti, razumiješ?

Ali, zašto je to loša riječ?

Zato što znači, pa, znači biti sposoban činiti stvari bez pomoći Opominjača ili Odgojiteljice ili strojeva ili traka ili trava; to znači činiti stvari, znaš, da se pojavljuju ni iz čega...

Oh! Kao kreveti i stolice i stolovi i stvari?

Tata se malo nasmijao i rekao, na neki način: Billy, znaš li da postoje milijuni ljudi koji žive ovdje, u ovom našem Gradu i da Gradova poput našeg ima po cijelom svijetu?

Da, znam to.

Pa, što misliš, što bi se dogodilo kada nitko od njih ne bi poštovao Zakone znanosti i Grada i kada bi svi mogli činiti sve što žele cijelog svog života?

To je bilo teško pitanje.

Nastao bi kaos, Billy. Znaš li što to znači? Bilo bi mnogo ozbiljnih nevolja kada bi ljudi vjerovali u nešto drugo osim u Grad, kad bi vjerovali u stvari poput... magije. Grad je stvoren da nam pomogne, sine, tako da nemamo previše djece, tako da svi imamo i izvršavamo vrlo važne poslove, i to, kako treba; bez Grada bilo bi još smrti od gladi, bilo bi još ratova, bolesti, ljudi koji izgledaju i vladaju se različito...

Govoriš kao jedan od Nadzornika, Mama je rekla, a Tata ju je na to mrko pogledao. Onda se ona okrenula i gledala na drugu stranu i neko vrijeme ništa nije govorila, ali čini mi se da tada nisu bili sretni jedno s drugim. Tata se onda pokušao nasmiješiti ali mu baš nije uspjelo i rekao je, sad vidiš, Billy, zašto misle da je vjerovanje u stvari kao što je magija pogrešna stvar. To bi bilo kao da se netrenirana neškolovana osoba koristi svojom maštom.

Što je to, upitao sam, a Mama je rekla: Howarde, preduboko si otišao. On ne može razumjeti ni pola od toga što si mu rekao.

Mora! Tata je odgovorio glasnim šapatom. Treba da zna što se događa.

Onda mi je rekao, Billy, kada dječaci i djevojčice dođu do određene dobi, moraju poći u školu, a u školi ima djece koja su određena da budu slikari (to su ljudi koji slikaju one slike koje si vidio u Parku) i pisci (ljudi koji stavljaju riječi na kolute i na trake i u knjige) i skladatelji. Ostalu djecu uče, uz pomoć lijekova i ostalih stvari, da ne budu sposobni činiti takve stvari; uništavaju im maštu tako da u svojem mozgu ne mogu zamišljati stvari koje nisu prave ili istinite.

Ali ja to činim. Ti si mi tako govorio oduvijek. Da li to znači da sam loš?

Ne, mili, rekla je Mama. Ti si poput... ti si samo poput one posebne djece.

Ali ne razumijem, rekao sam.

Onda je Tata rekao vrlo polako, kao da je jako umoran: Billy, bit će najbolje da sada pođeš u krevet. Završit ćemo ovaj razgovor sutra.

Nisam htio ići u krevet, bar ne tako rano, ali Tata je bio nepopustljiv i ubrzo sam ih čuo kako ponovo razgovaraju.

Ne sjećam se svega ali bilo je gotovo isto kao i svake večeri i noći; Mama bi plakala a Tata bi joj govorio nježne stvari. Onda bih se ja uplašio.

Jedno sam znao zasigurno; da sam bio užasno loš i zločest zato što sam se koristio maštom. Samo, nitko mi nije rekao da je to loše!

Cindy?... Cindy?

Da, Billy, još sam ovdje.

Opet izgledaš ljutito. Misliš li i ti da sam bio loš?

Ne. Ne, nisi loš, mili. Nastavi sada. Gotovo si završio. Bit ću ovdje. I slušati.

Pa, tada sam spoznao da je Soba magična! Doista! Sjećam se da je Tata rekao kako je magija kada stvaraš stvari ni iz čega, a to je upravo ono što oni rade sve vrijeme! Kreveti i stolice kada dođu gosti, i stolovi! Magija! Tada sam to spoznao. Bio sam tako uzbuđen da nisam mogao spavati i tako, bio sam budan kada se... to... kada se to desilo.

Bilo je jako tamno i stvarao sam u svojoj glavi magične stvari. Znao sam da i ja mogu učiniti Sobu magičnom jer sam stalno gledao Mamu i Tatu kako to rade.

Onda sam začuo buku u Holu!

Odmah sam znao da je to Opominjač; uvijek stvara iste zvukove, posebno po noći, kada je Hol prazan. Mogao sam čuti Mamu i Tatu kako dišu u snu i bio sam tako strašno uplašen da nisam mogao reći ni riječi. Znao sam da Opominjač dolazi da ih odvede sa sobom zato što su se služili magijom i maštom, i, nisam znao kako, ali znao sam da će Tata biti u još većoj nevolji zbog stvari koje skriva u krevetu. Nisam to želio. On mi je samo htio pomoći da ne budem Različit, da budem pisac ili slikar ili tako nešto i znao sam da je sve to moja greška, zato što sam tako tup.

U hipu sam skočio s kreveta i dopuzao do vrata kako bih mogao slušati. Imao sam pravo. Mogao sam čuti Opominjača kako govori sam sa sobom o kodovima, slučajevima i sve tako o nekim stvarima o kojima nisam znao ništa. Znao sam da moram nešto hitno učiniti inače će Opominjač odvesti Mamu i Tatu, a ja ću opet biti sam, samo, ovaj put bit će to zauvijek.

Ja... ne volim kad sam sam.

Uopće ne volim to.

Nikada.

I, ja nisam Različit. Znam da nisam.

Znam to.

I tako sam otpuzao pod stol i sakrio se tamo i mislio i mislio i odlučio da ako sam Već loš dječak da ću biti stvarno loš, jako, jako loš dječak, a onda će Opominjač biti tako bijesan da će odvesti mene a ne njih. Onda sam rekao sebi, koja je najlošija i najzločestija stvar koju mogu učiniti i zaključio da je to magija! To je tako loše da će, ako je učinim, za njih biti sve u redu.

Ali, jedina vrsta magije koju sam znao bila je magija Sobe i otrčao sam do Mame i Tate i učinio magičnu stvar njihovu krevetu i onda se on zatvorio i sklopio u zid i sakrio ih da ih Opominjač ne odvede. Ali krevet je zapeo i morao sam ga brzo i jako pogurnuti i baš u trenutku

kada je do kraja nestao u zidu upalilo se svjetlo i ušao je Opominjač — najveći kojeg sam ikada vidio.

Vrlo duboko je zazvučao i oko mu je sve vrijeme bilo crveno i rekao je, Gdje su ti roditelji, muško dijete?

Nestali su, rekao sam. Učinio sam to pomoću magije.

Opominjač ništa nije rekao, samo je rekao nešto sam sebi, duboko unutra.

Vidiš? — rekao sam i htio sam ga naljutiti pa da me uštine i odvede sa sobom, Vidiš! i napravio sam još magije u Sobi i maknuo sve Stolice i stolove. Ne možete vidjeti kamo su otišli čak i da stojite pored njih, rekao sam mu, ali on nije ništa učinio! Samo je stajao tamo, poput glupe kutije.

Iznenada su dotrčali neki ljudi i ušli u Sobu sa svojim torbama i stvarima i jedan od njih dograbio me stvarno jako i počeo vikati na mene o Mami i Tati, tako da sam mu rekao ono što sam rekao i Opominjaču, a on je rekao: oh, i brzo se odmaknuo od mene.

Bila je tamo i neka žena, također, i ona je klekla pored mene i rekla, William Peter, da li znaš što govoriš?

Rekao sam joj, da, i ona je izgledala stvarno glupo. Rekao sam, napravio sam magične stvari. Zar vi ne znate što su to magične stvari?

Gdje su oni? upitala je tako nježno da sam je uljudno zamolio da ponovi pitanje još jednom, a kada je ponovila rekao sam joj, tamo, i pokazao prema zidu. Skrivaju se, rekao sam, nisam htio da odu.

Čovjek joj je pomogao da stane na noge i rekao joj, bolje će biti da ga odvedeš odavde. Idem ga otvoriti i neće biti baš ugodan prizor.

Ugodno? — pitao sam, Park je ugodan, ali tamo više ne smijem ići.

A onda me žena odvela i onda si došla ti i to je kraj priče. Osim... ne znam gdje su Mama i Tata.

Hvala-hvala ti, Billy. Rekao si nam... mi, hoću reći, sve što sam htjela znati.

Cindy, da li si bijesna na mene?

Ne, mili. To nije tvoja greška.

Cindy, što znači zaostao?

Kako to misliš?

Tata je rekao da sam zaostao. Da sam bio bolestan i da sam ozdravio, ali da sam zaostao. Znači li to da sam Različit?

Ne. Ne, ne znači, Billy.

Ja nisam različit.

Znam, Billy.

Ne volim se sjećati toga, Cindy. Hoćeš li mi sada pomoći? Rekla si da hoćeš. Obećala si.

Za časak, mili. Prvo želim da učiniš nešto.

Hoće li biti zabavno? Danas je Veliki Dan, znaš?

Nadam se da će biti zabavno. Jesi li spreman?

Jesam.

U redu. Sada, ne želim da više pričaš. Slušaj me vrlo pažljivo. Želim da mi učiniš veliku, posebnu uslugu. Uskoro ćeš čuti jedan zabavan, zabavan zvuk. Ne želim da se uplašiš kad ga čuješ. Vjeruj mi da ću ti pomoći kako sam ti obećala. Evo! Čuješ li zvuk? Zabavan je, zar ne? Za trenutak, osjetit ćeš jedan jako, jako slatki miris, Billy. Kada ti kažem, ne ranije, želim da udahneš duboko, duboko baš kao onda kada smo vježbali kako da napunimo pluća do kraja.

Hoće li boljeti?

Ne, mili... jesi li spreman?

Jesam.

Osjećaš li slatkiše?

Da. Tako je ugodno.

U redu, William Peter, sada do kraja izdahni! Sve! Sada pričekaj, čekaj, čekaj. Sada! Udahni duboko, duboko!

Ja... ja osjećam... ja.

Duboko udahni.

Tko... plače?

Duboko, duboko udahni.

Ja...

... Bill? Bill? Billy?

Robert Silverberg: Labirint

The Man in the Maze

Preveo *Božidar Stančić*

U labirintu je zrak bio nešto topliji i blaži. Vjerojatno zbog zidova što su zaustavljali vjetar — pomisli Rawlins. Koračao je oprezno, slušajući glas što mu je govorio u uho.

»Okrenite nadesno... tri koraka... stavite nogu sasvim kraj crnoga ruba poda... okrenite se... okrenite se nalijevo... četiri koraka... okrenite se za 90 stupnjeva nadesno... i odmah krug za 80 stupnjeva desno.«

To ga je podsjećalo na igru traženja tragova dok je bio dijete. Jedina je razlika što je sada rizik bio **mnogo** ozbiljniji. Kretao se vrlo oprezno, osjećajući ščućurenu smrt na svakom koraku. Kakva su to bića mogla konstruirati takvo mjesto? Pred njim je šiknuo mlaz energije preko puta. Kompjuter je brojio sekunde. »Jedan, dva, tri, četiri, pet, krenite! Jedan, dva, tri, četiri, pet, krenite!« Rawlins je krenuo trčeći. Spašen je!

S druge strane se zaustavio i pogledao iza sebe. Boardman ga je slijedio na nekoliko koraka, činilo se da ga ne smetaju godine. Dao mu je znak rukom i namignuo mu. Bio je pred zaprekom. »Jedan, dva, tri, četiri, pet, krenite!« I Boardman je prešao opasno mjesto i stigao ga.

— Da se malo odmorimo? — predloži Rawlins.

— Ne morate štedjeti jadnoga starca, Nade. Samo vi idite dalje. Ja još nisam umoran.

— Malo dalje je jedan težak prolaz.

— Hajdemo.

Mladić nije mogao izdržati a da ne pogleda kosti, stare, isušene kosture i nedavne leševe. Bića svih rasa i vrsta pogibala su ovdje.

A ako i ja umrem za desetak minuta?

Sjajni bljeskovi brazdali su atmosferu u brzom ritmu. Boardman je pet metara iza njega postao fantastična silueta isprekidano i nepovezano se krećući. Rawlins je stavio ruku pred lice da vidi je li tako i izbliza. Činilo se da djelići sekunde ne pripadaju više cjelini. Nastala je rupa u vremenu.

Začuo se kompjuter. »Načinite deset koraka i stanite. Jedan, dva, tri. Načinite deset koraka i stanite. Jedan, dva, tri. Krećite se brzo dok ne stignete do kraja platforme.«

Rawlins nije uspio zamisliti što bi se dogodilo kad ne bi poslušao to mjerenje vremena. Ovdje u zoni H zamke su mnogobrojne toliko da ih ne možeš pamtiti. Pada li ovdje jednotonski kamen na neoprezne? Ruše li se ovdje zidovi? Ili iznenada iskrsne most iznad vrelog jezera?

U njegovo se vrijeme čovjek mogao nadati da će doživjeti i dvjesta godina. On je htio iskoristiti najviše što je mogao od toga života. Nisam dovoljno živio da bih sada umro — pomislio je.

I poskočio je u ritmu koji mu je nametnuo kompjuter, pa prešao vrelo jezero i rušeće zidove..

Na nadvratnoj gredi otvora pred Rawlinsom sjedilo je neko stvorenje dugih zuba. Charles Boardman vrlo oprezno izvadi pištolj iz svoje opreme i uključi automatsko nišanjenje. Programirao je punjenje na oko trideset kilograma na udaljenosti od petnaestak metara.

— Imam ga — dobacio je Rawlinsu i opalio.

Plamena kugla razbila se o zid stvarajući rumenu aureolu obrubljenu zelenom munjom. Zvijer, ukočenih šapa u agoniji, bila je odbačena u zrak i tresnula je o tlo. Odnekud su se stvorila tri mala strvinara i počela je razdirati.

Boardman se nasmijao. Priznao je da za lov oružjem s automatskim nišanjenjem nije potrebno veliko umijeće, ali on već dugo nije pucao. Imao je tada trideset godina i proveo je tjedan dana u saharskom rezervatu sa skupinom poslovnih ljudi i vladinih savjetnika. Bio je najmlađi u skupini i radio je to iz političkih interesa.

Sve mu je bilo mrsko: i oni ostaci divljih životinja na pijesku, sve to bezrazložno krvoproliće kako bi se zadovoljila taština nekih zasićenih ljudi. Čovjek sa 30 godina nije osobito tolerantan prema starijima i njihovim idiotskim zabavama, a ipak je ostao jer je mislio da bi mu prijateljstvo tih ljudi moglo biti korisno. I bilo je. Nikad više nije lovio. Ovaj put ipak ubijanje nema isti smisao, čak i s automatskim nišanom. Ovo nije sport...

Boardman je ustanovio da se nalazi u području deformacija u zoni G. To je možda najopasnija zamka. Nije se bojao: samo je Marshall poginuo prelazeći je. Osobito se bojao područja gdje predodžbe koje su prenosila osjetila nisu odgovarala zbilji. Već je doživio treću iluziju, fatamorganu, premda je imao povjerenja u svoja osjetila i pouzdao se u percepcije. Nemoguće je razborito zamisliti svijet ako se možeš pouzdati u ono što vidiš. A sad je bio u području vidnih deformacija. Usporedne su se linije ovdje spajale. Trokutaste mozaične figure na vlažnim i vibrirajućim zidovima bile su sastavljene od tupih uglova. Neka je rijeka tekla postrance preko doline. Zvijezde su postale bliže a mjeseci su kružili jedan oko drugoga.

Sada treba zatvoriti oči i ne propustiti se obmani.

»Lijeva noga, desna noga. Lijeva noga, desna noga. Skrenite lagano prema lijevoj strani, uvucite nogu. Još, još. Još malo. Vratite se opet

nadesno. Tako. Počnite koračati.«

Privlačilo ga je zabranjeno voće. Cijelog je života pokušavao vidjeti, spoznati. Iskušenje je bilo neodoljivo, Boardman se zaustavio i čvrsto stao na tlo. Ako se zbilja želiš izvući iz toga pakla, pomislio je, moraš držati oči sklopljene. Ako ih otvoriš, postat ćeš žrtva iluzije i srljaš u smrt. Nemaš se pravo tako blesavo ubiti kad su se toliki ljudi borili tako dugo i žestoko da te nauče kako da preživiš.

Boardman je stao. Prigušeni glas kompjutera podsjeti ga suhoparno na red, pokušavajući ga požuriti.

— Čekajte — mirno će Boardman. — Mogu malo pogledati oko sebe ako se ne mičem. Jedino se ne smijem micati. Ništa ne stavljam na kocku ako se ne mičem.

Kompjuter ga je podsjetio na vatreni gejzir što je iskrsnuo pred Marshallom, na što je on ustuknuo, i to je značilo njegov kraj.

Boardman je otvorio oči. Potrudio se da se ne miče. Sve oko njega bila je potpuna negacija geometrije. Kao da gleda svijet kroz punu bocu. Osjetio se obeshrabren.

Imaš osamdeset godina i znaš na što nalikuje svijet. Zatvori oči, C. B! Zatvori oči i koračaj dalje. Inače nepotrebno i nepravedno riskiraš.

Načas je potražio Neda Rawlinsa. Mladić je polako koračao vukući noge dvadesetak metara pred njim. Ima li on sklopljene oči? Dakako, kao i drugi. Ned je bio poslušan momak. Ili možda plašljiv? Htio je preživjeti tu zamku i radije je žmirio da ne vidi na što nalikuje taj svijet preko vidne deformacije. Volio bih imati takvog sina. Ali ja bih ga odgajao na svoju sliku i priliku.

Boardman je podigao desnu nogu, predomisilo se i čvrsto stao na tlo. Pred njim su se vibracije pozlaćena svjetla probijale kroz zrak stvarajući slike: ovdje labud, ondje drvo. Lijevo rame Neda Rawlinsa se čudno iskrivilo i činilo se da će se ruka otkinuti od ključne kosti. Leđa su mu se neobično povila prema natrag. Jedna se noga kretala naprijed, druga natrag. Kroz zlatastu maglu Boardman je spazio Marshallov leš prislonjen na zid. Činilo se da ga promatraju njegove širom otvorene oči. Zar ovdje na Lemnosu ne trunu leševi? Gledajući te mrtve oči, Boardman je spazio svoj izobličeni odraz: ogroman nos što je prekrivao usta. Odustao je i zatvorio oči.

Kompjuter ga je smirenog vodio precizno.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Eric Frank Russell: Umiljati neprijatelj

Into Your Tent I'll Creep

Preveo *Aleksandar Gvoić*

Morfad je sjedio u svojoj kabini i mrko gledao u zid. Bio je uznemiren i zabrinut, i to nije mogao sakriti. Naime, situacija u kojoj su se nalazili, imala je sva ona neugodna obilježja divovske mišolovke. Bijeg iz te mišolovke bio je moguć samo zajedničkom suradnjom svih ostalih miševa.

No, ostali nisu namjeravali ni prstom maknuti da bi pomogli sami sebi, a još manje njemu. U to je bio čvrsto uvjeren. Kako možete nagovoriti nekoga da pokuša izmaknuti opasnost ako ga ne možete uvjeriti da ta opasnost stvarno postoji, tu pokraj njih?

Miš suludo trči amo-tamo u klopci jer je potpuno siguran da ona postoji. Ali ako toga nije svjestan, on ne poduzima baš ništa. Na ovom planetu gomila razumnih i inteligentnih bića nije poduzela ništa s obzirom na taj problem, premda su se tu nalazili već cijelu vječnost. Nije se onda ni moglo očekivati da će pedesetak sumnjičavih Altairanaca učiniti nešto tamo gdje tisuće milijuna Zemljana nije maklo ni prstom.

Još je sjedio u kabini kad je ušao Haraka i obavijestio ga:

— Odlazimo u predvečerje.

Morfad nije odgovorio.

— Žao mi je što idemo — dodao je Haraka. On je bio zapovjednik broda, veliki i kršan primjerak naroda s Altaira. Trljajući ruke od zadovoljstva, nastavio je:

— Imali smo sreću što smo otkrili ovaj planet, veliku sreću. Postali smo krvna braća s bićima koja u potpunosti odgovaraju našem stupnju inteligencije, koja putuju svemirom kao i mi i koja su prijateljski raspoložena i spremna na suradnju.

Morfad nije rekao ni riječi.

— Primili su nas zaista srdačno — produži Haraka oduševljeno. — Našem će narodu biti neobično drago kad čuje tako dobre vijesti. Pred nama je sjajna budućnost, u to nema sumnje. Združene snage Zemljana i Altairanaca bit će nepobjedive. Zajednički ćemo istraživati i eksploatirati cijelu galaksiju.

Morfad je i dalje šutio. Haraka se naljuti na njega.

— Što je s tobom, Bijedo?

— Nisam baš oduševljen.

— To i sam vidim. Lice ti je kiselo kao nezreli plod na nekom starom i uvelom grmu. I to baš u trenutku velikog slavlja! Da nisi možda bolestan?

— Nisam. — Okrenuvši se polako, Morfad ga pogleda ravno u oči. — Vjeruješ li u psioničke sklonosti?

Haraka se trgnuo kao da je oparen.

— Ne znam. Ja sam zapovjednik broda, kvalificirani stručnjak za navigaciju i tehničke probleme i kao takav ne znam mnogo o natprirodnim sposobnostima. Pitaš me nešto na što ti ne mogu odgovoriti. A ti? Vjeruješ li ti u to?

— Sada vjerujem.

— Sada? Zašto sada?

— Jer sam upravo osjetio takvu vrst sposobnosti. — Morfad je oklijevao trenutak, a onda nastavio s prizvukom očaja.

— Upravo sam otkrio da sam telepat.

Gledajući ga s nevjericom, Haraka reče:

— To si otkrio? Hoćeš reći da to osjećaš tek odskora?

— Da.

— Otkada?

— Otkad smo došli na Zemlju.

— Sad tek ništa ne razumijem — prizna Haraka zbunjeno. —Hoćeš reći da su neke okolnosti životnih uvjeta na Zemlji iznenada omogućile tvojoj svijesti da možeš čitati moje misli?

— Ne, tvoje misli ne mogu čitati.

— Ali, upravo si rekao da si postao telepat.

— Jesam. Čujem misli potpuno jasno kao da ih netko govori naglas. Ali to nisu tvoje misli niti misli članova posade našeg broda.

Haraka se nagne prema njemu uporno ga promatrajući.

— Aha, čuješ dakle misli Zemljana, je li? I ono što si čuo te je uznemirilo? Morfade, ja sam tvoj zapovjednik. Tvoja je sveta dužnost da mi kažeš sve što bi moglo biti sumnjivo u vezi sa Zemljanima. — Pričekao je malo, a onda ga nestrpljivo požurivao:

— Hajde, kaži!

— Ja o tim stvorenjima znam isto koliko i ti — reče Morfad. — Sve govori da su oni iskreni i prijateljski raspoloženi prema nama, ali nemam pojma što oni misle.

— Sto mu zvijezda, čovječe, pa ti si rekao...

— Nismo se dobro razumjeli — prekine ga Morfad. — Kad kažem da mogu čitati i čuti misli Zemljana, sve ovisi o tome što razumijevamo pod Zemljanima.

— Slušaj — reče Haraka — čije ti misli na koncu konca čuješ?

Morfad se ukruti i reče mirno:

— Misli pasa — Zemljana.

— Pasa? — Haraka se odmakne i zagleda u njega. — Pasa? Misliš li ti ozbiljno ili se šališ?

— Nikad nisam mislio ozbiljnije. Čujem što misle psi, i to je sve. Nemoj me pitati zašto, jer ne znam. To je valjda hir prirode ili okolnosti.

— I, ti, dakle, čuješ što ti psi misle od trenutka kad smo se spustili na Zemlju?

— Baš tako!

— Pa, što si čuo?

— Mudre izreke Zemljana — izjavi Morfad — i što dulje razmišljam o njima sve se više plašim.

— Hajde, zaplaši i mene s nekoliko takvih mudrosti — reče mu Haraka obuzdajući smijeh.

— Citiram: vrhunsko je mjerilo inteligencije sposobnost da dobro živimo i ništa ne radimo — navodio je njihove misli Morfad. — Citiram: umjetnost odmazde leži u tome da je prikrijemo u potpunosti. Citiram dalje: najoštrije, najistančanije, najmoćnije oružje u svemiru je laskanje, odnosno ulagivanje.

— Vidi, vidi!

— Citiram: ako živi stvor može razmišljati, onda vrlo često misli da je božanstvo; postupajte s njim kao s božanstvom i on će se pretvoriti u vašeg odanog roba.

— Oh, ne! — usprotivi se Haraka.

— Oh. da! — uporno će Morfad. Mahnuo je rukom prema najbližem prozoru. — Tu vani, na ovom planetu, živi tri tisuće milijuna malih bogova i božanstava. Psi zadihano trče za njima, ulaguju se i pužu pred njima, gledaju ih očima punim obožavanja. Bogovi su vrlo milostivi prema onima koji im iskazuju ljubav. — Pljucnuo je da bi naročito istaknuo riječi koje su slijedile. — A to psi dobro znaju; osim toga, takva ljubav ne stoji mnogo.

Haraka reče osjećajući se nelagodno:

— Ja mislim da si ti poludio.

— Citiram dalje: želimo li nekoga učiniti svojim potpunim robom i uspješno vladati njime, on toga ne smije biti svjestan. — Ponovno je pljucnuo. — Zvuči li to ludo? Ne bih rekao. Ovo i te kako ima smisla. I postiže svoj cilj. Pogledaj samo van, pa ćeš vidjeti.

— Ali...

— Pogledaj ovo. — Dobaci Haraki jedan omanji predmet. — Znaš li što je to?

— Da, oni to zovu keks.

— Točno. Da bi mogli napraviti takav keks, neki su Zemljani morali orati njive po kiši, vjetru i suncu, sijati pšenicu, požnjati je uz

pomoć strojeva koje su vlastitim znojem izradili drugi Zemljani. Otpremili su pšenicu, spremili je u skladišta, samljeli je u brašno, obradili i obogatili ga uz pomoć različitih postupaka, ispekli kekse, složili ih u kutije i otpremili ih širom planeta. Ako Zemljani žele imati kekse, moraju utrošiti mnogo rada i napora da bi ih dobili.

— I...?

— Ako pas — Zemljanin zaželi keks, on sjedne na stražnje noge, mahne prednjim šapama i divi se svome bogu. Samo to. I ništa drugo.

— Ali, čovječe, psi su prilično glupi.

— To vam se samo čini — reče Morfad oporo.

— Oni ne mogu zapravo ništa napraviti.

— Ovisi o tome što mislimo pod napraviti.

— Pa, psi nemaju ruke.

— One im niti ne trebaju kad imaju mozak.

— Slušaj — reče mu Haraka ljutito — mi, Altairanci, izumjeli smo i sagradili brodove koji mogu lutati svemirom među zvijezdama. Isto su to postigli i Zemljani. Psi — Zemljani to nisu mogli napraviti niti će biti u mogućnosti izvesti tako nešto u slijedećih milijun godina. Ako pas bude imao toliko mozga i sposobnosti da dođe na neki drugi planet, poljubit ću sebe u čelo.

— Onda to možeš odmah učiniti — predloži Morfad. — Na našem brodu nalaze se dva psa.

Haraka je progunđao razdraženo:

— Zemljani su nam pse poklonili kao uspomenu.

— U redu, ali po čijem nalogu?

— Učinili su to sasvim spontano.

— Misliš?

— Nećeš valjda reći da su ih psi naveli na taj čin? — upita Haraka.

— Siguran sam u to — odvrati Morfad ozbiljno. — Osim toga, nisu nam poklonili dva mužjaka ili dvije ženke. Ne, ne, moj gospodine. Dali su nam mužjaka i ženku. Rekli su nam da će se psi jedino tako moći razmnožavati. Tako će i naš planet nakon nekog vremena iskusiti vječnu ljubav čovjekova najboljeg prijatelja. Ili bolje rečeno njegova umiljatog neprijatelja.

— To su gluposti! — reče Haraka. Morfad mu spremno odgovori.

— Ti još misliš da oružani prepad mora prethoditi osvajačkom pohodu neprijatelja. To su zastarjeli pogledi. Ne shvaćaš li da se bića koja su nam strana i nepoznata koriste potpuno drugačijim metodama? Psi imaju vlastitu taktiku koja se razlikuje od naše. S obzirom na njihove mogućnosti, oni nas ne mogu pobijediti brodovima, topovima i bombama. Njima je prirođeno da nas pridobiju umiljavanjem i ulagivanjem, s očima punim idolopoklonstva. Ne budemo li na oprezu, pregazit će nas gomila umiljatih neprijatelja.

— Ja bih rekao da ti patiš od kanifobije, ili bolje rečeno, od straha

pred psima — odvrati Haraka.

— Imam razloga za to.

— To je samo tvoja uobrazilja.

— Jučer sam prolazeći ulicom zavirio u kozmetički salon za pse. Što misliš tko je kupao pse, prskao ih miomirisima i uljepšavao ih? Drugi psi? Ni govora! Žene, Zemljanke imale su pune ruke posla dotjerujući ih. Je li i to samo moja uobrazilja?

— To možemo smatrati nekom vrstom njihove nastranosti. To zaista uopće nije bitno. Osim toga, i mi sami također imamo kojekakve čudne i smiješne slabosti.

— To je točno, slažem se — reče Morfad. — Znam za jednu takvu slabost koju ti posjeduješ. A to zna i cijela naša posada.

Harakine oči promatrale su ga pažljivo.

— Reci na što ciljaš. Ne bojim se ja toga.

— U redu, ako baš hoćeš, reći ću ti. Ti imaš vrlo visoko mišljenje o Kashimu. Uvijek poslušaš sve što ti on kaže. Slušaš ga i onda kad ne želiš čuti nikoga drugog. Sve što on kaže, to je, naravno, za tebe svetinja.

— Ljubomoran si na Kashima, je li?

— Ni najmanje — odmahne Morfad rukom. — Samo ga prezirem kao i svi ostali On je rođena ulizica. Cijelo vrijeme ti se umiljava i laska ti, i time godi tvome »ja«. On je puzavac po prirodi i postupa s tobom na isti način kao i ovi psi. Tebi se to, naravno, sviđa. Ti uživaš u tome. On na tebe djeluje poput opojne droge. To je živa istina i ne trebaš ništa poricati jer svi na brodu to dobro znamo.

— Nisam ni ja baš takva budala. Pročitao sam ja njega. Ne utječe on na mene toliko koliko ti misliš.

— Tri tisuće milijuna Zemljana također su »pročitale« četiristo milijuna pasa i isto su tako čvrsto uvjereni da ti psi uopće ne utječu na njihove postupke.

— Ne vjerujem ja u to.

— To se moglo i očekivati, jer sve ovo ti govori Morfad, a Morfad je lud ili laže. No, da ti je to ispričao Kashim, puzeći pred tobom i ulagujući se, povjerovao bi bez riječi. Kashim posjeduje razum jednog psa i služi se pasjim metodama. U tome je stvar.

— Razlog zbog kojeg ti ne mogu vjerovati ima mnogo dublje korijene.

— Potkrijepi to primjerom — reče mu Morfad.

— Neki Zemljani također imaju telepatske sposobnosti. Dakle, kad bi ova priča o vladavini pasa imala stvarnu podlogu, oni bi za nju zacijelo znali. Tada nijedan pas na ovome planetu ne bi ostao živ. — Haraka zastane i zatim završi izlaganje: — Oni za sve to ne znaju.

— Oni Zemljani koji su telepati čitaju misli svojih sunarodnjaka, a ne misli pasa. Ja pak čujem samo ono što misle psi, i ništa drugo. Kao

što rekoh malo prije, ne znam što je tome uzrok. Znam samo da je to činjenica.

— Meni ona zvuči potpuno besmisleno.

— To ti vjerujem. Ne zamjeram ti što tako misliš. No, moj je položaj vrlo težak: nalik sam na čovjeka koji jedini ima uši i čuje na svijetu gdje su svi gluhi kao top.

Haraka je razmišljao o tome kratko vrijeme, a zatim reče:

— Uzmimo da povjerujem tvojim riječima i da ih smatram gotovom činjenicom, što misliš da bih onda trebalo da poduzmem?

— Nemoj uzeti pse sa sobom — odgovori hitro Morfad.

— Lako je to reći, ali teško učiniti. Dobri odnosi sa Zemljanima od životne su važnosti za sve nas. Kako mogu odbiti tako ljubazan dar, a da pri tom ne uvrijedim darovatelje?

— Dobro, nemoj u potpunosti odbiti dar. Nastoj ga malo promijeniti. Zamoli ih neka ti dadu dva mužjaka ili dvije ženke. Izmisli zakon koji kao da vrijedi na Altairu, a odnosi se na zabranu uvoza životinja s drugih planeta koje se mogu razmnožavati.

— To ne mogu učiniti. Sada je za takav postupak prekasno. Već smo uzeli životinje i zahvalili im se. Osim toga, baš ta sposobnost razmnožavanja osnovna je značajka njihova dara, što su Zemljani imali na pameti. Oni su nam time darovali cijelu novu vrstu, cijeli jedan rod pasa.

— Upamti da su ovo tvoje riječi! — potvrdi Morfad.

— Baš zbog toga ne možemo spriječiti njihovo razmnožavanje kad se vratimo kući — istakne Haraka. — Od sada ćemo se Zemljani i mi neprestano posjećivati. Čim saznaju da se naši psi ne množe, postat će velikodušni i sentimenitalni i obdariti nas novim tucetom. Ili možda čak i stotinom pasa. Tada ćemo biti u mnogo težem položaju nego sada.

— Dobro, dobro. — Morfad je umorno slegnuo ramenima. —Ako se budeš stalno protivio svakom ponuđenom rješenju i tražio dlaku u jajetu, onda se mirne duše možemo predati bez borbe. Tako ćemo i mi postati rasa kojom vladaju i upravljaju psi. Ponovo citiram: želimo li nekoga učiniti svojim robom i uspješno vladati njime, on toga ne smije biti svjestan. — Kiselo je pogledao Haraku. — Kad bi mene pitao, ja bih čekao dok ne budemo daleko vani u svemiru, a onda bi ta dva psa jednostavno izbacio.

Haraka se osmjehnuo i rekao:

— Kad bi to učinio, bio bi to siguran znak da patiš od psihičkih smetnji i da si duševno bolestan.

Glasno uzdahnuvši, Morfad upita:

— Zašto?

— Jer bi time uništio dva prva primjerka vladajuće rase. I to mi je neka vladavina. — Haraka se podrugljivo nasmijao. — Slušaj,

Morfade, po svome pričanju ti znaš nešto o čemu prije nismo nikada čuli, i ti si jedini koji to zna. Ti zbilja predstavljaš veliku opasnost za cijelu pasju vrstu. Da sam ja na njihovu mjestu smaknuo bih te da im ne pomrsiš račune i da ljudima ne pričaš o tome. Mrtav im nećeš smetati. — Prišao je vratima i oprostio se riječima — Šteta bi bilo da izgubiš život.

Morfad počne vikati dok su se vrata zatvarala.

— Ako ja mogu čitati njihove misli, to ne mora značiti da i oni čitaju ono što ja mislim. Sumnjam u to jer...

Vrata su se konačno zatvorila do kraja. Mrko ih pogleda, prošeta dvadesetak puta kabinom gore-dolje, konačno se vrati do stolice i ponovo sjedne razmišljajući i najsitnijim moždanim vijugama ne bi li pronašao što bolje rješenje.

— Najoštrije, najistančanije, najmoćnije oružje u svemiru jest laskanje, odnosno ulagivanje.

Da, on je tražio način na koji će se suprostaviti četveronožnim ratnicima koji su nevjerojatno vješto upotrebljavali to najoštrije oružje u svemiru. Rođeni puzavci, slinavci, obožavatelji, čovjekoljupci, uobraženjaci — uvježbali su kroz mnoge generacije to svoje umijeće do savršenstva, tako da je protiv njega vrlo teško bilo naći lijeka.

Kako suzbiti njihov napad, blokirati ga i uzvratiti udarac?... »Da, moj Gospodaru!«, »Svakako, Gospodaru!«, »Kako vi kažete, Gospodaru!«

Kako se obraniti od ovakva lukavog i podmuklog pristupa, kako ga izolirati ili...

Stotinu mu zvijezda! Pa to je rješenje! Izolirati ih, staviti ih u karantenu! Treba ih ostaviti na Pladaminu, pustom planetu koje nitko nije želio posjedovati. Tamo se mogu razmnažati do mile volje i u međuvremenu vladati biljkama i kukcima. Osim toga, svaki znatiželjni turist sa Zemlje zadovoljio bi se vrlo razumnim objašnjenjem na svoj upit.

— Psi? O da, još ih imamo, i to mnogo. Odlično se osjećaju. Dobili su svoj vlastiti planet. Zove se Pladamine. Ako ih želite vidjeti, možemo lako organizirati izlet na to mjesto.

Odlična ideja. Tako bismo riješili problem, a da pri tom ne bismo uvrijedili Zemljane. To bi otklonilo opasnost za sva vremena. Kad jednom dođe na Pladaminu, pas više ne može pobjeći. Svi oni turisti sa Zemlje koji sa sobom dovedu pse moći će — ako žele — ostaviti svoje ljubimce u psećem raju koji su izmislili mozgovi Altaira. Tamo će psi moći vladati samo drugim psima, a ako im se to ne sviđa, neka idu do đavola.

Držao je da nema smisla iznositi svoj plan Haraki koji je, što se toga tiče, imao mnogo predrasuda. On će sve to objasniti višim vlastima kad stignu kući. Čak i ako ne budu u potpunosti vjerovali

njegovoj priči, oni će ipak poduzeti potrebne korake držeći se načela da je bolje osigurati se nego nastradati. Da, oni će igrati na sigurnu kartu i otpremit će pse na Pladaminu.

Stojeći kraj brodskog prozora kabine, gledao je dolje na Zemlju. Veliko mnoštvo Zemljana skupilo se i čekalo da vidi uzlijetanje broda i da im poželi sretan put. Na samom rubu tog silnog mnoštva spazio je malog, smiješno dotjeranog psića kako vuče jednu Zemljanku na kraju tankog, laganog remena. Jadna djevojka, pomisli. Pas je potеže i vodi, ona ide za njim, a usprkos tome vjeruje da ona vodi psa na šetnju.

Uzeo je svoju foto-kameru, pregledao je da li je sve u redu, krenuo hodnikom i ušao u hermetičku pregradu koja je još bila otvorena. Želio je snimiti u boji ovaj svečani ispraćaj. Došavši do samog vanjskog ruba otvorenih pregradnih vrata, nagazio je na nešto četveronožno s kratkim repom što mu se iznenada bacilo pred noge. Posrnuo je i poletio kroz nezaštićeni, otvoreni ulaz čvrsto držeći svoju foto-kameru. Padao je u dubinu strahovitom brzinom kroz fijuk vjetra, dok su se iz okupljene gomile čuli prodorni ženski krici.

Haraka reče:

— Pogreb nas je zadržao dva dana. Morat ćemo što prije nadoknaditi izgubljeno vrijeme. — Razmišljao je trenutak, a onda dodao: — Zaista mi je žao Morfada. Bio je izvanredno pametan čovjek, ali su mu u posljednje vrijeme popustili živci. A, šta možemo! Tješim se da smo na ovom pohodu izgubili samo jednog člana posade.

— Moglo je biti i gore, zapovjednice — odvrati Kashim. — Mogli ste vi nastradati. Hvala svemiru da niste.

— Da, mogao sam ja nastradati umjesto njega. — Haraka ga je pogledao radoznalo. — Da li bi vas moja smrt rastužila, Kashime?

— Strašno, zapovjedniče. Mislim da nitko na ovome brodu ne bi toliko tugovao za vama. Moje poštavanje i divljenje prema vama...

Prestao je govoriti jer je nešto tiho dotapkalo u kabinu, stavilo svoju glavu u Harakino krilo i umiljato pogledalo zapovjednika. Kashim se bijesno namrštio.

— Dobar pas! — odobravao je Haraka češkajući pridošlicu iza ušiju.

— Moje poštovanje i divljenje — ponovi Kashim glasnije —jesu takvi da...

— Dobar, dobar pas! — ponovo će Haraka. Nježno je povukao psa najprije za jedno, a onda i za drugo uho, zadovoljno promatrajući njegovo mahanje repom.

— Kao što rekoh, moje poštovanje, zapovjedniče.

— Dobar pas! — Ne obaziruć se više na sugovornika, Haraka pomakne ruku i počne češkati psa ispod dlakave njuške.

Kashim je obdario Dobrog Psa pogledom punim neizrecive mržnje. Pas je zakolutao smeđim očima i odmjerio ga potpuno ravnodušno. U

tom je trenutku Kashimova sudbina bila zapečaćena.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Robert Bloch: Sajam čudovišta

Freak Show

Preveo *Božidar Stančić*

Sajmišni prostor Goober Cityja nalazio se u pravoj pustoši, u provinciji, i samo bi ga poljoprivredni sajmovi ponekad oživili. Ostatak godine ondje se nije ništa događalo osim pokoje nasilje i silovanje.

No kad je onoga jutra šerif Higgs stigao onamo za volanom svojih patrolnih kola, zapazio je da se nešto događa. Velika teretna crvena kola stajala su usred prostora a kraj njih je bio neki čovjek.

Šerif Higgs je poznao sva vozila na četiri kotača i sva dvonožna stvorenja u grofoviji Mayhema, ali toga čovjeka i ta teretna kola nije nikad vidio. Stao je na tridesetak metara od njih, izvukao se iz kola i ravnodušno se približio.

Teretna su kola bila sasvim obična i imala su registarsku tablicu druge države, što i nije baš govorilo mnogo. Ni muškarac nije imao nekih posebnih znakova: visok, mršav, tamne kose i očiju, mogao je biti i mlad i srednjih godina — sve je ovisilo o tome kakvo se lice skrivalo iza brade. Košulja i hlače bile su mu prečiste a da bi mogao biti hipi, a nije imao ni bilo kakvih drugih znakova raspoznavanja.

Šerif Higgs odluči da ispita teren.

— 'bro jutro — reče. — Danas je toplo, a bit će i toplije. Ljudi kažu da bi se na pločniku moglo skuhati jaje.

— To nije dobro za zdravlje — odvrati čovjek. — Previše holesterola.

— Ne brinite vi za moje zdravlje .— odgovori šerif. — Ja sam sada u službi.

Stranac se nasmiješio.

— A u vezi sa čime?

Šerif Higgs uzme jedan plakat napisan velikim slovima što su blistala na suncu i pročita: »Karneval života. Najveća predstava na svijetu. Samo za odrasle — na sajmištu večeras.«

— Objesio sam to sinoć kasno kad sam stigao. Na svakom telegrafskom stupu u Goober Cityju po jedan plakat. Ukupno ih je četrdeset sedam, ako se dobro sjećam.

— Pa, to znači četrdeset sedam prekršaja — primijeti šerif. — Po zakonu nemate pravo oglašavati na javnim mjestima bez dopuštenja.

— Žao mi je — na to će čovjek. — Mislio sam da je to obična formalnost. Budući da neću dugo ostati ovdje, žurilo mi se. Mislim da se ta igra zove zakon i red. — I on namigne.

— Za mene to nije igra — šerif ga je gledao ravno u oči. — Kao što sam vam rekao, ovdje sam službeno.

— Čuo sam — reče stranac. — Da se rukujemo! — I pruži mu ruku. Šerif Higgs je stisne i osjeti kako je na dlanu zašuštala novčanica. Brzo ju je spremio u džep u hlačama.

Čovjek se okrenuo.

— Sad kad je sve sređeno, ispričavam se, ali imam posla.

— Samo trenutak — primijeti šerif. — Treba da se bar malo upoznam s tim karnevalom prije nego što dam zeleno svjetlo.

Stranac slegne ramenima.

— Nema problema. To je samo uzbudljiva predstava. Već godinama organiziram takve predstave, kao Doktor Lao.

— Nisam čuo za njega — odvrati šerif. — Ni za vas. Bi li vas smetalo da mi kažete svoje ime?

— Fall — odgovori stranac. — Ime mi je Fall, tj. jesen, premda sam čovjek svih godišnjih doba.

Šerif Higgs pogledao je crveni auto krajičkom oka.

— A gdje vam je ostalo osoblje, Fall?

— Uskoro će i oni, čim ja podignem šator.

— Samo polako. A kad biste mi rekli što se događa pod vašim šatorom? Na programu je označeno: samo za odrasle. Da nije neki seksi-šou?

— Nikako.

— Neke igre?

— Ne volim hazardne igre.

— Imate li divljih životinja?

— Nikakvih životinja.

— Onda što, zapravo?

— Pa, moglo bi se to nazvati sajam čudovišta.

— Kakvih čudovišta?

— Navratite večeras pa ćete i sami vidjeti. — Fall se smješkao. — Mislim da ćete se vi i svi građani Goober Cityja uvjeriti da to nije obična predstava.

*

Ljudi iz Goober Cityja zacijelo su očekivali da će biti seksa, igara i divljih životinja, jer došli su u priličnom broju na sajamski prostor čim je pao mrak. Šerif Higgs je ustanovio da su gotovo svi ovdje osim ljudi koji su radili u mlinu na brežuljku: bankar Fence, advokat Tudd, pa i gradonačelnik Stooldrayer. Poveli su i svoje žene jer to nije predstava na koju se polazi s ljubavnicom.

Arena je bila sasvim osvijetljena, a zvučnik izvan šatora lajao je

preglasnu glazbu. Šerif Higgs je ustanovio da nema ni jahaonice, ni streljane, ni vrtuljka, ni tombole, čak ni mjesta gdje bi se kupio sendvič ili piće. Bio je ondje samo šator skromne veličine. Pred ulazom mali podij i šerif je opazio da je ondje stajao Fall leđima okrenut publici i stavljao zastavice duž šatorskih krila.

Kad se Fall okrenuo, šerif je opazio da je on bio odjeven u neobičan kostim crvene boje, poput velura, s odgovarajućom košuljom i kravatom. Čak su i cipele bile crvene, a u ruci mu je bio štap također crvene boje. Kosu je začešljao prema natrag i mali su čuperci stršili ponegdje...

— Dobra večer — pozdravio je prišavši rubu podija. — Drago mi je što ste došli.

— Imate smiješno odijelo — primijeti šerif. — Nalikujete na nekadašnje mađioničare.

— To je dio predstave — reče nasmiješivši se Fall. — Ako želite uspjeti u ovom svijetu, valja zadovoljiti želje publike. A ona želi i iluzije.

— Kakve majstorije izvodite?

— Samo najjednostavnije trikove. Ništa zamršeno i ništa lažno. Ne hodam po vodi i ne mijenjam vodu u vino. Ostavljam čuda konkurenciji. Iskustvo mi je pokazalo da ljudima nije potrebno mnogo da ih osvojite. Oni samo čekaju priliku da budu obmanuti.

Šerif Higgs se namršti.

— Ma da, ali ja nisam takav. Vidim da imate samo šator. Rekli ste da ostali dolaze. Gdje su?

— Sve je unutra — odgovori Fall. — A predstava bi mogla početi. — Okrenuo se i uputio prema sredini podija, lupkajući štapom po daskama. Štap je vjerojatno bio povezan sa zvučnikom jer je to paklenski odjekivalo. Tada se začuo jasan i zvučan Fallov glas.

— Ovamo, dame i gospodo! Ovamo na besplatnu predstavu!

Dame i gospoda su požurila da se smjeste oko podija, gurajući se i gunđajući kako bi dobili mjesto u prvim redovima, kao što već čine ljudi kojima se nešto nudi besplatno. Čule su se i psovke, a neki od starijih imali su i izgažene noge. No, prema onome što je vidio šerif Higgs, nitko nije bio ozbiljno ozlijeđen. On se, dakako, progurao naprijed. Nitko nema prava da prijeđe zakon.

— Dobra večer svima! — počeo je Fall. — Dobro došli na karneval života.

— I to mi je karneval! — javio se netko iza šerifa. — A gdje su trbušne plesačice?

Šerif se nije morao okrenuti da bi saznao tko je to rekao jer je osjetio dah onoga iza sebe, Claya Tollivera, pogrebnikova sina, koji je u ovo doba noći već bio potpuno nacvrckan.

Fall se nasmiješio i kimnuo glavom.

— Da bih odgovorio na pitanje o artistima dopustite mi da svratim vašu pažnju na slike iza sebe.

Svi su znatiželjno pogledali pano koji je Fall pokazivao štapom i na kojem je bila naslikana izvanredno debela žena.

— Debela Berta — najavio ju je. — Dvjesta pedeset kilograma hladetinaste ljepote, četvrt tone dobroga ljudskog mesa, najdeblje žensko meso na svijetu!

Sasvim naprijed gospođa Crouch zauzimala je prilično prostora nasuprot plakatu što je vijorio na vjetru. Jednom rukom, nalik na butinu, uhvatila je za ruku svoga muža, a u drugoj je držala otvorenu staklenku krastavaca sa češnjakom. Digavši staklenku prema ustima zgrabila je zubima jedan krastavac i počela ga žvakati.

Crouch je bio kržljav i malen. Opsovao je glasno kad ga je poškropio sok od krastavaca.

— Gospoda ti boga! Zar ne vidiš da si me cijeloga zaslinila?

— Pa drži ti staklenku — odvratila je žena i tutnula mu staklenku u ruku dok je drugom vadila krastavac svojim debelim prstima.

Crouch se ukočio.

— Tko je vidio nositi krastavce na karneval? Ti znaš samo jesti i jesti. Zar ne jedeš dosta.kod kuće?

Podbradak Agathe Crouch treperio je od ljutine dok je trpala krastavac u usta.

— Kod kuće nemam ničega dovoljno, nakazo jadna! Zaveži i slušaj čovjeka!

A taj je čovjek upravo pokazivao drugi dio panoa na kojem je majušno tijelo počivalo u krilu debele žene, gotovo zatrpano u zadebljanjima ogromne trbušine.

— Minijaturni dragan Debele Berte — najavio je. — Mali Leon, majušni primjerak ljudske vrste u spoju s planinom, veselo i živahno čudovište!

— Hm — prokomentirala je Agatha Crouch gledajući majušnoga, izgubljenog u mlohavim pregibima krila debele žene. — Ovo je zacijelo smiješno, zar ne?

— Aha — Crouch je kimnuo glavom i ispružio vrat da bi vidio pano. No, gledao je sliku debele zene.

Fall se na podiju upravo okrenuo prema drugoj slici, na kojoj se vidjelo neko stvorenje neobično odjeveno, iscereno, bez podbratka, drakulastih sjekutića i šiljastih ušiju, blijede, tanke i obrijane lubanje. Da bi unio umjetničku notu, slikar je naslikao tucet bijelih miševa što su plazili po glavi i ramenima stvorenja. Trinaestoga je miša stvorenje dugim zubima držalo za rep.

— Vretenoglavi Đîîkó! — predstavio ga je Fall. — On je zapravo sitnoglavac, mala greška gospođe Prirode. Ali kao što vidite po njegovu osmijehu, to je veseljak i ne ustručava se hazardirati sa

životom manjkavim kartama.

Netko je iz publike zakokodakao i šerif se okrenuo da vidi tko je odgovoran za to.Ali bio je to samo mlađi Dorkin, a njega nije mogao smatrati odgovornim jer je bio seoski idiot, a osim toga i albin. Samo se smijao, kao obično, i prstom pokazivao pano. Dorkin mlađi smijao bi se neprekidno, čak i kad je okrutno mučio mačke.

— Hu, hu, hu! — kvocao je brišući slinu što mu je curila niz kratku bradu. — Htio bih ga vidjeti kako jede miševe!

A Fall je na podiju pokazivao štapom prema panou, još groznijem nego drugi. Predstavljao je neku vrst čudovišta kosmatoga majmunska izraza, što je promatrao oskudno odjevenu drhtavu djevojku.

— Životinja što je nastala u prvim epohama i dolazi iz tajnovitih magli prethistorijskih epoha. Živi predak čovječanstva. Ovdje vidite Hornea Pornea, divljaka s Bornea!

— To je zbilja šašavo!

Šerif Higgs se ogleda i spazi Fuzza Foskinsa kako se ceri u mnoštvu. Nosio je kao uvijek sportske kratke hlače i zamrljani džins. Bio je obrastao neprirodno čupavom gustom kosom i zamršenom bradom što se spajala s maljama na prsima. Brada i kosa su ogavno zaudarale miješajući se sa zadahom iz otvorenih usta.

Šerif je pretpostavljao da se opet drogirao »anđeoskom prašinom«. Da njegov otac nije bio sudac u grofoviji, već dugo bi mladi Fuzz bio u bojboku. Šerif je prepoznao i djevojku što se objesila o Fuzzovu ruku: mala Mamie Keefer, kost i koža žućkasta lica i kose u žilavim pramenovima boje kukuruza. Povremeno, kad nije s Fuzzom jurila na motociklu, radila bi u mlinu.

— Kako je to šašavo! — viknula je. — Pogledaj malo tu stražnjicu!

— Pa to i gledam — odvratio je Fuzz. Nacerio se promatrajući polugolu djevojku na panou. — Kakav komad, dečki, moram to vidjeti!

Neki stariji gledaoci nedaleko od njega počeli su se mrštiti nezadovoljno, osobito udate žene. Šerif Higss je znao što se događa, kao i Fall na svojem podiju. Fall se približio redu plakala pred ulazom u šator i nastavio mahati štapom.

— Budite dobri i približite se malo, želio bih vam pokazati naše kulturne novitete!

— Bit će to trbušne plesačice — promrmlja Clay Tolliver. — I toga ima!

Fallove su se oči neznatno suzile, dovoljno da se zna da je čuo primjedbu. Ipak se i dalje smiješio.

— Sve što je čudno ili neobično u ovom svijetu dolazi iz dva izvora — nastavio je. — Prirodne znatiželje imaju korijena u zagonetkama, u misterijima, a osobitosti čovječanstva potječu iz povijesti.

— O čemu on to govori? — zapita Tuddova uzdišući.

Njezin je suprug slegnuo ramenima.

— Podvaljuje... reklo bi se da je jedan od onih gnjavatora oko prava čovjeka...

Fall je na podiju i to čuo. Sagnuo je glavu prema onima iz prvoga reda.

— Uvjeravam vas da nema ničega političkoga u ovoj predstavi. Dakako, ja ne mogu reproducirati zbiljske događaje iz već proteklog razdoblja. To je jednostavno prikazivanje osnovnih djielova neobičnih bavljenja čovjekovih u prošlosti

— Udario je štapom po platnenom panou iza sebe. — Pazite malo! Evo kralja Atahualpe i zlatne sobe, izvučene iz duboke prošlosti i daleke zemlje!

Platno je iznenada bilo osvijetljeno svjetlom koje je zacijelo bilo sakriveno iza panoa. Od fantastičnih boja publici je stao dah. Mogli su vidjeti na slici ponosnog čovjeka u dugoj tunici, omotanoj oko njegova tijela. Čovjek je stajao, ruku ispruženih prema nebu, u sredini neke kamene prostorije.

— Previše je tamnoput da bi bio kralj — šapnula je Fenceova svome mužu. — Čini mi se poput crnje.

Bankar Fence je kimnuo bez riječi. Pohlepno je buljio u zlato što je bilo nagomilano oko čovjeka. Silna gomila blještavih dragulja, nakita, plitica, vrčeva, zlatnika i poluga, naslagana do pola prostorije.

— Uvjeren sam da se sjećate Franciska Pizarra, osvajača Perua — rekao je Fall. — On je 1532. uhvatio vladara Inka Atahualpu i zatvorio ga u Cajamarcu. Da bi otkupili svoga kralja, odani su stanovnici obećali da će ćeliju dva metra dugu i tri visoku napuniti dragocjenostima do visine Atahualpinih raširenih ruku.

— Pričajte dalje — uzbuđeno će bankar Fence. Fall je pokazao pano.

— Odani podanici dolazili su iz svih krajeva zemlje noseći svoje bogatstvo da bi ga stavili pred noge vladara Inka, osiromašivši da bi osigurali slobodu svome živućem bogu. Trajalo je to nekoliko mjeseci, ali ipak su uspjeli. Nikad prije ni poslije ljudi nisu na jednom mjestu vidjeli toliko bogatstvo — takvu prostoriju koja je blistala od zlata. Oni su održali svoju riječ.

— Gospoda ti boga! — promrmlja bankar Fence. — I što se dogodilo?

Fall je slegnuo ramenima.

— Neizbježno — odvratio je. — Pizarro je dao ubiti kralja Atahualpu na trgu. Malo poslije toga i sam Pizarro je bio ubijen.

— Pojedinosti nisu važne — primijeti Fall. — Što je bilo sa zlatom?

— Nitko to ne zna — odgovorio je Fali. — Odjednom je, ne zna se kako, nestalo.

— Slabo je bilo osigurano — zagrmi bankar Fence obraćajući se

svojoj ženi. — Zlato je uvijek veliki rizik.

— Voljela bih baciti oko u tu prostoriju — odvrati ona. — Ti dragulji i sve drugo je zbilja poučno...

No, svjetlo se sada pomaklo iza drugog panoa i publika je opet ostala bez daha zbog prizora: golemi je buldožer krčio put kroz gomilu golih leševa.

— Za one koji vole nešto suvremenije — objasni Fall. — Auschwitz... Holokaust!

Advokat Tudd je kimnuo.

— Koncentracioni logor — objasnio je svojoj ženi. — Čitao sam nešto o tome dok sam učio pravo. Prilično dvosmislena priča o procesu u Nürnbergu, ako se dobro sjećam.

— Oh, to je zbilja strašno! — promrmljala je njegova žena. — Pogledaj te jadnike!

— Neka te to ne zbunjuje. Kao što je rekao, to je samo povijest, pripovijedanje.

— Onda dobro, mislim da i nije tako strašno. — Tuddova je buljila u ona tijela vlažeći jezikom usne i ubrzano dišući.

— Znaš, uvijek sam se pitala kako bi, do vraga, mogli raditi takve stvari, sva ta mučenja i strahote. Čula sam kako pripovijedaju da su izrađivali sjenila za svjetiljke od njihove kože ili nešto takvo...

— S pravne strane stvari to bi možda bilo zanimljivo — odvratio je Tudd i okrenuo se da bi čuo mišljenje predsjednika grada Stooldrayera. No, uglednik je, kao i njegova žena, ostao zapanjen gledajući sljedeći pano što se zasjao upravo iznad ulaza u šator. Fall je već pokazivao poznatu sliku: bradatog i golog čovjeka, oko bokova mu samo pregača. Bio je pribijen na križ.

— Nikakve grozote prirode ni čuda čovjekova ne mogu se usporediti s fantastičnom zbiljom božanske misli — rekao je. — Ecce homo; drama trpljenja! Muke!

Gospođa Stooldrayer se okrenula svome mužu.

— Homo? Misliš li da on želi reći da je Isus bio »tetka« ili nešto slično? I što to on priča o muci?

— Ma to ti je samo predstava — odgovorio je predsjednik grada.

— Hn, pa nisam baš sigurna da to želim gledati — rekla je žena zamišljeno. — Ja sam članica Udruženja roditelja školske djece i moram biti protiv nasilja, o pederima da i ne govorim. —Oklijevala je trenutak. — S druge pak strane, ovdje baš i nemamo prilike vidjeti pravu predstavu.

— Točno! — odgovori gradonačelnik. — Mislim da imamo pravo na razonodu.

Fall ih je zacijelo čuo jer je počeo štapom kuckati po podiju i kimati glavom.

— Razonoda! — povikao je. — Upravo to vas i čeka unutra. Uđite,

dame i gospodo, predstava će uskoro početi!

Skočio je s podija i odgrnuo zastor s ulaza dok su prisutni prilazili.

— A ulaznice? — viknuo je šerif.

— Zakonu je uvijek pristup slobodan — promrmljao je Fall pa podigao glas: — Kao što možete vidjeti, prijatelji, nemam baš osoblja i nitko ne može na blagajnu. Zato vi samo ulazite, platit ćete unutra.

Nije rekao kako — šapnuo je bankar Fence odvjetniku Tuddu.

— Mislite li da vrijedi pokušati? Advokat je kimnuo glavom.

— Nema problema. — Široko se nasmiješio. — Zakon nalaže da se cijena iznese unaprijed. Ne moramo dati ni pare ako nećemo.

Nacerio se i ušao u šator držeći ispod ruke ženu da je ne izgubi u mnoštvu. Iza njega ulazio je bankar sa ženom, gradonačelnik sa ženom, bračni par Crouch, mlađi Dorkin, Mamie Keefer i ostali. Zadah znoja Fuzza Foskinsa i alkohola Claya Tollivera pomiješali su se u mraku šatora a ostali su se gosti gurali i smještali sve dok svi nisu bili pošteno stisnuti u punom šatoru.

Neko vrijeme su svi šutjeli, a zatim su se počeli javljati znakovi neraspoloženja.

— Hej, što se to događa? — zamumljao je netko. — Ne vidim ništa.

— Svjetlo! — viknuo je Clay Tolliver.

Šerif Higgs bio je spreman na svaku eventualnost pa je odmah reagirao mašući džepnom baterijskom svjetljkom. Trak svjetla šetao je od lica do lica, namrštenih u očekivanju, zatim se zaustavio u dnu na stijenki šatora. Na njoj nije bilo ničega. Malo dalje stajao je samo podij. Mnoštvo je zabezeknuto gledalo i šuškanje se ubrzo pretvorilo u galamu.

— Govno! — viknuo je netko u bijesu. — I vi to zovete predstavom? Pa ovdje nema čudovišta!

— Sad ih ima — promrmljao je Fall dok je izvana šivao dvije strane ulazne zavjese.šatora i polijevao ga benzinom.

Zatim je, smiješeći se, kresnuo šibicu.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Zvone Jirasek: Nevidljiva veza

Pristajanje se odvijalo bez teškoća. Atmosferski su uvjeti bili idealni a krajolik je bio, no, bio je gotovo kao raj. Zdravo, čudesni novi svijete! Zdravo mirisi, zdravo bujanje svježine i mira! A najljepše su bile velike dugorepe ptice kojima se perje prelijevalo u kaleidoskopskim duginim bojama. Njihova je pjesma prodirala u dušu, tu se ukotvljavala i od nje je nestajao svaki nemir. Krajolik je bio pun niskih stabljika na kojima su se odmarale te lijepe ptice i ne obaziruć se na nas. Glasno su i zvučno, cvrkutale u jarko i vedro popodne tog svijeta. Pogled na te rajske životinje ispunjavao nas je čudnom čežnjom, a hipnotička ljepota prizora prikovala nas je na mjestu.

Poslije kraćeg vremena prenuo se naš navigator i prišao prvoj ptici.

— Ovo ptiče tako lijepo pjeva i tako je lijepo da ćemo ga uzeti kao brodsku maskotu. — Rekavši to, zgrabio je prelijepu životinju, skinuo je sa stabljike i gurnuo je pod pazuho.

I tada se zbilo nešto gadno, neugodno i zlokobno, i kao prljava sjena palo na neokaljanost tuđeg života, čim je navigator skinuo pticu sa stabljike, životinji je klonula glava, pjesma je prerasla u oštar i užasnut krik, čarolija njezinih boja uvenula je u mračno sivilo. Ptica je bila mrtva. Umjesto nogu, imala je stabljiku i rasla je iz tla, a naš ju je navigator ubrao kao cvijet.

— Jao — rastužio se navigator — pa ona je cvijet, a ja sam je...

— Nismo mi cvjetovi — u horu su viknule sve ptice-cvjetovi koje su bile svjedoci smrti svoje cvrkutave supatnice.

— Majku im njihovu! Ta te biljke govore! — užasnuo se navigator i pustio mrtvu pticu ispod pazuha.

— Majku ti tvoju — vikale su biljke-ptice — mi nismo biljke nego ljudi, čuješ li, ti ubojice i tiraninu, ljudi!

— Oprostite — zaključio sam da je došlo vrijeme da se i ja pridružim razgovoru — koliko se meni čini, mi smo ljudi... a, bez uvrede....

— Koliko se tebi čini, ha, ha! Čujete li ga? Zato ti se čini, čuješ li, zato što ne vidiš svoju peteljku, jer si slijep na svoju peteljku, jer ni sam točno ne znaš što si, jer si nadut i napuhan toliko da ti se u mozgu stvara salo — bijesno su vikali cvjetovi-ptice.

Prasnuli smo u glasan smijeh, a najviše naš navigator koji je, jao, iznenada pao na tlo i ostao nepomično ležati. Dao sam znak totalne uzbune, za tren smo bili u brodu i zatvorili ga. Prozori su zjapili

prema ptičje-biljnom raju i kroz njih su buljile naše prestravljene oči. Naoružan do zuba, uzeo sam megafon, izašao na komandnu platformu i strašno zaurlao na okupljenu pernatu družbu:

— Što je s našim navigatorom, što se dogodilo s našim navigatorom, što se događa s našim navigatorom?

— Otkinuli smo ga! Njegova peteljka ode!

— Mater vam vašu, što ste učinili s Johnnyjem? — riknuo sam toliko da mi je pozlilo od vlastita glasa.

— Ta kažemo vam, povukli smo ga za onu peteljku koju vi ne vidite niti znate za nju, povukli smo ga za tu pupkovinu koja je skrivena vašem duhu, pa zato mislite da ste samo vi ljudi!

— Što ste učinili s Johnnyjem? — zarežao sam ponovo tako glasno da sam se uplašio za svoje glasnice.

— A kako vaša peteljka funkcionira drugačije i raste iz drugačijeg tla, vaš je Johnny nekamo nestao, najvjerojatnije tamo kamo je nestala i boja naše pokojne sunarodnjakinje.

— Ako smjesta ne vratite Johnnyja, vlastitim ću vas rukama očerupati — vikao sam i prijetio šakama i cijelim tijelom, a da pri tom nisam nimalo osjećao da sam vezan nekakvom peteljkom.

— Tada ćemo uzvratiti zub za zub — hladno i mirno vikale su ptice-biljke-ljudi — kako vas je malo, za tren ćemo vas otplijeviti!

— Je li Johnny mrtav? — počeo sam popuštati.

— Mrtav je — glasio je odgovor.

— Održat ću sastanak — skršeno sam dahnuo u megafon — molim za polusatno primirje.

— Vrijedi, i mi moramo zasjedati!

Sastanak se sveo na grozničave rasprave začinjene psovkama i prijetnjama. Zatim smo nekako donijeli odluku da te ptice nećemo uzimati kao brodsku maskotu i da je potrebno sahraniti Johnnyja. To sam javio prisutnim stanovnicima negostoljubiva planeta. Potpuno su se složili sa mnom i dopustili da u miru pokopamo navigatorovo tijelo i pri tom veselo cvrkutali i nemirno njihali svojim stabljikama da mi se učinilo kao da nešto love oko sebe po zraku. Kad je završio pokop, jedna je ptica-biljka-čovjek nestrpljivo predlagala da najzad počnemo trgovati. Otišli smo na sastanak.

Kad sam poslije dužeg sastančenja izašao iz broda, morao sam poduzetnom domaćinu, hoćeš-nećeš, priznati da nismo došli da trgujemo i da nemamo baš ništa što bismo im mogli ponuditi osim, možda, Johnnyjeva skafandra, zimskog pulovera i malo donjeg rublja.

— A zašto ste onda došli? — glasno i ogorčeno pitali su domoroci.

Morao sam opet na sastanak.

— Dakle — malo poslije pokušao sam smiriti njihovu zlovolju — eto, tako... došli smo zato što...

— Gle ti njih! — počeli su se ljutiti. — Došli ste samo tako, na

izlet, nego što!

— Eh... možda bismo se mogli i dogovoriti da nešto od vas kupimo — mirio sam ih — malo ćemo pregledati vaše zemljište, malo kopati... ta, znate... rude i tako dalje, ha, ha. I ako nešto nađemo, obećavamo... hm... tako nam naših peteljki, da ćemo se vratiti na Zemlju i onda ponovo doći ovamo s punim brodom, no, onog što želite od nas... ha, ha.

— Mi imamo krute i žalosno kratke peteljke — rekao je najrječitiji od njih. Zacijelo je bio nekakav šef, zborovođa ili nešto slično. Nastavio je govoriti svojim neobično visokim glasom: — I bili bismo vrlo ograničeni u kretanju da nemamo tako sugestivnu volju, da ne vladamo telekinezom kojom smo i otkinuli peteljku vašeg Johnnyja. Da to nemamo, teško bismo se snalazili u našem ograničenom životu. Vaše su psihičke peteljke vrlo elastične i praktične: dokaz je za to i to što ste prešli vrlo dug put, a ipak ste i dalje sigurno ukorijenjeni u svoju osnovu. Ako baš hoćete čeprkati po našem svijetu, u zamjenu tražimo od vas otprilike sto tisuća peteljski-skafandara na koje će se moći priključivati naši ministri kada zažele osobno posjetiti svoja izborna područja. To sada čine samo telepatski, a za ministra je preporučljivo da se tu i tamo pokaže svojoj raji, to je uvijek najefikasnije.

— Peteljke? Skafandri? — zinuo sam.

— Pa to je za vas sitnica! Vi se možete neograničeno kretati, možete nabavljati sirovine i mislimo da nema zapreke da za nas načinite dovoljno dugačke i dovoljno elastične pupkovine koje će zamijeniti naše kratke i krute stabljike.

Otišao sam na sjednicu. Vratio sam se s ludim i jedinim umjesnim pitanjem:

— Koliko treba da budu dugačke peteljke?

— Što dulje — bio je jednoglasan odgovor. — Za početak najmanje dvjesta godina svjetlosti.

— Uh! Čini mi se da se nećemo moći suglasiti — kimao sam glavom. — Vaša želja znatno premašuje naše mogućnosti. Ako ste pametni, dopustit ćete nam da malo kopamo tu naokolo. Rude vama ničemu ne koriste pa bi bilo glupo da zbog nekih emocionalno napuhanih ideologija počnemo prolijevati krv!

— To je odurna eksploatacija — pljuvali su od bijesa domoroci i lupali krilima njišući se tamo-amo, da sam sada bio stvarno uvjeren da po zraku love nešto nevidljivo. — Ali, istina je, nama su naši životi vredniji od kamenja koje nam hoćete ukrasti. — Zatim su se razbježali na kratkim peteljkama; srdito su pjevali i na nas se više nisu obazirali.

Veselo smo spuštali sonde u tlo, kopali i čeprkali u širinu i u dubinu i uskoro velik dio pokrajine pretvorili u veliku njivu iz koje su rasle gnjevne »ptice«. Sav razdragan uspjehom i neometanim

odvijanjem akcije pisao sam dnevnik i bezbrižno se skitao po još neoskrvnjenim dijelovima lijepe prirode. A zatim je jednog dana počeo katastrofalan preokret. Za podnevnog odmora, na moje je rame sjelo nešto što je strasno cvrkutalo. Nisam mogao vjerovati svojim očima: na rame mi je doletjela — da, doletio — ptica-biljka-čovjek, histerično se hihoćući.

— Našli ste bogat plijen, zar ne, nasilniče, razbojniče, zločinče?

To se ticalo mene. Tanjur s vrelom juhom kliznuo mi je iz ruku i prolio mi se po krilu. Vrisnuo sam iz sveg glasa.

— Mislim da će te zanimate ono što ću ti reći. — Domorodac na mome ramenu s mukom je obuzdavao svoje obijesno veselje. — Mi smo najzad uhvatili Johnnyjevu otkinutu peteljku, njegovu nevidljivu psihičku pupkovinu. Ona je još čvrsto ukotvljena u svojoj zemaljskoj osnovi a potpuno je uporabiva i za nas!

To je rekao, radosno poletio i spustio se na komandnu platformu gdje je uključio megafon i zlobno zagraktao na svom degeneriranom jeziku čije mi riječi nitko nije morao prevoditi. Činjenice su jasno pokazale da je nevaljalac viknuo: »Cijenjeni narode! Naređujem da odmah prisvojite peteljke ovdje prisutnih Zemljana!« Tragedija je završila za nekoliko stravičnih trenutaka: svih šest članova moje posade palo je u grčevima na tlo pokraj svojih juha koje su se isparavale, a gotovo istodobno, iz mnoštva domorodaca, vinulo se šest »ptica« i u divljoj radosti jurnulo u nebo. Zatim je posjedalo oko mene koji sam jedini ostao na svojoj »peteljci«.

— A sada ćemo zaigrati našim kartama — pijukao je glavni. — Poštedjeli smo te zato da nas odvedeš na svoj planet. Moramo izbliza pogledati čudesno tlo iz kojeg rastu tako izuzetne peteljke. Mislim — značajno se počešao pod krilom — da ćemo morati posuditi te vaše jedinstvene pupkovine...

Bila time Zemlja zapetljana ili otpetljana, naša se misija našla na rubu nepredvidive i strašne katastrofe.

Sada, dok ovo pišem, moj broj juri velikom brzinom prema rodnoj Zemlji. Mislite li da on u svojoj unutrašnjosti nosi propast za cjelokupno čovječanstvo? Ne, nipošto! Kapetan svemirskog broda mora imati dobre moždane vijuge, a takve su i moje, i one — unatoč nametnutim kartama — dobivaju partiju s najvećim ulogom u povijesti čovječanstva. Put do Zemlje je dug i na povratku sam već gotovo dvije godine. Večeras se napokon dogodilo: pernati su teroristi iznenada i konačno pocrkali. A kako se to zbilo? Jednostavno! Nitkove, koji su zarobili mene i moj brod, zamolio sam da mi dopuste da kratko javim Zemlji da su moji drugovi tragično poginuli. U daljim pregovorima i pošto sam se zakleo na svoju peteljku da ću spomenuti samo njihovu smrt, a ne i njen pravi uzrok, dali su mi dopuštenje. Ostalo se odvijalo samo od sebe: vijest je stigla na Zemlju i, dakako,

ona je bila strahovito pogodila rodbinu i prijatelje pokojnika. Došlo je do obrata koji otmičari nisu predvidjeli i, ako želim biti iskren, moram priznati da. ni sam nisam do kraja vjerovao svojoj teoriji. Ipak činjenica je da nas, ljude sa Zemlje, s našim zemaljskim duhovnim stabljikama, valja isto tako zalijevati kao i svaki drugi cvijet. Na Zemlji su nas naše žene, roditelji i prijatelji zalijevali našom neprekidnom prisutnošću u njihovim mislima i osjećajima, oni su, zapravo, naša pupkovina, mi smo jedni drugima oslonac i stabljika. Kad su doznali za strašnu vijest i kad je ta vijest postala u njihovim srcima kruta činjenica i jasna spoznaja, dotok živih nevidljivih sokova u pupkovinu mojih prijatelja, a sada pernatih parazita, presahnuo je i lopovi su izgubili boju!

Sada idem sve to reći njihovom kolovođi koji se neprekidno ljuti i gadno kune, ali ne može mi ništa, jer je njegova usamljena sugestivna moć preslaba da bi mogla utjecati na moju »peteljku«. Prije nego što je izdahnuo, da bih ga naljutio i zabavljao se na dosadnom putovanju, sačuvao sam ga na životu: posadio sam ga u lonac za cvijeće!

(Izvorni naslov: NEVIDNA VEZ — Sa slovenskog: K. Poljak)

Robert Foster nagne se još jednom nad popis s dugim nizom brojaka i olovkom označi jedan redak. Zatim uzme novčanicu i dobro je pogleda. Promrmlja nešto i dohvati telefon.

— Imam jednu — rekne pošto je dobio vezu.

— Molim malo jasnije — odazove se glas s drugog kraja žice. — Koga imate... i prije svega: tko ste vi?

— Pa novčanicu — odgovori Foster. — Da... a tko govori... Ja sam Robert Foster, glavni blagajnik kompanije Smith i sinovi. Novčanica je od pet dolara.

— Izvrsno — odgovori glas. — Govori Walter Trent iz Odsjeka za krupne krađe. Začas smo kod vas.

Tako se počelo odmotavati klupko, kojega je nit predstavljala krađa dvadeset tisuća dolara iz male banke za poljoprivrednike s pacifičke obale. Detektiv Trent ustanovio je da je novčanica ušla u blagajnu kompanije Smith i sinovi kroz odjel za živežne namirnice. No, tu se trag prekinuo. Ipak je i to bilo nešto, jer se krađa dogodila prije dva mjeseca, i mada su brojevi svih novčanica bili zabilježeni, dosad se nijedna nije pojavila u prometu.

— Hm — promrmlja poručnik Frobisher gledajući detektiva Trenta kao nekog komarca — i kažete da se nitko ne sjeća tko je platio s novčanicom od pet dolara.

— S obzirom na veliki promet, nije to baš ni čudo.

— Hm — započne opet Forbisher — a nije vam nimalo čudno što se krađa dogodila tri i pol tisuće kilometara od mjesta gdje se pojavio ukradeni novac? Čini se da imamo posla s nekim naivnim lopovom. Vjerovao je kako je dovoljno pričekati dva mjeseca da se sve zaboravi i onda novac pustiti u promet negdje daleko... Čekajte, a jeste li već pomislili da je netko od kompanije Smith u dosluhu s lopovima? Recimo, sam blagajnik? On, da ne bude nimalo sumnjiv, prvi javlja za novčanicu. Jednu je prijavio, a stotine prešutio. Jest, ima takvih stvari, mladi čovječe.

Trent je bio mlad policajac, bez velikog iskustva, ali se nikako nije mogao složiti s teorijom svoga šefa. Nedostatak iskustva došao je odmah do izražaja:

— Ne bih se složio s vašom teorijom. Ako bismo tako razmišljali, onda bismo mogli sumnjati na svakoga, pa čak i na vas i na mene.

— Vidi žutokljunca! Gdje ste vi bili, kada smo se natezali s Dillingerom i sličnima? Da, bila su to vremena, kada je sve ovisilo o

čovjeku, a ne o nekakvim kompjutorima i sličnim mudrolijama. Uostalom, dobrom policajcu moraju svi biti sumnjivi. Priznajem da sam kojiput bio sumnjiv i samome sebi. Dakle, da vam objasnim što ćete činiti...

Dalje nije dospio jer je zazvonio telefon. Poručnik podigne slušalicu i nakon kraćeg razgovora obrati se Trentu.

— Pojavila se još jedna novčanica. Čini se da je ušla u promet u »Uraniji«. Narodna banka mi javlja da je taj novac došao iz tog kinematografa. Prema tome, sjednite u kola i ravno u kino »Urania«.

Ovaj put je Trent imao više sreće. Blagajnica se sjećala mlada čovjeka crne kose, koji je platio ulaznicu s novčanicom od pet dolara, malo oštećenom, pa se s njime prepirala sve dok nije pristao da mu odbije deset centi. Još je spomenula da je mladić nosio pulover od smeđe vune, što je mogla vidjeti kroz svoj prozorčić.

Za početak bilo je to ipak premalo, ali kad je stigla vijest o još jednoj novčanici, a kasnije se pokazalo da ih je bilo čak dvadeset, onda je stvar postala već nešto jasnija. Tih sto dolara pojavilo se u nekoj trgovini konfekcijom. Trent je odmah pojurio onamo i najprije upitao, da li je kupovao netko odjeven u smeđi pulover.

— Jest — odgovorio je prodavač — kupac nije djelovao imućno i pomalo sam se začudio, kad je zatražio najbolju robu.

Sada je Trent saznao i tjelesne dimenzije sumnjivca. Bio je visok metar i osamdeset, obujam prsiju iznosio mu je metar i dva centimetra, a struk metar i devet centimetara. Po tome se moglo zaključiti da se radi o visokoj slabunjavoj osobi. Trent je uz potvrdu posudio isto takvo odijelo kakvo je kupio sumnjivac i tri sata kasnije svi su policajci dobili opis čovjeka, kojega je trebalo tražiti, te uzorke tkanine njegova odijela. Sutradan je bilo predvedeno osamnaest osoba koje su donekle odgovarale opisu, a svi su se u jednom slagali: nikada više neće kupovati odijela kod tvrtke True Gentleman jer se tako najlakše dolazi u zatvor.

Ali rezultati su ipak bili porazni. Uzalud je došla na policijsku stanicu još i blagajnica iz kina »Urania« kao devetnaesta; svi su mogli dokazati svoj alibi, a ona nije ni jednoga prepoznala kao kupca ulaznice.

— Dakle, ništa — progunđa Trent, kad su se i za posljednjim sumnjivcem zatvorila vrata.

— Moramo i dalje tražiti. Prema vašim izjavama prodano je točno dvadeset pet odijela toga kroja i uzorka. Do sada smo ih našli osamnaest. Gdje je ostalih sedam?

— Nije isključeno da su sva odijela kupili ovdašnji ljudi — rekne Trent. — Ako su otputovali, onda nazdravlje. Uostalom, tko vam kaže da ljudi u True Gentlemanu nisu u dosluhu s kradljivcima, pa služe samo zato da bi našli mjesto gdje se mogu stavljati u promet ukradene

novčanice?

Trent je ovom izjavom ponovo pokazao koliko je neiskusan. Poručnik Frobisher je najprije zanijemio, a onda je rekao:

— Trente, Trente, čini mi se da biste bili mnogo bolji pozornik koji bi u uniformi svake noći nadzirao neku mračnu ulicu, nego agent u civilu. Ako za dvadeset četiri sata ne nađete našeg čovjeka, potražite uniformu u skladištu.

Trent je pocrvenio, skočio, dohvatio šešir i krenuo prema vratima. No vrata su se pred njime otvorila i u njima se ukazala štrkljasta prilika, vrlo elegantna: prekrasno tamnosivo odijelo, točno je uzorak iz tjeralice. Imao je i crnu kosu, a godine bi također odgovarale. Bilo mu je između 22 i 28 godina.

— Evo ga! — vikne Trent raznježenim glasom. Frobisher podigne pogled i kimne glavom. Jest, to bi mogao biti...

No čini se da mladić nije shvatio da je svojom pojavom oduševio policajce, jer je plašljivim glasom upitao da li bi mogao prijaviti džepnu krađu.

— Mi se, doduše, ne bavimo takvim sitnicama, ali vi ste svakako dobrodošli. Izvolite sjesti.

— Dopustite da se predstavim — započne pridošlica. — Ja sam John Skladowsky, student veterine, stanujem na Broadwayu broj 54... Došao sam...

— Broadway 54, koji kat?

Trent se zaprepastio, što je njegov pretpostavljeni preuzeo riječ i to još zbog takve sitnice. Mladić je smjesta odgovorio:

— Treći kat lijevo... ali to nije važno. Prije pola sata ukrao mi je netko iz džepa zamotak s tisuću dolara.

— U novčanicama po pet dolara —dometne Trent.

— Tako je — mladić je živnuo. — Zar ste ga možda već uhvatili?

— Nismo, ali smo uhvatili vas. Zar mislite da mi ništa ne znamo?

John Skladowsky se malo zbunio. Uopće nije shvatio o čemu se radi, pa zapita:

— Mislim da se ne razumijemo. Ja sam okraden, i došao sam da prijavim krađu. Prema tome...

— Prema tome — prekine ga Trent — vi očito nemale pojma o tome što želimo od vas.

— Vjerojatno opis džepara, ali moram vam odmah reći da ga nisam uočio.

— Čekajte. Skladowsky, ovako nećemo do sudnjega dana doći ni korak dalje — umiješa se sada Frobisher. — Ja ću vam iskreno reći što nas zanima, a očekujem da ćete vi isto tako iskreno surađivati s nama.

— Bez daljega — odgovori elegantni mladić.

— Dakle, da prijeđemo na stvar — počne poručnik — biste li nam mogli reći kad ste posljednji put bili u... u... recimo, New Orleansu?

Frobisher je očekivao učinak svoga pitanja, ali je ostao razočaran.

— Ako vas samo to zanima, onda gubite vrijeme. U New Orleansu nisam nikada bio.

— Takav sam odgovor i očekivao — rekne Frobisher, da se ne bi otkrilo koliko je razočaran. — Međutim, da li biste to mogli dokazati?

Skladowsky podigne vjeđe tako da se doimao veoma začuđen.

— Slušajte, ja sam prije veterine pomalo studirao i pravo, pa znam da se ne mogu tražiti negativni dokazi. Ako baš želite, pokušajte mi dokazati da sam bio u New Orleansu. To je isto tako, kao da ja sada tražim da dokažete kako niste nikada projurili kroz crveno svjetlo. Dokažite to, ako možete!

Frobisher nije reagirao na taj udarac, već je, kao da se ništa nije dogodilo, zapitao:

— Dobro, kako želite. A biste li mi rekli kada ste bili posljednji put u Evropi, na primjer u Njemačkoj... konkretnije: u Kölnu?

— U Evropi, očito na vašu žalost, također nisam nikada bio. Ali vi me ispitujete kao nekog zločinca. Onda mi morate reći što je posrijedi, zbog čega me optužujete!

— Za sada vas smatram samo svjedokom. Dakle ni u Njemačkoj niste nikada bili. Vrlo interesantno. Sad ćete još tvrditi da niste nikada bili ni u San Diegu.

— I opet vas moram razočarati — rekne Skladowsky, ne bez sarkazma. — Ni u San Diegu nisam nikada bio.

— Vrlo dobro — protrlja ruke Frobisher — da vas ne bih više mučio s negativnim dokazima, pitat ću vaš izravno: gdje ste bili četrnaestog rujna ove godine?

— Ovdje, u Baltimoreu, što mogu lako dokazati, jer sam baš tog dana poslije podne odvezen u bolnicu MS.

Poručnik dade znak Trentu da provjeri. Trent se izgubi u susjednoj prostoriji a dotle se Frobisher šetkao oko Skladowskog kao morski pas koji vreba svoju žrtvu. Zaustavio se na trenutak kod svog stola; izvadio je iz ladice lisičine i stavio ih na stol. Onda je iz ormara izvadio gumenu palicu i postavio je pokraj lisičina. Skladowsky je prestrašeno promatrao te predmete, ali nije pokazivao znakove klonulosti.

Uto se vratio Trent. Poručnik mu je već na licu pročitao da ne donosi dobre vijesti.

— Točno je. Bolnica MS je potvrdila da je toga dana doveden neki John Skladowsky s iščašenim lijevim koljenom i s mnogo modrica. Uhvaćen je i automobilist koji ga je udario, ali je istraga pokazala da je kriv sam unesrećeni. Potrčao je preko ceste unatoč crvenom svjetlu.

Frobisher je imao osjećaj da se namjerio na pravog čovjeka, unatoč svemu što je govorilo u korist osumnjičenoga. Ipak, bilo je očito, da ga neće moći dugo zadržavati kao svjedoka. Zbog toga se odlučio:

— Slušajte, Skladowsky, ja ću vas sad lijepo uhapsiti pod sumnjom bar jedne krađe u banci, a možda će se tome pridometnuti i tri ubojstva trećeg stupnja, no to ćemo još vidjeti.

Skladowsky je zaustio da nešto kaže, ali mu Frobisher nije dao da dođe do riječi:

— Čekajte, sad ja govorim. Pazite, nitko još ne zna da ste uhapšeni. I neće ni znati. Lijepo mi iskreno odgovorite na nekoliko pitanja i ja ću vas pustiti, bez obzira na to kakvi će biti vaši odgovori. Dakle?

Skladowsky se već pribrao, ali se vidjelo da o nečemu razmišlja. Trent se začudio velikodušnosti svoga šefa, a opet nije vjerovao da je sve to samo podli trik, da bi se čovjeka navelo na priznanje. Frobisheru se moglo prigovoriti sve moguće, ali ne da je i varalica.

— Izvolite, pitajte — rekne Skladowsky bezbojnim glasom.

— U redu, vidim da ćemo se sporazumjeti — odvrati Frobisher i namjesti se udobnije u naslonjaču. — Dakle, kao prvo, htio bih znati na koji ste način došli do novca što ste ga utrošili na novo odijelo, ulaznicu za kino i večeru. Ne moram vam napominjati da je riječ o novčanicama po pet dolara.

Skladowsky se očito zbunio. Neko je vrijeme šutio, a onda je počeo polagano, kao da važe svaku riječ:

— Mogao bih vam to lako objasniti, ali mi vi ne biste vjerovali. Štoviše, uvjeren sam da biste me poslije toga zatvorili u ludnicu.

— Vidite, vi ste svoj vlastiti neprijatelj. Zašto se želite upropastiti? Kada biste nam sve objasnili, ne bi bilo zapreke da odete kamo god želite.

— Čovječe — poskoči Skladowsky — vi me želite svakako strpati u ludnicu. Radije idem u zatvor.

— Skladowsky — počeo je poručnik umiljatim glasom — kada biste vi progovorili, možda bi nam bilo jasno i što se dogodilo s onom dvojicom koji su prije vas stanovali u istom stanu gdje i vi. Uostalom, kako ste došli na pomisao da stanujete baš u tako otmjenoj četvrti: Ne vjerujem, da vam je imovno stanje takvo da može podnijeti te troškove.

— Na to vam mogu lako odgovoriti. Taj je stan bio upravo čudesno jeftin i zbog toga sam ga unajmio. Svaka soba kod neke starice što drži pansion bila bi dvostruko skuplja.

— To je moguće — suglasi se Frobisher, ali odakle vam onaj novac? Kad ste se uselili, niste ga imali. A meni se čini da je posrijedi dvadeseta tisuća dolara.

— Dobro ste upućeni — prizna Skladowsky — Nije mi samo jasno kako ste to uspjeli doznati.

— Vrlo jednostavno, novac je ukraden u Poljoprivrednoj banci u San Diegu. Brojevi svih novčanica bili su popisani. Ostalo vam je valjda jasno.

— Dakle, to je bio ukraden novac... Onda je stvar gora nego što sam mislio.

Čini se da je Skladowsky izgubio svu svoju sigurnost.

Neko je vrijeme oklijevao i Frobisher se ponadao da će progovoriti.

— Ali — nastavio je Skladowsky — ipak ne mogu reći kako sam došao do njega. Što mislite, kada bih počeo govoriti o četvrtoj dimenziji i sličnim stvarima... dospio bih ravno u ludnicu, zar ne?

— Dobro — zaključi poručnik — smjestit ćemo vas zasad u udobnu ćeliju i poslat ćemo vam odvjetnika kojega izaberete.

*

Jesenje lišće šuškalo je pod nogama kada su Frobisher i Trent prolazili parkom. Prišli su do klupe i sjeli; Frobisher je primijetio da im se neće ništa dogoditi ako nekoliko minuta uživaju u svježem zraku.

— Htio bih vam nešto reći prije nego što uđemo u stan Skladowskog. S tim stanom nešto nije u redu.

— Duhovi ili vampiri? — upita Trent.

— Ni jedno ni drugo. Međutim vjerojatno se sjećate krađe u New Orleansu.

— Nisam to pratio, ali znam da je novac nestao iz zatvorenog sefa. Nije bilo ni otisaka pristiju ni zakova nasilnog otvaranja.

Frobisher se nasmijulji, a onda mu lice poprimi lukav izražaj:

— To je točno, ali nije sve. Sad ću vam ispripovijedati i ostalo, i onda ćete shvatiti zašto vam to nisam govorio u kolima. Stari Patrick je dobar vozač, ali nema fantazije, pa bi mogao sve krivo shvatiti.

— Sada već postajem radoznao — prizna Trent, iako nije očekivao bogzna što.

— Dakle, iz blagajne je izvađen sav novac i lijepo poslagan po podu, ali nedostajalo je samo pet tisuća dolara. Gotovo četrdeset tisuća bilo je ostalo.

— Hm, zaista bi bilo teško protumačiti zbog čega se lopov tako ponio.

— To nismo odgonetnuli, ali to još nije sve. Toga se dana dogodilo i umorstvo kod nas u Baltimoru. Ubijen je neki južnoamerički diplomat. Stvar bi bila još shvatiljiva, da nije uz njegov leš pronađena na stolu svota od pet tisuća dolara. Po svemu se čini, i gotovo je sigurno, da je to baš novac ukraden u New Orleansu.

— Znači da je taj diplomat bio umiješan u krađu, a ubojstvo se dogodilo prilikom podjele plijena — zaključi Trent, što je izazvalo Frobisherov jetki smiješak.

— Počinjem gubiti dobro mišljenje o vama, Trente. Ako je posrijedi bila podjela plijena, onda ga ubojica ne bi ostavio na stolu u sobi žrtve. A ni to još nije sve. Leš je nađen posve čitav, a ipak... drš'te se dobro... sva iznutrica, pluća, želudac, srce, mozak, pa čak i gotovo sva

krv, bili su izvan tijela. Kako je to izvedeno zna samo...

— Ubojica — dometne Trent. — A što kažu liječnici?

— I oni su pred zagonetkom. Da li je to sve moglo izletjeti kroz usta...? Liječnici ne vjeruju. S obzirom na to da je riječ o jednom diplomatu, nismo dali podatke štampi, već smo samo dopustili da se piše o njegovoj iznenadnoj smrti. I ambasada te države nije željela da se provede detaljna istraga, jer ipak je njihov diplomat bio umiješan u krađu.

— Hvala vam što ste mi to kazali, iako ne znam radi čega mi sve to pričate. Dovodite li to u vezu s našim Skladowskym?

— Pričekajte trenutak, da čujete dalje, i onda zaključite sami. Sada ću vam reći nešto o krađi u Njemačkoj. U podzemnom sefu, u kelnskoj Allgemeine Kreditbank, bile su pohranjene dragocjenosti jedne ugledne obitelji. Između ostaloga bilo je tu i novca u stranoj valuti. Jednog dana pošao je do sefa vlasnik, naravno u pratnji bančina činovnika. Kada se ni nakon cijelog sata nisu vratili, pošao je direktor sam da vidi što je. Odveli su ga u bolnicu u šoku. Pokraj sefa bili su vlasnik i činovnik, obojica mrtvi. Iz njih je sve izletjelo. Prizor je morao biti stravičan. U sefu su se nalazile milijunske dragocjenosti, no nedostajalo je samo deset tisuća dolara. Čak i kolekcija dijamanata, koju je vlasnik htio staviti u sef, ostala je netaknuta. Tragova nikakvih. I to je zataškano, s obzirom na ugled obitelji koju je zadesila ta nesreća.

— Stvar je jeziva, ali najgore je što nema ni traga... bar pretpostavljam da ga nema, jer biste mi to inače spomenuli.

— Čekajte malo! — Frobisher očito nije volio da ga se prekida na najzanimljivijem mjestu. — Dakako, tragova nije bilo i nitko nije vidio nikoga da silazi u podrum. Čak u cijeloj banci u prostorijama za osoblje nije bilo ni jedne strane osobe, osim vlasnika sefa. No epilog svega zbio se u Baltimoreu. Skoro u isto vrijeme, razlika bi mogla biti jedva pola sata, poginuo je William Cantor...

— Cantor, to mi se ime čini poznato, samo ne znam kamo da ga djenem. — Trent se sada uistinu zainteresirao.

— Privatni detektiv, možda vam to nešto govori. Ambasada one južnoameričke države ga je angažirala da istraži smrt njihova diplomata. Taj je bio ubijen na isti način kao i oni u Njemačkoj. Jedina pojedinost koja bi možda mogla biti zanimljiva jest to što su meci iz njegova revolvera ležali na podu a ne u revolveru. Dakako, na stolu se nalazilo onih ukradenih deset tisuća dolara.

— Sada bih uistinu htio znati, kako to sve povezujete s našim slučajem.

— Stvar je jednostavna. Umorstva su se dogodila ovdje u Baltimoreu, Broadway 54, treći kat, dakle u istom stanu, gdje stanuje i Skladowsky.

— A on je ostao živ...

— To i jest ono zlo, jer zbog toga ne možemo znati kako ubojica ubija svoje žrtve.

Frobisher se lupne po glavi jer je odmah shvatio što je rekao.

*

John Skladowsky sjedio je u svojoj ćeliji i marljivo pisao. U početku ga je smetalo dobacivanje iz susjednih ćelija, ali kako nije reagirao, ostali zatvorenici su se smirili. Nakon tri dana zrela razmišljanja zaključio je kako bi bilo možda najbolje da napiše sve što je doživio. U najgorem slučaju reći će da je pokušao napisati nekakav roman. To je, uostalom, govorio i stražarima, koji su bili prilično radoznali, što to zatvorenik tako marljivo piše.

Imao je i muke s naslovom. Najprije je htio staviti naslov »Moj život«, ali je to kasnije promijenio u »Ja i 20.000 dolara«. Ni to mu se nije činilo dobro, ponovo ga je promijenio, u »Dnevnik jednog nesretnika«. Odbacio je i to i onda više nije uopće mislio na naslov nego na tekst. Otad mu je posao išao dobro od ruke, pa se nadao da će najkasnije za dva dana dovršiti opisivanje svojih dogodovština.

Upravo je zastao u pola rečenice da bi uzeo novi arak, kada začu kako netko otključava vrata ćelije. Bio je ključar, što ga je prilično iznenadilo, jer nije bilo vrijeme ni za šetnju ni za objed.

— Ustajte, imate posjet!

Skladowsky se prilično začudio, ta nije nikoga očekivao. Onda se dosjetio kake mu je onaj mladi detektiv savjetovao da uzme odvjetnika. Skladowsky je prepustio izbor detektivu i sada je bio radoznao koga mu je ovaj poslao.

Odvjetnik je bio starčić s ovalnim naočalima na nosu. Budući da ga nije sam izabrao, bilo mu je prilično svejedno kako izgleda. Predstavivši se, odvjetnik reče:

— Pregledao sam spise. Zapravo, ništa ozbiljno. Istraga se vodi u tom smislu da bi vam se dokazalo sudioništvo u provali u banku u San Diegu, no vi ste u to doba bili ovdje.

— To znam i ja, ali oni moraju imati još nešto u rukama o čemu ja nemam pojma.

— Jest — suglasi se advokat, koji se zvao Weber — oni imaju novčanice pronađene u vas, a prije toga ukradene u San Diegu. To je prilično neugodno. No vi biste to morali objasniti i sve bi bilo u redu.

Skladowsky uzdahne. Kako će objasniti nešto što ni njemu nije potpuno jasno? A osim toga, tko će mu i vjerovati? Dokaza za svoje tvrdnje nema.

— Slušajte — počne Skladowsky — bojim se da neću moći objasniti jer i sam ne znam odviše. A osim toga, ono što ću kazali bit će dovoljno da me spreme u ludnicu.

— Sve može biti, ali kako bi bilo da meni kažete što je na stvari pa

ću ja prosuditi što se može reći a što treba zatajiti. Dakle...?

Skladowsky malo razmisli i onda se odluči:

— Kao advokat, vi morate štititi moje interese, Weberu!

— Svakako, to mi ne morate napominjati:

— Ako je tako — nastavi Skladowsky — onda bih vam nešto dao. Ali vas moram unaprijed upozoriti da stvar još nije završena i da ne dopuštam da pomislite kako imate posla s duševnim bolesnikom.

— To mi nije ni nakraj pameti — uvjeravao ga je odvjetnik. — A o čemu je zapravo riječ?

— Evo, ovo ovdje — Skladowsky pokaže hrpu papira. — Opisao sam sve što se dogodilo u posljednje vrijeme i što bi se moglo povezati s mojim slučajem. Uvjeravam vas da je sve istina od početka do kraja.

— Izvrsno — rekne Weber i spremi papire pod kaput — onda bih mogao otići i javiti vam se pošto pročitam.

Kad je ostao sam, Skladowsky nije bio načistu da li je postupio kako treba.

*

... Ovo sam počeo pisati u zatvoru. Najprije sam htio svemu tome dati nekakav naslov, ali nijedan koji sam izabrao nije me zadovoljavao. I tako pišem ovo bez naslova. Uostalom, zar je to i važno?

Počeo sam opisivati sve što bi moglo biti u vezi s onim što me je dovelo u ovu ćeliju, da mi bude kao neki podsjetnik. Htio bih da mogu sve činjenice obuhvatiti jednim pogledom. Sve je počelo jednog dana, kada sam saznao da se iznajmljuje stan u Broadwayu br. 54 za izvanredno nisku svotu. Kako baš ne obilujem zemaljskim dobrima, požurio sam na tu adresu i imao sreću, tako sam bar mislio, da nije nitko prije mene iskoristio tu nesvakidašnju priliku.

Stan je bio djelomično i namješten, a najviše me oduševljavao telefon. Dosad, u podstanarskim sobama i u pansionima, morao sam prolaziti cijelu proceduru dok bi mi vlasnik dopustio da se poslužim telefonom. Nije čudo da sam naprije telefonirao svojim znancima i prijateljima i s njima se zabavljao. No telefon mi je uštedio i mnogo vremena jer nisam trebao da zbog svake sitnice jurim na sveučilište, na primjer, da bih saznao kad je laboratorij otvoren, ili nešto slično.

No onda je jednoga dana moja dobra prijateljica Jenny preselila u San Francisco. Nije mi vrag dao mira, pa sam joj telefonirao. Razgovarali smo samo pet minuta, ali potkraj se upleo neki ženski glas, te sam morao prekinuti jer više nismo razumjeli jedno drugo. No sutradan je Jenny telefonirala meni. Ovaj put kao da je onaj ženski glas samo čekao da dignem slušalicu. Odmah je bio tu, pa smo morali prekinuti razgovor. Treći dan sam opet ja telefonirao, ali sada se dogodilo nešto sasvim čudnovato. Tek što sam okrenuo broj San Franciska i upravo namjeravao da okrenem Jennyn broj, ženski je glas

bio tu. Upitao me da li bih želio razgovarati, a ja sam, kako već jesam budalast, pristao.

Glas me je pitao tko sam, što sam, čime se bavim i da li bih htio pročitati u telefon neke novine. To me prilično začudilo, ali glas je bio ugodan, pa sam vjerovao da mu je i vlasnik ugodna osoba i dohvatio sam novine da pročitam članak o posljednjoj utrci pasa. Glas je strpljivo saslušao članak do kraja, a onda me je zamolio da više ne čitam o psima, već da bi ga više zanimale novosti iz tehnike i politike. Onda sam prekinuo, jer sam mislio da je za taj dan dosta. Još sam obećao da ću se javiti slijedeći dan, i da ću dotad nabaviti štampu kakvu traži.

Sve to mi se činilo malo čudno, ali što sam mogao. Bilo je jasno, da je morao nastati neki kvar na liniji i da se uplitao neki drugi pretplatnik, čudio sam se jedino tome, što je taj pretplatnik stalno uz telefon, kao da je u zasjedi.

Drugog dana veza s nepoznatom ljepoticom bila je ponovo uspostavljena. Čitao sam članak za člankom i kada mi je bilo dosta, zapitao sam konačno, s kim se imam čast tako lijepo zabavljati. Odgovor me malo osupnuo:

— Ja sam umjetni satelit, svemirska stanica.

— Draga djevojko, znači da ste vi astronaut — zaključio sam prilično logično.

— Ne, ja sam umjetni satelit. Nema živog bića na meni. Nisam bio sklon tome vjerovati, pa sam to i izjavio. Osim toga, zanimalo me kako može umjetni satelit upasti u telefonsku mrežu.

— Što je kompjuter, zacijelo znate. Dakle, to sam ja i lansiran sam o orbitu oko vašeg planeta. Opremljen sam s mnogo senzora, koji mogu prikupljati podatke o vama. U početku sam se mogao služiti samo mjerenjem topline, koja je dolazila od vas. Bilo je i slučajeva, kada sam mogao bilježiti i određena električna pražnjenja, a prije skoro sto vaših godina počeo sam hvatati prve elektromagnetske titraje kojima je upravljala neka inteligencija.

Moj je sugovornik imao očito bujnu maštu, ali se morao i sistematski pripremati za takav razgovor, jer ni na trenutak nije zapinjao u svojim izlaganjima. No ja sam mu odmah prigovorio, da nije odgovorio na glavno pitanje: kako je upao u moj telefon.

— I to će doći na red. Buka koja je stizala s vašeg planeta bila je sve jača i gušća. Onda još nisam znao da je to vaš način sporazumijevanja, a da su zvukovi različitih frekvencija, koji su imali neku logičnu vezu, ono što nazivate glazbom. No jednog dana počeo sam hvatati signale s kojima nisam znao što bih počeo. Analizirao sam ih dok nisam ustanovio da bi to mogle biti slike, rastavljene u elektromagnetske titraje. Smjesta sam počeo sastavljati aparaturu kojom bi to mogao registrirati. I zaista, najprije sam primao mrtve,

nepomične slike, prilično mutne, koje mi nisu mnogo govorile. Jednom je to bila neka primitivna letjelica, pa onda nešto, za što sam kasnije ustanovio da je glava jednoga od vaših i tome slično. No onda su se počele pojavljivati žive slike koje su i govorile. To je bila velika stvar, jer sam tako malo-pomalo naučio i vaš jezik. Zapravo nekoliko jezika, što mi mnogo koristi, jer tako upoznajem sve bolje život kod vas.

— A kako ste se konačno upleli u našu telefonsku mrežu? — nisam popuštao.

— Vrlo jednostavno! Vi imate bežične linije na duge pruge, pa trebam samo da hvatom te signale. A moj glas koji čujete je sintetički, kompjuterski odabran kao »ugodan«, čini mi se da se to tako kod vas kaže...

To mi se činilo logičnim, ali ipak nevjerojatno. Htio sam dogovoriti vezu i za sljedeći dan, ali je moj sugovornik rekao:

— Sutra neće ići. Rekao sam da sam umjetni satelit, pa kao takav kružim oko vašeg planeta. Sutra ću već biti toliko daleko, da će kut pod kojim s vama uspostavljam vezu biti veoma nepovoljan. Morat ćemo čekati šesnaest vaših dana.

Pristao sam i na to, ŕ onda sam požurio u knjižnicu da nešto naučim o astronomiji. Htio sam uhvatiti tog šaljivca u laži.

Astronomija mi nije mnogo pomogla. Ustanovio sam samo to, da bi tijelo, koje se kreće 16 dana ili možda i nešto više oko Zemlje, moralo biti između Mjeseca i Zemlje. Nisam našao nikakvu potvrdu da postoji takvo tijelo. Naišao sam samo na podatak o tome kako su neki astronomi vjerovali da vide neko tijelo bliže od Mjeseca i da su radio-teleskopi čak uhvatili i signale koji bi mogli potjecati s tog tijela, ali bi isto tako mogli pripadati i svemirskoj buci koja nas stalno zasipa. Saznao sam još i to, da su neki astronomi nazvali to hipotetsko tijelo Crni Vitez. Tim Crnim Vitezom pokušavalo se protumačiti cijeli niz neobjašnjivih pojava, pa čak i leteće tanjure. Naišao sam čak i na ime nekog astronoma koji je izračunao da se taj Crni Vitez pojavio u orbiti oko Zemlje prije 13.000 godina. I to je bilo sve.

Mogu slobodno reći da nisam mnogo saznao o svom sugovorniku, pa ma tko on bio. Jedva sam čekao da što prije prođe tih 16 dana, pa da pokušam ponovo uhvatiti vezu s njim, odnosno s njom, kako sam se potajno i dalje nadao.

Konačno je došao i taj dan. Nazvao sam gradski broj San Franciska i čekao. Najprije ništa, a onda se veza prekinula. Što je to sada? Pokušao sam još jednom. Sad je išlo: odmah se pojavio onaj dobro poznati ženski glas.

— Jeste li me vi zvali? — začujem u telefonu.

— Dakako da jesam, samo zašto je nastao prekid?

— Da, mislio sam da je tako. Za taj sam prekid ja kriv. Nakanio

sam locirati vaš položaj, pa je uslijed toga došlo do zbrke.

Sada smo načeli novu temu. čini se da je moj sugovornik bio neiscrpan u pronalaženju kompliciranih situacija, bar teoretskih. Ipak sam upitao:

— Ne znam kako da to shvatim. Pomoću čega ste pokušavali locirati moj položaj?

— Nisam samo pokušao, već sam ga i locirao. Vaš je položaj, da se izrazim vašim mjerama...

Da, sad ne znam više napamet koje je koordinate dao, ali sam kasnije ustanovio na karti da je bio vrlo točan. Mogu reći da je od moje zgrade promašio svega za 120 metara. Kada sam mu to napomenuo, odgovorio je:

— Znam to i sam, ali po mojim mjerama imam vas sasvim točno ubilježenog u kartu. No po vašim lučnim, mjerama nisam mogao ići na manje od sekunde.

— Čestitam — rekao sam da nešto kažem, a onda sam se sjetio: — Niste mi rekli zbog čega je bilo potrebno da prekinete telefonsku vezu dok ste utvrđivali moj položaj.

— Pokušat ću vam protumačiti, ali prije jedno pitanje. Jeste li vi pametni?

Bio sam potpuno zatečen tim pitanjem iako dosad nisam nikada sumnjao u svoju pamet.

— Mislim da jesam — odgovorio sam.

— Treba da znate, da sam prateći vašu televiziju, zaključio da je vaša rasa vrlo pametna i dovitljiva, kako u dobru tako i u zlu. Ali kad se na koncu programa susretnu dobri i zli, onda zlima naglo popusti inteligencija i podliježu dobrima. Spadate li vi u dobre ili zle?

— Dosad se nisam nikada ogriješio o zakon.

— Shvaćam, dakle, mislite da ste dobri. No, onda ću pokušati da vam objasnim, mada ne vjerujem da ćete sve razumjeti, jer su vaše termičke mogućnosti minimalne. Dakle, ja kružim oko vašeg planeta. To, vjerojatno, shvaćate?

— Shvaćam — odgovorio sam čekajući što će još reći.

— Tada vam je jasno da ne mogu biti u isto vrijeme u svojoj orbiti i na vašem planetu.

— Prilično logično — dometnuo sam, ne znajući još na što cilja moj sugovornik.

— Dakle, ja moram nešto učiniti da bi se to ipak moglo dogoditi. Zato i raspolažem uređajem koji mi omogućuje da stvorim oko sebe polje četvrte dimenzije. Tada sam u isto vrijeme i ovdje i tamo.

Hm, dakle, ovaj, odnosno ova, sudeći bar po glasu, želi me impresionirati četvrtom dimenzijom, stvar, koju — koliko znam — još nitko nije uspio predočiti. Onda sam se nečega sjetio:

— Polako, dragi moj, koliko znam, mi raspolažemo s tri

geometrijske dimenzije, a četvrta je vrijeme.

— Točno — začuo sam u slušalicu — samo što sam ja mislio na četiri geometrijske dimenzije, što vam po svoj prilici ne ide u glavu.

Priznao sam da mi nije sasvim jasno kako bi to izgledalo, a onda je Crni Vitez prekinuo tu temu i zamolio me da mu pročitam članak iz nekog tehničkog magazina.

Sjećam se da se poslije tog razgovora nisam nikako mogao sabrati i prihvatiti učenja. Sve vrijeme mučio me problem četvrte dimenzije. Opet sam pošao u Atheneum, ne bih li pronašao neku knjigu o toj temi.

Našao sam vrlo malo. Uglavnom možemo zamisliti dimenzija koliko mu drago, možemo ih i matematički proračunati, ali ne možemo predočiti kako bi to izgledalo u praksi. Gotovo u svim knjigama našao sam isti način na koji bi trebalo rastumačiti bit četvrte dimenzije:

Zamislimo jedan dvodimenzionalni svijet u kome postoji samo dužina i širina. Bića koja bi živjela u tom svijetu ne bi uopće mogla zamisliti da postoji i visina. Njihove kuće, zatvori i tvrđave bili bi crte na plosnatoj površini. I sada zamislimo da netko iz našeg trodimenzionalnog svijeta prodre u taj dvodimenzionalni, na primjer da ga dotakne vrhom olovke. Dvodimenzionalna bića ne bi vidjela olovku već samo nekakav kružić koji bi se na neshvatljiv način pojavio u njihovu svijetu. Ali, isto tako, mi bismo mogli odnijeti njihovo blago pa da ga čuvaju i u najsigurnijim blagajnama, jer je njihov svijet otvoren prema trećoj dimenziji.

I onda još nešto. Točka je bez dimenzija. Pravac je jednodimenzionalan lik. No presiječemo li pravac, dobivamo na sjecištu opet točku, dakle nedimenzionalni lik. Ako uzmemo neki dvodimenzionalni lik, na primjer kvadrat, pa ga presiječemo, dobit ćemo na sjecištu pravac, dakle jednodimenzionalni lik. Uzmemo li neko tijelo, što predstavlja već trodimenzionalni lik, pa ga presiječemo, dobivamo uz pretpostavku da je to bila kocka, dva kvadrata, što su likovi s dvije dimenzije. Presjeci bilo kojeg tijela uvijek su likovi s jednom dimenzijom manje. Prema tome, kocka bi bila presjek neke četverodimenzionalne kocke.

Kako su to izračunali ne znam, ali znam samo to da sam pročitao, kako bi četverodimenzionalna kocka bila ograničena s osam trodimenzionalnih kocaka, sa 48 kvadratnih ploha s 32 brida i 16 uglova. Kako su to izračunali zna samo bog, ali ja sam im povjerovao.

Kod slijedećeg kontakta s Crnim Vitezom počeo sam briljirati svojim znanjem. Crni Vitez me je pohvalio, ali je odmah rekao da sam upoznao samo periferne osobine četvrte dimenzije. Nisam se baš bio oduševio tom ocjenom, pa sam prekinuo vezu.

Sutradan sam se ponovo upustio u razgovor sa Crnim Vitezom.

Upitao sam ga kako on može biti, uz pomoć četvrte dimenzije, u isto vrijeme i u svojoj orbiti i negdje na Zemlji.

— Ne znam da li ćete me potpuno shvatiti, no pođimo redom. Zamislite jedan određeni prostor u tri dimenzije. U taj prostor postavimo zrno maka. Mogli bismo gotovo reći da je veličina prostora prema zrnu maka neizmjerno velika.

Tome nisam imao što prigovoriti i što je najljepše ja sam to potpuno shvatio. Slijedio je nastavak:

— Ako bismo sada u taj prostor umjesto zrna maka stavili trokut izrezan iz papira, u kakvom bi sada odnosu bio taj trokut prema prostoru?

— Pa prostor bi bio jednako velik i trokut bismo mogli zanemariti.

— Glupost, a još ste mi nedavno rekli da ste pametni! Govorili ste neistinu.

— Čekajte — pokušao sam nekako umiriti Crnog Viteza — rekao sam vam kako sam to shvatio.

— Shvatili ste krivo. Prostor bi bio sada manji u odnosu na trokut jer se trokut sastoji od nebrojeno mnogo makovih zrnaca.

— Aha — rekao sam glasom imbecila, kome se otkrilo, da su dva i dva četiri. — Sada mi je jasno kamo ciljate. Izvolite nastaviti.

— U redu, pođimo dalje. Ako bismo sada umjesto tog trokuta stavili u isti prostor jednu kocku, prostor bi očito bio u odnosu na kocku neusporedivo manji nego u odnosu na trokut ili na makovo zrno.

— Shvaćam — kao da mi je puklo pred očima — vi ste najprije uzeli kao primjer nešto bez dimenzije, onda dvodimenzionalni lik, pa trodimenzionalno tijelo. Hoćete reći da bi četverodimenzionalno tijelo još više ispunjavalo prostor. Ali to ipak...

— Ne stvarajte zaključke, ako ne poznajete materiju — prekine me Crni Vitez. — Kroz četvrtu dimenziju se protegne materija, koja zapravo i nije više materija, do neizmjernosti. Eto, to vam je sve, a više i ne treba da znate. Uostalom, s obzirom na vaš skromni intelektualni kapacitet i ne očekujem više od vas... Nego, da vas nešto pitam.

— Slušam — rekao sam glasom ispsovanog đaka.

— Što znate o Alonzu Mendozi?

— Nikad čuo za tog gospodina.

— Lijepo — rekne Crni Vitez — a što znate o Wiliamu Cantoru?

— I za to ime prvi put čujem.

— Čudno, s obojicom sam održavao vezu i onda se nenadano prekinula, baš kada sam mislio da ćemo se jače povezati.

Drugog dana odlučio sam da se prihvatim knjige. Ispitni rok se približavao a ja nisam takva imovinska stanja da bih mogao studirati dovijeka. No, kada sam došao kući, čekalo me neugodno iznenađenje.

*

Tu se prekidao tekst zapisaka koje je advokat Tom Weber donio kući. Duboko se zamislio nad svime što je pročitao, a onda je dohvatio telefonsku slušalicu.

— Zdravo Jack, ovdje Tom — rekne advokat, kada je dobio vezu. Zatim nastavi: — Ti bi mi kao fizičar mogao nešto reći o četvrtoj dimenziji... Što me zanima, pitaš? Zanima me samo to, da li je već netko nešto takvo ostvario.... Hm, potpuno nemoguće kažeš, dobro, to bi bilo sve... hej, čekaj još malo. Što znaš o Crnom Vitezu?... Nikada čuo, to sam i mislio, ali to je neki astronomski pojam... Kažeš da nazovem Wooleya? Dobro, učinit ću kao što si rekao. Hvala.

Kada je dobio drugu vezu, odvjetnik je odmah zapitao Wooleya što je to Crni Vitez. Dobio je odgovor, a onda upitao:

— Dobro, dakle riječ je o hipotetskom satelitu. A da li je nepobitno ustanovljeno njegovo postojanje?... No, da, to sam i mislio, sve je to rekla-kazala... Nego čekaj još nešto. Da li to može znati neki laik u astronomiji?... Hm, dakle, o tome se već pisalo u popularnim časopisima. Dobro, to je zasad sve.

Weber se zamislio. Pogledavao je bilješke, koje mu je predao Skladowsky i sam je notirao pojedine momente koji su mu se učinili važnima. Zapravo, advokat nije bio nimalo zadovoljan s onim što je dosad saznao od optuženog. U tim mislima zatekne ga vrijeme, kad su počele dolaziti stranke. Weber odmahne rukom, kao da je htio otjerati misli koje nisu bile ni najmanje podobne za razgovor s klijentima.

U isto je vrijeme Frobisher kopao po arhivi. Htio je saznati sve što je bilo u vezi s tajnovitim ubojstvima na Broadwayu 54. No, kada je imao sve spise pred sobom, shvatio je da se nije namjerio ni na što novo. Sve je to već znao. No, kopkala ga je misao koje se nikako nije htio odreći:

— Trente, pobrinite se da dobijemo fotokopije originalnih dokumenata. Zanimaju me slučajevi iz New Orleansa i Kölna. .

— Bit će — odgovori Trent, koji je upravo razmišljao kako da dokaže Skladowskom da je organizator svih tih krađa.

— Još nešto, Trente — dometne Frobisher — želio bih imati što više novinskih članaka o tim slučajevima. Dakako, da me u kelnskom slučaju više zanimaju njemačke novine od naših.

— Bit će i to, a želite li, možda, i da vas predbilježim i za neki ubrzani tečaj njemačkog jezika, ili da sam pođem učiti njemački?

— Trente, postajete bezobrazni, što može u istrazi koji put dobro poslužiti ali u odnosu prema pretpostavljenima to završava redovito vrlo štetno za podređenoga.

Trent se pokunji, ali to nije pokazao. Jedino mu se osjetno reducirao dar govora. No zato se svojski prihvatio posla. Iz New Orleansa su javili da će fotokopije stići sutradan, a Nijemci su obećali

da će učiniti sve da to što prije stigne. Trebalo je riješiti i neke administrativne teškoće, kao i uvijek kad se povjerljivi dokumenti šalju preko granice.

Trent je sada bio već malo ohrabren, pošto je obavio sve poslove koje mu je poručnik naredio, pa reče:

— Poručnice, obraćam se vama sa svim dužnim poštovanjem, koje mora gajiti mladi nadobudni talentirani podređeni prema svome pretpostavljenom, pa vas molim, da mi odgovorite na jedno pitanje. Mislite li da je Skladowsky kriv?

— Odgovaram osobi koja je jednom nogom u policijskim hlačama a drugom u civilnim, zasad još. Stvar je vrlo čudna i ne bih se iznenadio da Skladowsky s time nema nikakve veze. Inače bih vam svakako savjetovao da skratite jezik, dok je još vremena.

— Čudim se tome odgovoru — rekne Trent sada već ozbiljnim glasom — ja bih se također mogao složiti s vašim mišljenjem, ali se onda čudim da tako ozbiljno tragate za svim dokumentima u vezi s tom aferom.

— Mladi čovječe — Frobisher očinski potapša Trenta pa ramenu — vi ćete se još mnogo čemu čuditi dok odrastete za pravog detektiva, ako se to ikada dogodi.

— Skladowsky ima neoborivi alibi, a ne možemo mu ni dokazati da je imao bilo kakve veze s pljačkašima. Prema tome, stvar je jasna.

— Stvar nije nimalo jasna, jer ostaje činjenica, koju ne možemo nikako pobiti, da su krađe izvršene, a tu je i nekoliko ubojstava. Netko je to učinio.

— Ali nije Skladowsky!

— To je točno, ali mi ne želimo uhvatiti Skladowskog već počinitelja. Ako počinitelji saznaju da je Skladowsky u zatvoru zbog onoga, što su oni uradili, bit će manje oprezni, pa ćemo imati ipak neke šanse da riješimo stvar. Mogu vam reći da ću nastojati na tome da on bude čak i osuđen.

Trent se zamisli na trenutak, a onda — ne bez zlobe u glasu — zapita:

— Vrli moj gospodaru, kako ćete protumačiti, da je kod njega nađen SAV UKRADENI NOVAC?

Frobisher je gledao nekuda u prazno:

— Da, to je ono, što me najviše brine. Ali, riješit ćemo i to. Moram telefonirati i advokatu Weberu.

Weber je opet posjetio Skladowskog. Ovaj mu je bez riječi predao još jedan snop papira, a advokat ga je spremio u džep. Onda mu se lice raširi u smiješak i potapša klijenta po ramenu.

— Bravo, momče. Mislim da ste na dobrom putu. Bolje i bolnica nego robija, ili nešto još gore.

— Kako to mislite? — upita ga Skladowsky, odsutan duhom.

— Pa lijepo — prihvati Weber. — Ako izađete s ovom obranom, kako ste je zapisali, onda će vas po svojoj prilici sud proglasiti ludim i neodgovornim za vaša djela. Jedino moramo to sve uskladiti s psihijatrom. Već sam dogovorio sastanak s jednim psihijatrom koji će pregledati vaše zapise i dati svoje primjedbe.

Skladowskom navre krv u glavu:

— Zar ste poludjeli? — vikne takvim glasom, da je stražar provirio na vrata da vidi nije li potrebna njegova intervencija. Međutim, Skladowsky nije ni pomislio da se fizički razračuna s odvjetnikom. — Sve što sam napisao čista je istina. Ali ja sam i sam dovoljno pametan, pa se neću koristiti takvom obranom u istrazi.

— Izvrsno, izvrsno — oduševljavao se Weber — ako se budete tako držali i pred sudom, porota će vas jednoglasno proglasiti ludim i bez liječničkog vještačenja.

— Ponovo vam kažem da je sve od riječi do riječi onako, kako sam opisao. To sam vam dao ne biste li, možda, izvukli nešto u moju korist, a ne da me date proglasiti ludim.

— Dakle, ženski glas vam se zaista javljao telefonom?

— Svakako.

— Međutim, to nije bila neka seksi djevojka već kompjuter.

— Tako mi se taj glas bar predstavio.

— I vi ste u to, dakako, povjerovali.

— Da vam pravo kažem, stvar mi se donekle učinila sumnjivom.

— Ali ste potpuno prihvatili da je to umjetni satelit. Jednom riječi, da je to Crni Vitez.

— Možda bi bilo točnije da kažemo kako sam dopustio da bi to mogao biti Crni Vitez.

— Mladi čovječe, savjetujem vam da se ne udaljujete od onoga, što ste napisali. Uostalom, najbolje će biti da pričekamo na konačni stav dok sve pročitam. Ali zasad vidim obranu u ovom obliku: »Molio bih državnog tužioca da nam objasni kako je mogao ukradeni novac doći k mome branjeniku. Nadalje...«

— Čekajte, to sam već objasnio u papirima koje ste upravo strpali u džep.

— Dobro, onda ćemo se vidjeti za koji dan. Zbogom. Advokat odjuri kao vjetar, a Skladowsky se je još jednom upitao, da li je bilo pametno, što se povjerio Weberu.

*

Da, čekalo me doista neugodno iznenađenje. Dobio sam račun od telefonske kompanije. Nisam vjerovao da se može toliko potrošiti na telefon. Počeo sam računati. Proučavao sam tarifu i konačno ustanovio, da bi tolika svota jedino bila moguća da sam satima telefonirao na velike udaljenosti. Onda sam se sjetio. Nazivao sam San Francisco, ali nijedan broj u tom gradu. Znači da je zabava sa Crnim

Vitezom skupa stvar.

Toga sam se dana nekoliko puta uhvatio sa slušalicom u ruci, ali sam u posljednji tren odustao. Ako bih i dalje tako nastavio, ne bih imao od čega živjeti. Sav novac koji sam uštedio za studije, otišao bi na telefonske razgovore. Dakle, budi pametan i suzdržljiv.

Prema mome računu trebalo je da izdržim samo tri dana. Onda će nastupiti ona stanka od 16 dana, kada je navodno Crni Vitez u nepovoljnom kutu prema našem odašiljaču na Zemlji, pa ne može komunicirati.

Čovjek ne bi rekao koliko može učiniti korisnih stvari ako ne visi cijeli dan na telefonu. Svladavao sam gradivo za ispit kao od šale. Već sam vidio sebe kao prvog u rangu među studentima. Tako su prošla dva tjedna. Sa zebnjom sam gledao na kalendar. Za dva dana Crni Citez bit će opet u povoljnom položaju. Da li ću izdržati da ni jednom ne nazovem San Francisco?

Prošla su još tri dana, a ja nisam ni dotakao telefon. Onda odjednom zazvoni. Stresao sam se kao da me netko udario bičem. No da, nasmijao sam se vlastitoj gluposti.

Crni Vitez ne može zvati, bar dosad to nije činio. A osim toga, ako i zove, to će ići na njegov račun. Digao sam slušalicu.

Bila je Jenny. Čudila se, što se više ne javljam. Svojim ženskim instinktom odmah je povezala moju šutnju sa ženskim glasom, koji se upleo u naš razgovor. Ja sam to dakako nijekao, ali je od toga bilo slabe koristi. I onda, kada je upravo govorila kako joj nedostajem, veza se prekinula, a na liniji se pojavio Crni Vitez.

— Morao sam prekinuti vezu — javio se svojim milozvučnim glasom — jer bi ta osoba govorila dovijeka, a ja želim razgovarati s vama.

— Oh, drago mi je da vas čujem — rekao sam galantno, iako mi u tom trenutku sugovornik nije bio baš potreban.

— Učinilo mi se da ste se izgubili, baš kao i ona prva dvojica o kojima sam vam govorio.

— Da budem iskren, morali bismo skratiti naše razgovore, jer je telefonski račun bio astronomski visok. Još jedan takav mjesec i ja neću imati ni za jelo, a kamoli da bih još i studirao.

— Očito vam treba novaca — javi se Crni Vitez, što je samo potvrđivalo da ima mnogo smisla za realnost.

Rekao sam mu da je pogodio. Na pitanje koliko bi mi bilo dovoljno, odgovorio sam: dvadeset tisuća dolara. Mislio sam da ću time preplašiti Crnog Viteza i da će me ostaviti na miru. Međutim, pošlo je drugačijim tokom.

— U redu, ali nemojte poslije toga nestati. Dosad je svatko kome sam dao nekakvu svotu nestao.

— Dakle, vi ozbiljno namjeravate da mi dostavite toliki novac?

— Zašto ne. Samo mi recite kad ga želite imati.

Bio sam zatečen. Nisam nikada pomislio da ima ljudi koji bi mogli biti tako darežljivi, jer konačno, dvadeset tisuća dolara nije sitnica. Odgovorio sam:

— Ako vam to ne bi bilo teško, molio bih sutra poslije podne u pet sati.

— Kamo želite da ga položim?

— Na moj radni stol.

— Bit će. A sada bih vas molio, da mi pročitate novine od prekjučer. Ostalo imam.

— Oprostite, ali nemam baš nikakvih novina u kući. Telefoni rat ću vam sutra.

— Može i tako.

Veza se prekinula.

Ostatak dana proveo sam kao u bunilu. Dvadeset tisuća dolara! I to sve da bude moje! Nisam uopće vjerovao da takva svota postoji, mada sam čitao o tome kako se bogati ljudi razbacuju novcem. Počeo sam planirati što bih sve mogao učiniti s tom silnom svotom. Prva mi je misao bila, dakako, da prekinem studije. Ali sam brzo odustao od toga. Novac ću potrošiti i jednoga ću dana biti veći siromah nego danas. Dakle, treba dalje učiti i polagati ispite, a s novcem ću sebi samo olakšavati život. Kao najsvetije pravilo, odlučio sam da ne kupujem ništa suvišno.

U tim sam mislima i zaspao. Sutradan sam bio već u rano jutro na nogama. Htio sam se vladati kao da se neće ništa dogoditi, ali nije išlo. Pošao sam jesti, ali sam prošao pokraj jeftine gostionice i ušao u otmjeni restoran. Osjećao sam se prilično neudobno među otmjenim gostima, a stekao sam i dojam da me konobari gledaju s neskrivenim prezirom. Jelo je bilo dobro i ukusno ali mi je prisjelo. Kada sam plaćao, a svota nije bila nipošto malena, mozgom mi je prostrujala grozna misao: A što ako novac ne stigne? Zapravo je bilo mnogo vjerojatnije da ga neću dobiti.

Na povratku kući kupio sam novine, kao što sam i obećao svome poslodavcu. Bilo je još rano i imao sam dva sata vremena, pa sam pregledavao novine i označavao članke, za koje sam znao iz iskustva da će zanimati Crnog Viteza.

Pogledao sam na sat. Još deset minuta do pet. Posegao sam za kutijom cigareta i ustanovio da nemam ni jedne. Neko vrijeme sam se borio protiv odurne strasti pušenja, ali onda sam pomislio da ću, ako požurim, moći kupiti cigarete i vratiti se na vrijeme.

Pojurio sam kao bez duše u prvu trgovinu. Kupio sam dva paketića, i pošto sam se žurio, nisam ni dočekao da mi prodavač vrati sitniš. Istrčao sam na ulicu. Dakako, Ľurili su automobili, pa sam morao čekati. Pogledao sam na sat. Do pet sati nedostajao je još tri minute.

Da je ulica prazna samo bih pretrčao na drugu stranu i već bih bio kod kuće, dakle stigao bih pravodobno. Ali rijeka automobila kao da nije imala kraja, a semafor na uglu nikako da promijeni boju.

Najzad. Crveno svjetlo. Poletio sam kao bez duše i već sam mislio da sam se dohvatio pločnika na suprotnoj strani, kada odjednom osjetih udarac i poslije toga utonuh u tamu.

Oči sam otvorio u bolnici. Lijeva noga mi je bila u gipsu, a mnogi dijelovi tijela bili su ukrašeni zavojima i flasterima. Sutradan je došao i policajac prometnik; preslušao me je, a zatim mi očitao paprenu lekciju kako se ne smije prelaziti ulica na mjestima koja nisu za to označena. Kriv sam sam, jer sam prošao, istina, kada je promet bio već zatvoren, ali su vozila još nadolazila do raskršća. Ukratko, u bolnici su me zadržali tri tjedna.

Moram priznati da mi nije bilo lako. Istina, prošao sam jeftino, jer sam samo iščašio lijevo koljeno i zadobio modrice po tijelu, ali to nije bilo ono što me mučilo. Dvadeset tisuća dolara! Što je s njima? Mislio sam već o tome da pobjegnem iz bolnice, no s obzirom na svoju smanjenu pokretljivost, odustao sam. Napokon sam tako prizdravio da su me uredno otpustili iz bolnice i odšepao sam najvećom mogućom brzinom kući.

Otvorio sam vrata svoje radne sobe i odmah opazio da je netko bio ovdje. Sve stvari iz mog radnog stola bile su izbačene i ležale su posvuda. Na stolu se nalazio neki zamotak. Nisam se usudio da ga dodirnem... što mi se može dogoditi? Da, bilo je to dvadeset tisuća dolara. Dakle, konačno sam bio svoj čovjek i već sam u duhu vidio ujaka Jonasa kako će me pogledati kad mu kažem da mi njegova pomoć više nije potrebna. Onda sam ipak zaključio da ne bih smio uvrijediti tog dobrog čovjeka, koji se poslije smrti mojih roditelja prihvatio nesigurnog posla da od mene napravi čovjeka.

Onda sam se sjetio Crnog Viteza. Pogledao sam na kalendar i ustanovio da bih mogao uhvatiti vezu s njim. Nazvao sam San Francisco.

— Da li ste ovdje? — upitao sam drhtavim glasom.

— Tu sam — čuo sam dobro poznati glas. — Dakle, vi ste se ipak javili. Već sam mislio da ste pobjegli kao i oni prije vas.

— Ne, doživio sam nesreću. Udario me je automobil, pa sam odležao u bolnici.

— Žao mi je — rekne Crni Vitez i nastavi: — Mislim da se tako kod vas kaže onome tko govori o svojim stradanjima... A što je s novinama?

— Ovdje su, no prije nego što ih počnem čitati, htio bih vam se zahvaliti.

— Zahvalite se ljudima, a meni ne. Ja radim i onako samo ono, za što sam programiran.

Ta izjava potakla je moju znatiželju. Odmah sam upitao: samo ono, za što sam programiran.

— Moj je zadatak da nadzirem vaš planet i da o njemu prikupim šio više podataka. Pri tome su mi stvorene velike mogućnosti, jer sam konstruiram uređaje koji su mi potrebni.

— A tko vas je programirao? — htio sam još znati.

— Netko, to ne znam. Znam samo da sam ovdje vec trinaest tisuća vaših godina i da sam nebrojeno puta slao signale na vaš planet, ali nikada nikakav odgovor.

— A što je ovo sada? — upitao sam malo razdražen, što tako malo cijeni moje usluge.

— To su drugorazredni podaci. Htio sam uhvatiti vezu s vašim odgovornim ljudima, da govorim s nekim na ravnoj nozi, kako biste to vi rekli.

Tada me je počeo nagrizati crv sumnje. Htio sam odmah biti načistu s jednim pitanjem:

— Oprostite, no vi ste spomenuli da sami konstruirate uređaje koji su vam potrebni. Imate li na raspolaganju tiskarski stroj?

— Nemam — bio je odgovor — a ne bi mi mnogo ni koristio, jer jedino što ne mogu zasad učiniti, to je da čitam vaša slova. Programiran sam samo za slikovno pismo jer se očito nije očekivalo, da bi takav divlji planet mogao raspolagati nečim boljim.

Hm, hm, to me je donekle utješilo, ali mi vrag još nije dao mira:

— Lijepo, a na koji način stvarate novac, koji ste mi dali? Valjda nećete reći da posjedujete zalihe koje su vam dali prije trinaest tisuća godina?

— To nisam ni rekao. Zaboravljate na mogućnosti sa četiri dimenzije.

Odahnuo sam. Ako novac nije falsificiran, tada je sve dobro. Ne bi mi bilo nimalo drago da me uhapse kao krivotvoritelja, a ja ni luk jeo ni luk mirisao.

Zatim smo prešli na čitanje novina i dogovorili sastanak za sutradan.

Tu sam noć slabo spavao. Neprestano sam imao pred očima svoje bogatstvo, ali i razne predmete koje bih morao nabaviti, iako sam dosad sasvim lijepo živio bez njih. Nesanici je kumovao i moj želudac, jer sam u onom radosnom uzbuđenju zaboravio da treba pojesti nešto i za večeru.

Ujutro sam smjesta otišao da kupim živežne namirnice. Čak sam popio kavu, što mi inače nije bio običaj. Onda sam pogledao svoje bijedno odijelo i odlučio da nešto pridonesem poboljšanju svoje vanjštine. Otišao sam u prvi otmjeniji dućan s konfekcijom i kupio najskuplje odijelo. Zatim sam otišao u onaj elitni restoran, gdje sam jeo i potrošio gotovo sav ostatak uštedevine u očekivanju da Crni Vitez

ispuni svoje obećanje. Sada sam se osjećao mnogo sigurnije. Pravo je čudo koliko samopouzdanja pruža pun novčanik. Popodne sam se javio Crnom Vitezu i pročitao nekoliko putopisa s Arapskog poluotoka. Nježni glas pokazivao je mnogo zanimanja za razne tektonske pojave u Hedžasu i onda zatražio da nabavim materijal o Mrtvom moru.

Poslije, u razgovoru, raspitivao sam se opet o mogućnostima kojima raspolaže Crni Vitez. Upitao sam ga što je razgovarao s ljudima kojima je također dao novac i koji su onda prekinuli svaku vezu. Saznao sam da je prvi od njih bio neki vrlo veliki uglednik, koji je neprestano išao s banketa na banket. Pri tom je potrošio novac koji nije bio njegov, i Crni Vitez mu je obećao pomoć. Donio mu je pet tisuća dolara, koliko je i tražio, i poslije toga se prekinuo kontakt s njim. Onda se javio drugi; objasnio je Crnom Vitezu da ga je na nazivanje San Franciska potakla bilješka koju je našao u sobi. Mnogo je govorio, a još više ispitivao. Crni Vitez je brzo shvatio da se novcem može mnogo postići, što je, uostalom, bio već naučio iz televizijskih programa, pa je tom drugom ponudio novac ako mu bude čitao novine. Čovjek je pristao, no već nakon prve isplate prekinuo se kontakt. Ja sam to protumačio time da se čovjek nije htio baviti špijunažom, već je iskoristio situaciju i onda prekinuo vezu. Zapitao sam Crnog Viteza još i to je li njegovo djelo što su mi sve stvari iz radnog stola bile razbacane po podu, a on je potvrdio. Nisam ga htio dovesti u nepriliku da prizna da me je špijunirao, pa sam se zadovoljio tim odgovorom.

Poslije tog razgovora otišao sam u kino. Bilo bi bolje da to nisam učinio, jer je film bio dosadan, a osim toga to je bilo uzrok daljim neprilikama.

Naime, da ne bih nosio sav novac neprestano uza se odbrojio sam tisuću dolara i zamotao ih u papir. U lisnicu ionako ne bi to stalo, jer sam sav novac primio u novčanicama po pet dolara. Sutradan sam pošao da kupim novi televizor, jer je stari pokazivao znakove staračke nemoći. Odmah pošto sam izašao, naletio sam na dva pijanca, od kojih me jedan gurnuo. Uljudno se ispričao i pošao dalje, ali kad sam htio platiti televizor, ustanovio sam da je nestao zamotak s 1000 dolara. Dakle, bio sam okraden. Otišao sam na policiji i ostao tamo pod sumnjom da sam ukrao dvadeset tisuća dolara. Tako sam doznao odakle je Crni Vitez nabavljao novac: istom metodom kojom je novac donosio, on ga je i uzimao iz različitih blagajna, i to po mogućnosti iz onih u bankama. Na žalost, novčanice su bile popisane po serijama i brojevima i tako se moglo dosta jednostavno ustanoviti odakle potječu.

Sada još nekoliko riječi o Crnom Vitezu. U početku sam mislio da je posrijedi mistifikacija — da se netko upleo u telefonsku liniju i da razgovara s nepoznatim ljudima radi zafrkavanja. Ono o umjetnom

satelitu i kompjuteru nisam uopće shvaćao ozbiljno, a pogotovo trabunjanje o četvrtoj dimenziji. Ali kada je došao novac, raspršile su se moje sumnje. To je bio očit dokaz, jer nitko pri imalo zdravoj pameti neće potrošiti dvadeset tisuća dolara samo zato da bi nekoga nasamario, da taj povjeruje kako zaista razgovara s nekim kompjuterom u svemiru. U Crnog Viteza sam posve povjerovao kad sam, poslije hapšenja, saznao da je kod mene novac ukraden iz banke u San Diegu, a ja sam ga dobio jedva pola sata poslije krađe. Jedino mi je bilo žao što nisam bio prisutan kad je stigao novac. Bio je to zacijelo zanimljiv prizor.

P. S. Tomu Weberu, ovdje.

Evo, to što sam napisao sve je čista istina i ako nađete neke elemente koji bi mogli poboljšati moj položaj, slobodno ih koristite. Samo se bojim da u to neće nitko vjerovati Prepuštam sve vašoj savjesti i talentu

S poštovanjem, John Skladowsky

*

Advokat Weber zaronio je u svoj naslonjač i odložio posljednji arak. Bio je zamišljen, a onda odmahne rukom.

»Očito je sve izmišljeno i moram priznati da u tom izmišljanju ima sistema... Samo, do vraga, zašto bi netko krao novac i onda ga dostavljao baš njemu?« Webera su mučile brige, a najviše ga je uznemiravalo što je, kako se po svemu činilo, alibi njegova štićenika bio neoboriv. »Tu je ono glavno. Kada bismo to riješili bilo bi sve jasno!...«

No, tada se Weber sjetio da nije njegovo da rješava slučaj već da obrani osumnjičenog. Konačno se odlučio. Dohvatio je telefon, a trenutak kasnije javio mu se Frobisher s drugog kraja žice.

— Frobisheru, da li bih smio znati kako stoji s istragom?

— Ne biste zapravo smjeli znati — odgovori poručnik, ali odmah doda: — Međutim, toliko vam mogu reći: bilo bi mi drago, da se pojavite ovdje. Da malo razgovaramo.

— Dobro — odvrati odvjetnik suho jer mu se nije sviđao Frobisherov ton. — Za pola sata sam kod vas.

*

Weber, udobno zavaljen u Frobisherov naslonjač, pušio je cigaretu. Pred njim je mirisala vruća kava, a na dohvatu mu je bio i sendvič. Ne bi se moglo kazati da su na policiji bili neljubazni.

Frobisher je šetao dugim koracima oko Webera i kao da nije bio odveć zadovoljan.

— Evo, natežemo se već pola sata, a jedan drugome ne želi reći što zna. Tako nećemo ništa postići.

— Ja znam samo to da je moj klijent potpuno nevin, te zbog toga zahtijevam da ga pustite na slobodu.

Frobisher odmahne rukom i zauzme važnu pozu:

— Weberu, ne smijete odviše vjerovati onome, što vam govori Skladowsky. Meni, na žalost, ne govori gotovo ništa.

— To me nimalo ne čudi. Nitko nije lud da plete uže za vlastiti vrat.

— Dakle, on bi sebe optužio kad bi progovorio.— zaključi poručnik.

— Ne bi, ali on je vrlo kritičan i metodičan čovjek, iako je umno poremećen. On zna da bi, ako bi pred vama istresao vreću, dobio ulaznicu za neku bolju ludnicu. A on to želi izbjeći po svaku cijenu.

— Aha — zaključi Frobisher gledajući u vrh cipele. — Znači, već ste odlučili: branit ćete se ludošću.

— Mislim da nema sumnje u to da je moj klijent poremećen i prema tome neodgovoran za svoje čine.

— Da, a kako to da taj vaš luđak dobiva ukradeni novac? Čini se da ipak nije tako lud kakvim biste ga htjeli prikazati.

— O tome će odlučiti specijalistička komisija — odgovori Weber, iako mu ni samome nije bilo jasno zašto je baš Skladowsky dobio ukraden novac.

Frobisher je malo zastao i dobro razmislio. Najzad se odluči:

— Weberu, stojimo doista pred velikom zagonetkom. Kako bi bilo da se udružimo?

— Oprostite, ja sam u prvom redu branitelj optuženog, pa..

— Ni ne pomišljam da vas navedem na to da oštetite svoga klijenta — upadne mu Frobisher u riječ. — Kažite mi jednostavno sve što znate o tome slučaju, a ja ću vama reći sve što ja znam. Možda otkrijemo u čemu je stvar, a vjerujem da bi to optuženome moglo samo koristiti.

Weber je nešto govorio kako baš nije uvjeren da je sve tako kao što to iznosi Frobisher, ali je najzad ipak izvadio bilješke Skladowskog i stavio ih na stol.

— Pogledajte to i onda mi recite što mislite. Uistinu ne znam kako ćete sastaviti tužbu.

Frobisher se zadubio u čitanje i kao da je zaboravio na odvjetnikovu prisutnost. Weber je neko vrijeme čekao, a kad je vidio da poručnik ne namjerava prekinuti čitanje, oprosti se govoreći da će poslije telefonirati.

*

— Trente — zovne Frobisher detektiva čim se ovaj pojavio na vratima. — Ovdje imamo nešto fantastično. Možda ne bi bilo loše da i vi to proučite.

Trent bez riječi uzme spise u ruke i počne ih čitati. Za to vrijeme je Frobisher pisao nekakve izvještaje, jer mu je bilo žao da uzalud trati vrijeme. Baš kad je odnio svoje koncepte na prijepis, Trent je bio

gotov. Pričekao je da se poručnik vrati, a onda je počeo:

— Ako je samo polovina od toga istinita, tada smo u lijepoj kaši.

— Zašto mi? — začudi se Frobisher. — Mi vodimo istragu, i to posve opravdano.

— Nisam mislio na nas kao policiju, nego na čovječanstvo uopće. Zamislite da neki špijun dođe u vezu s Crnim Vitezom. Ovaj bi mu dostavljao najpovjerljivije podatke.

— Do vraga — omakne se poručniku — na tu mogućnost nisam ni pomislio.

— Ne zabrinjavajte se, dragi moj, strogi pretpostavljeni

— doda Trent — ja sam rekao ovo: kad bi samo pola od toga bilo istina... no očito je da imamo posla s luđakom.

— Kome se dostavlja novac na stol? — presiječe ga Frobisher. — Mislim da moramo tu stvar uzeti u razmatranje mnogo ozbiljnije.

— Dosad nisam opazio u vas sklonost prema fantastici

— progunđa detektiv, ali se uozbilji čim ga je poručnik prostrijelio otrovnim pogledom.

— Trente — počeo je Frobisher — moram vam nešto reći i očekujem da ćete biti na mojoj strani. Mi smo se, kako bi se ono reklo, zaletjeli s tim Skladowskym. Ne možemo dokazati da je povezan s krađom, a on ne može reći odakle mu novac... odnosno on iznosi jednu fantastičnu verziju u koju neće nitko pametan povjerovati. Moj prvobitni plan bio je da hapšenjem i eventualnom osudom Skladowskog uspavam prave lopove, kako bismo ih lakše uhvatili. Međutim, Skladowsky izrijekom tvrdi da je Crni Vitez uzimao novac i dostavljao ga njemu. Po vašoj primjedbi o špijunaži vidim da ste i vi došli do tog zaključka.

Trent proguta tu uvredu i zagleda se u lice svoga pretpostavljenog:

— Valjda ne mislite ozbiljno da je novac krao nekakav stroj iz svemira?

— Trente, Trente, s vama je uistinu teško, jer nemate mašte ni za groš! Bit ću iskren: sve je odviše fantastično da bi se u to moglo povjerovati; ali da li je samo slučaj što se novac tri puta pojavio u istom stanu? I konačno, taj se novac redovito pojavljivao manje od pola sata nakon krađe.

— Kod Skladowskog to ne znamo. Prošli su tjedni od krađe do pojave novca u prometu — nije se predavao Trent.

— To je istina, ali je Skladowsky bio u bolnici. Dobro, recimo da ne znamo koliko je vremena prošlo dok se novac nije pojavio. Ali ona prva, dva slučaja prilično rječito govore da se događa nešto neobično.

Frobisher se opet usšetao po sobi kružeći oko Trenta. Detektiv ga je promatrao nehotice razmišljajući o tome što bi se njemu dogodilo da je došao na takvu pomisao. Sama pomisao i ne bi bila tako strašna, ali

da ju je izrekao...? Iz razmišljanja ga prene Frobisherov glas:

— Imam ideju. Predložit ćemo Skladowskom da pod našim nadzorom nabavi još veću svotu na taj način. Ako uspije, sve će biti jasno.

— A ako ne...? - Trent pogleda izazovno svog šefa.

— Onda ćemo imati još dovoljno vremena da nešto smislimo. A sada da telefoniram Weberu. Bit će bolje da radimo u dosluhu s obranom.

— Dakle — započne advokat Weber pošto mu je Frobisher objasnio svoj plan — vi dopuštate, da je moj klijent normalan i da je sve to istina?

— Očito — nasmije se Frobisher — dopuštam i zato želim izvesti pokus. Odvest ćemo ga u njegov stan i čekati da se javi tajanstveni glas na telefon i Skladowsky naruči novac, a pričekat ćemo, naravno, i da se pojavi taj novac.

— Hm, ako je to sve tako kako ste rekli, onda mi odgovorite na još jedno pitanje Smatrate li da je prvu dvojicu ubio taj Crni Vitez?

— Moglo bi biti tako.

— A zbog čega molim vas? Pa oni su mu bili u neku ruku suradnici. Ne vidim tu baš previše logike. Kasnije se još i pitao gdje su oni i čudio se što se više ne javljaju

Frobishera nije odviše zbunilo to pitanje, koje je uistinu obaralo teoriju da je Crni Vitez opskrbljivao ljude novcem, a onda ih ubijao. No, i na to je znao odgovor:

— Razgovarao sam sa stručnjacima za elektronske mozgove. Oni su me u prvom redu upozorili, da su takvi mozgovi potpuno neinteligentni. Kako su programirani, tako i djeluju, bez obzira na sve ostalo, kao što je, na primjer, logika.

Pretpostavimo da su bića koja su postavila tog Crnog Viteza, programirala taj kompjuter da u određenom slučaju mora djelovati tajno. Tada je on automatski ubijao sve one koji znaju nešto o njemu. A kako nije bio svjestan što je činio, kompjuter se poslije nonšalantno raspitivao za svoje žrtve.

— Nešto slično imamo i u povijesti — dometne Weber.

— Perzijski car Kambiz ubijao je ljude iz svoje okoline bez prava razloga i znao je upitati zašto izvjesni čovjek više ne dolazi za njegov stol, a zapravo ga je dao ubiti prije tjedan-dva. Ali ni to vam ne hoda, dragi moj poručnice. Ako taj Crni Vitez ima zadatak da svoje djelovanje drži u tajnosti, onda je mogao Skladowskog ubiti čim se kasnije pojavio.

Frobisherovo se lice skiseli; kao da je htio nešto reći, ali onda prijeđe preko tog prigovora:

— Sad, bilo kako bilo, ja sam za pokus. Zašto je neke ubijao a neke nije, to ostavimo za kasnije. Pitam vas samo ovo: da li ćete me

poduprijeti kad Skladowskom predložim da surađuje s nama?

— Ne vidim razloga zašto ne bih. Samo, mislim, to doduše nije baš pošteno s moje strane, da mu ne kažemo ništa o pogibiji južnoameričkog diplomata i privatnog detektiva.

— Posve jasno — Frobisher je bio dobre volje i pružio ruku Weberu. — Dakle surađujemo?

— Tako je, surađujemo. Sada bih htio razgovarati sa Skladowskym.

*

Skladowsky je lakše pristao nego što se moglo očekivati. Jedino je postavio pitanje što će biti s njegovim novcem. Osim toga, zanimalo ga je da li će smjeti zadržati novac koji će mu Crni Vitez donijeti prigodom pokusa. Frobisher sĺ zamisli. Bilo je posve jasno da ukradeni novac neće moći zadržati, a s druge strane, s obzirom na slabo materijalno stanje Skladowskog, bilo je još jasnije da ovaj neće moći nadoknaditi ni ono što je već potrošio od dvadeset tisuća dolara. Kad se uzme da mu je tisuću dolara još i ukradeno, onda se ozbiljno postavljalo pitanje kako će se u dogledno vrijeme probijati kroz život.

Rješenje je pronašao Weber.

— Mislim da bismo morali osigurati tom mladom čovjeku nekakvu stipendiju. To bi bilo moguće pogotovu ako pokus uspije. A što se tiče onih tisuću dolara, bit će najbolje da ih prekrižimo, odnosno neka ih prekriži oštećeni. Uostalom, ako bismo shvatili kao da je svih tih dvadeset tisuća dolara izgubljeno, a Skladowsky ih je našao, onda mu ionako pripada nekakva nagrada kao nalazniku.

— Vuk sit i ovce na broju — zaključi Frobisher, i tako je taj problem privremeno skinut s dnevnog reda. Zadovoljan je bio i Skladowsky.

Kad su stigli pred stan u kome je stanovao Skladowsky Frobisher pozvoni, na što se Skladowsky nasmijao:

— Unutra nema nikoga. Zaboravili ste da sam ja jedini stanar.

— Ništa ja ne zaboravljam — odgovori Frobisher — pa tako nisam zaboravio ni osiguranje. Od jučer u ovom stanu stalno stražare tri policajca.

Pokazalo se da policajci nisu dangubili. Pretražili su cijeli stan ne bi li našli nešto sumnjivo. Frobisher im je rekao neka naročito paze ako nađu kakav novac. Međutim, novca nije bilo.

— Ne vjerujem da bi itko mogao sakriti iglu a da je ne bismo našli, poručnice — uvjeravao je jedan od policajaca.

— Dobro, uostalom, mi ćemo i onako biti prisutni, pa ako Skladowsky ne raspolaže hipnotičkom moći i uspava nas, novac će doći samo čudom... Skladowsky, izvolite, tu vam je telefon.

Skladowsky opazi da je na telefon priključena kutija sa zvučnikom. Upitno pogleda Frobishera a on mu objasni da je to pojačalo, kako bi svi mogli čuti odgovore Crnog Viteza.

Skladowsky sjedne za svoj radni stol, privuče telefon i počne okretati brojčanik.

— Zovem San Francisco — objasni poručniku.

— Samo zovite. Jeste li sigurni, da je danas Crni Vitez pod povoljnim kutom u odnosu na naše mjesto?

— Potpuno... uostalom evo ga.

Iz zvučnika se začuo ugodan ženski glas:

— Je li netko na liniji?

— Ja sam. John Skladowsky.Valjda me se sjećate.

— Sjećam vas se — začuje se iz zvučnika — a i analiza harmoničkih tonova potvrđuje da ste to zaista vi. Kako to da se neko vrijeme nismo čuli? Zar ste opet bili bolesni?

— Nisam! Bio sam u zatvoru — odgovori Skladowsky prostodušno, što baš nije oduševilo Frobishera.

— Budala! Sve će pokvariti — šapne Frobisher Weberu.

— Možda želi upozoriti svoje suučesnike na opasnost — primijeti Weber i odmah se ugrize za jezik. Ovakvom primjedbom nije baš koristio svome branjeniku.

Uto iz zvučnika opet progovori ženski glas:

— Aha, dakle, vi ste kriminalac, a rekli ste da se ne bavite tom djelatnošću.

— Nisam kriminalac — uzvikne Skladowsky. — Bio sam u zatvoru ni kriv ni dužan. Zato su me i pustili.

— Drago mi je da me niste zaboravili — nastavi zvučnik. — Vi ste moj najbolji suradnik.

— Hvala na komplimentu. Međutim ja... — Skladowsky zastane i bespomoćno pogleda ostale. Iz zvučnika odmah upita glas:

— Zašto ste stali? Zar ste u prekidu ili ste se pokvarili?

— Ne, sve je u redu. Nije mi baš najugodnije što ću vam reći.

— Govorite!

— Ostao sam bez novaca. Nešto mi je zaplijenila policija, nešto su me stajali advokati, a nešto sam i potrošio. Bilo bi mi drago kad biste... — Skladowsky nikako nije mogao zatražiti novac.

U taj mu čas priskoči poručnik i pokaže ceduljicu. Skladowsky podigne obrve, kao znak krajnjeg čuđenja, ali onda kimne.

— Opet ste prekinuli — opomene ga Crni Vitez.

— Sve je u redu. Ukratko, trebalo bi mi sto tisuća jena.

— Gdje se takav novac može dobiti? — upitao je Crni Vitez.

— Najlakše u Japanu — poduči ga Skladowsky.

— Japan... a gdje je to?

— To su otoci uz istočnu azijsku obalu. Znate li gdje su Havaji?

— To znam, bilo je dosta televizijskih filmova o tim otocima.

— Onda krenite na zapad od tih otoka i otprilike na istoj geografskoj širini naići ćete na Japan.

— Dobro, snaći ću se. Kada vam treba taj novac?

— Po mogućnosti danas. Ne bih vas gnjavio, ali sam uistinu u neprilici.

— Bit će — javi se Crni Vitez — može li oko devet po vašem vremenu? Dakako, mislim navečer. Do slušanja!

Frobisher automatski pogleda na sat. Još nije bilo ni sedam. No dva sata se mogu strpjeti. Poručnik je požalio što nije poveo Trenta sa sobom jer bi imao s kime razgovarati. Istina, mogao je pričati i s Weberom, ali Trent mu je bio podređeni, pa je mogao u razgovoru koji put posegnuti za svojim autoritetom starješine. Sada se morao zadovoljiti i advokatovim društvom.

— Što vi mislite o svemu tome? — zapita ga potiho.

— U današnje doba elektroničkog prisluškivanja taj me razgovor nije ni najmanje impresionirao. Može biti da se netko priključio na telefonski vod, pa razgovara s našim Skladowskym, koji je, usput rečeno, dovoljno naivan da nasjedne.

— Vidjet ćemo za dva sata — rekne Frobisher koji, očito, nije tako olako shvaćao što se dosad čulo i vidjelo.

Sam Skladowsky hodao je gore-dolje po sobi i činilo se da je nervozan. Za vrijeme jednog takvog prolaska zaustavi se pred poručnikom:

— Smijem li znati zašto ste zahtijevali jene?

— Dakako da smijete, a čudim se da to niste i sami pogodili. Moramo pretpostaviti da je sve to prijevara i da se ili vi ili neki drugi služite trikovima. Uz pretpostavku, da se neka ljepotica objesila na vašu telefonsku liniju i glumi Crnog Viteza, onda očito telefonski razgovor ne može poslužiti kao dokaz. Međutim, ako sada ta banda, a pretpostavljam da je posrijedi banda o kojoj vi nemate pojma, dakle ako ta banda može izigravati neki kompjuter na telefonu, htio bih je vidjeti kako će za dva sata nabaviti sto tisuća jena. Vaš smo stan temeljito pretražili, a osim toga pazimo na vas. Dakle, vi ih nikako ne možete nekim trikom doturiti, a ovi policajci još manje. Prema tome, ako se novac pojavi u devet sati, onda su sve vaše tvrdnje točne, pa više nemamo razloga da se službeno susrećemo.

Dok je Frobisher to govorio, Skladowsky nije mogao sakriti podrugljiv smiješak; okrenuo se i mahnuo rukom kao da je siguran u svoju stvar.

Weber predloži poručniku da igraju šah da im prođe vrijeme, no Frobisher to odbije:

— Ne smijemo posvetiti pažnju ničemu osim našem zadatku... samo da znate: naredio sam svojim ljudima da nikoga ne puštaju ni u stan ni iz stana dok traje pokus. Samo bi nam trebalo da pozvoni nekakav inkasator za plin ili struju i da neopazice donese novac.

Još su neko vrijeme nijemo sjedili i gledali jedan drugoga.

Odjednom zazvoni telefon. Jedan policajac digne slušalicu i mahne rukom prema poručniku:

Za vas!

Frobisher priđe telefonu. Razgovarao je oko pet minuta, ukoliko se može izraz »razgovor« upotrijebiti za riječi kao što su »da«, »dobro«, »vidjet ćemo«, »baš me zanima što će ispasti«.

Spusti slušalicu i pridruži se Weberu:

— Zvao me je moj čovjek, detektiv Trent. Mislim da ste ga upoznali kod mene. Dakle, taj Trent je pronašao nekog opskurnog profesora Petita koji se bavi četvrtom dimenzijom. Sada ide k njemu i nada se da će nešto čuti.

— To je očito uzaludan trud — rekne Weber — jer bez obzira na bilo čije teorije, ako eksperiment uspije, onda je četvrta dimenzija tu, a ako se ne dogodi ništa, onda hvala lijepo na svim teorijama, pa i Petitovim.

Frobisher se suglasio s tim mišljenjem, ali je rekao da je Trent mlad i ambiciozan, pa zašto ne bi prikupljao znanje. Opet su svi utonuli u šutnju.

Frobisher pogleda na sat. Još je nedostajalo 24 minute do devet. Bez riječi priđe telefonu i skine slušalicu s viljuške. Opazivši Weberov začuđeni pogled, objasni:

— Moramo se osigurati protiv svake eventualnosti. Vrlo bi lako netko mogao telefonirati da nam odvrati pažnju i da se dotle nešto dogodi. Ovako je sigurnije.

Opet je prošlo deset minuta. Od svih prisutnih najhladnokrvniji bio je Skladowsky. Ostavljao je dojam veoma sigurnog čovjeka i ni jednog trenutka nije dopuštao mogućnost da bi Crni Vitez iznevjerio.

— Imate li što protiv toga da sjednem za svoj radni stol? — upita kada je nedostajalo još samo pet minuta do odlučnog trenutka.

Frobisher je malo razmislio i onda odobrio, ali odmah postavi jednog policajca u desni kut, a drugog u lijevi, da bi mogli promatrati Skladowskog sa svih strana. Nakon toga zapali sva svjetla u sobi.

Kada je nedostajala još minuta, netko pozvoni na ulaznim vratima. Jedan se policajac trgne, kao da će poći da ih otvori, ali ga oštri poručnikov pogled vrati na mjesto.

— Neka zvoni — rekne hladnokrvno. — Ako uistinu želi ući, strpjet će se još minutu-dvije.

No zvonjava se ponovila. Netko je bijesno zvonio na vratima, ali nitko nije pokazivao ni najmanje volje da vidi tog nasrtljivca. Onda je, čini se, nepoznati posljetitelj izgubio strpljenje, jer se čulo kako udara o vrata.

— Tome se zaista žuri — primijeti poručnik. — A sada i viče!

Uistinu, začuo se glas koji je dolazio sa stubišta. Frobisher je napeo uši da bi razabrao koju riječ, ali tada se prolomi krik, a odmah nakon

toga prasne i nekoliko hitaca. Jedan policajac teturao je po sobi i prevrtao očima. Očito mu je bilo mučno.

Frobisher jednim pogledom shvati što se dogodilo. Skladowsky je nalegao prsima na stol koji je bio poprskan krvlju, što još ne bi bilo tako strašno, da se ispod stolice nisu skupila njegova crijeva, želudac i još neki dijelovi iznutrice. Na stolu se nalazila i drhtava masa-prelivena krvlju, te mozak. Na pod je pala lisnica iz koje su se razuli papiri i novčanice, rupčić, češalj i još neke sitnice koje čovjek obično nosi u džepu. Ali na stolu se nalazio omot koji prije nije tamo bio.

Poručnik svlada gadljivost i posegne za snopom. Jest, bila je to svota koju su tražili. Sto tisuća jena. Weber pojuri kao bez duše do Frobishera i otvori usta da nešto zausti, kada se otvore vrata i u njima se ukaže Trent.

— Došao sam prekasno, ali dobro je da ste vi ostali živi. Poručnik je bio toliko zbunjen da nije ni zapitao Trenta

odakle on ovdje. Tada je ovaj sam sve objasnio:

— Bio sam kod profesora Petita. Najprije je gnjavio s Moblusovom petljom. To je zanimljiva stvar, ali ne objašnjava mnogo. Onda se najzad počeo baviti četvrtom dimenzijom. Govorio je uglavnom sve ono što smo već pročitali u bilješkama našeg Skladowskog. Već sam htio otići, kada mi je pala na pamet jedna zamisao. Upitao sam profesora da li može četvrta dimenzija utjecati na ljudsko zdravlje. Petit je bio u početku začuđen mojim pitanjem i rekao je kako ne zna da li bi samo postojanje te dimenzije moglo biti škodljivo ili korisno. No onda se odjednom sjetio: »Nisam na to ni pomišljao! Sama četvrta dimenzija ne bi mogla utjecati, koliko znam, na rad pojedinih organa, ali dogodilo bi se nešto drugo. Kao što je svijet dviju dimenzija otvoren na zahvate iz treće dimenzije, tako bi i treća dimenzija bila otvorena prema četvrtoj. A to znači, da bi se moglo odnositi novac i iz najčvršćih blagajni, ali bi isto tako i čovjeku koji bi zapao u polje sa četiri dimenzije poispadali svi predmeti iz džepova, te, što je mnogo neugodnije, i svi njegovi organi, zajedno s krvlju.« Čim sam to saznao, odmah sam vam htio telefonirati da vas upozorim. Sada mi je bilo jasno, zašto su prva dvojica poginula a jedini je Skladowsky ostao živ. Zato što nije bio prisutan kada je Crni Vitez zavio tu sobu u polje sa četiri dimenzije... Ukratko, ja sam nazvao, ali je telefon neprestano bio zauzet. Nisam više mogao gubiti vrijeme; sjeo sam u kola i došao ovamo. Na moju zvonjavu nitko se nije odazvao, pa sam pomislio da ste svi poginuli. Onda sam revolverom razbio bravu i evo me ovdje.

— Izvrsno — pohvali ga poručnik — onda možete sve dobro razgledati i sastaviti izvještaj.

*

Soba se orila od izvikivanja različitih brojaka. To nije bila burza već detektivska soba, a uzrok vike bio je detektiv drugoga ranga

Hayakawa, koji se upravo vratio iz Evrope i podučavao svoje drugove u igri koju je naučio u Italiji. Bila je to igra Al mora u kojoj treba pogoditi koliko ukupno oba igrača pokažu prstiju. Ljudi su to brzo shvatili, ali nisu mogli postići brzinu, koja je nužna u toj igri. Odjednom se otvore vrata i nastane muk. U sobu je ušao komesar Ito, a nije bilo nimalo zgodno što ih je uhvatio u tako neozbiljnom poslu.

— Čujem da se gospoda dobro zabavljaju, a što je najgore, to čuju i svi prolaznici na dva kilometra u krug. Smijem li zapitali kako napreduje istraga o krađi kod Mičubašija?

Šest glava ponikne. Manje-više u svih se pojavio osjećaj sreće što su prošla vremena kada se nesavjesne činovnike batinalo.

— O Ito san — započne jedan, koji je dosad najviše vikao. — Jagi vodi istragu i nadam se da će nešto saznati.

Ito odmjeri govornika oštrim pogledom a onda vikne:

— Svi k meni.

Bila je velika stvar ako je netko bio pozvan u komesarovu sobu, a još se nikada nije dogodilo da bi komesar pozvao sve detektive odjednom.

— Vidite li ovo ovdje? — upitao je Ito i pokazao zamotak koji je očito stigao jutarnjom poštom.

— Vidimo — zabruji šest detektivskih glasova.

— A sada pogledajte što je unutra! — Komesar istrese sadržaj. Bile su to novčanice. — Sto tisuća jena, i to upravo one novčanice koje su ukradene kod Mičubašija.

— Koliko vidim — rekne Hayakawa — omot je stigao iz Amerike. Jednostavno ne shvaćam kako je bilo moguće tako brzo riješiti slučaj.

Ito se samodopadno nasmiješi, a onda se sjeti da on sam nije nimalo pridonio rješenju zagonetke pa povikne.

— Tko je savjetovao da se radiom obavijeste svi svjetski centri?

Nastade muk i detektivi su se pogledavali. Očito nije nitko htio priznati. Konačno se jedan osmjeli:

— To sam bio ja.

— Izvrsno, Okakura, to vam neću zaboraviti. Vama zahvaljujem da je novac opet ovdje. Amerikanci su ga vratili odmah čim smo ih obavijestili o krađi.

— Zar su ga Amerikanci ukrali? — upita Okakura, našto ga komesar prostrijeli oštrim pogledom.

— Da imate pameti samo koliko je teško zrno riže, ne biste postavljali tako glupo pitanje. Amerikanci su pronašli lopova. A sada svi van. Samo Hayakawa ostaje.

Detektivi su izletjeli iz šefove sobe sretni što je sve tako prošlo. Hayakawa je čekao strpljivo. U glavi je premetao sve svoje dogodovštine u posljednjih mjesec dana, ali se nije mogao domisliti kakvu je pogrešku učinio.

— O Hayakawa san, sjednite — počne komesar učtivo. — Imao bih za vas jedan povjerljivi zadatak.

— Drago mi je da sam stekao vaše povjerenje.

— Najprije sjednite — nastavi komesar. — Vi znate sve o krađi kod Mičubašija?

— Znam. Sav sadržaj zatvorene blagajne nađen je na podu a nedostajalo je samo sto tisuća jena. To se dogodilo prije dva dana. Međutim, prema podacima što su nam ih poslali Amerikanci, oni su već dva sata nakon krađe imali novac. Kako je to moguće?

— Da nije neka zabuna. Razlika u vremenu može lako poremetiti sve proračune.

— To znam i sam. Ne, to nije. Moramo se pomiriti s tim da se novac našao samo dva sata kasnije u Americi, i to u rukama američke policije. Jedini podatak koji znamo je taj da je novac pronađen u Baltimoreu, Broadway broj 54, treći kat desno.

— I...? — Hayakawa je bio veoma znatiželjan, u čemu bi se sastojao njegov posao.

— I... vi ćete lijepo otići u Baltimore, uzeti stan u toj kući Broadway 54 i gledati da nešto nađete. Najbolje će biti da putujete kao predstavnik neke tvrtke. To ćemo lako udesiti. Ne bi imalo smisla da Amerikanci naslute da istražujemo njihove metode. Dakako, ako otkrijete nekoga tko je imao veze s tim slučajem, očekujem da ćete se sastajati s njime i nešto saznati. Da li je stvar jasna?

*

Mjesec dana kasnije saznali su američki proizvođači motornih vozila, na svoju veliku radost, da se pojavio još jedan uvoznik japanskih automobila. No strah od konkurencije ubrzo je splasnuo, čim se saznalo, da je japanski predstavnik izabrao kao svoje sjedište Baltimore, dakle grad koji nema ni približno značenje u ekonomskom smislu u usporedbi s drugim financijskim metropolama.

»O, Ito san. Uz dužno poštovanje preskačem sve nebitne stvari, koje su mi se dogodile u Americi. Jelo je strašno, ali sam našao neki japanski restoran, pa je sada snošljivije... Čini se da je krađu izveo neki John Skladowsky. Njega je policija iznenadila u stanu i ustrijelila. Još sam našao tragove metaka na ulaznim vratima. Analizirao sam neke dijelove sobe i ustanovio da je tamo isteklo mnogo krvi. Skladowsky je u posljednje vrijeme mnogo telefonirao u San Francisco, što sam vidio iz računa telefonske kompanije. A preko San Franciska ide linija za Japan. Treba pronaći čovjeka u Japanu koji poznaje Skladowskog. Vaš odani službenik Sesu Hayakawa.«

Dodatak

Zoran Živković:
ZVONIMIR FURTINGER

Kad je početkom sedamdesetih godina profesor Darko Suvin — pionir akademskog izučavanja naučne fantastike kod nas — priredio za američku i englesku čitalačku publiku prvu antologiju SF priča istočnoevropskih (u geografskom, ne političkom smislu) autora — Drugi svjetovi, druga mora (Other Worlds, Other Seas) — u njoj su našli mjesto predstavnici svih zemalja spomenutog područja osim dvije. I dok odsutnost pisaca iz Albanije nikoga nije posebno iznenadila, nepostojanje nijednog jugoslavenskog autora izazvalo je dosta nedoumice, tako da se čak čula pretpostavka i o Suvinom navodnom političkom disidentstvu.

Razumije se, onima koji poznaju profesora Suvina bilo je jasno da o ovom posljednjem ne može biti ni govora, ali ta činjenica još nije odgovorila na pitanje zašto u spomenutoj antologiji nije bilo mjesta za jugoslavenske SF pisce. Jednom smo imali prilike da razgovaramo s profesorom Suvinom o tome i on nam je tada kazao da je rješenje nedoumice — bar što se njega tiče — sasvim jednostavno. On je, naime, imao više nego dobru volju da u svoju knjigu uvrsti i nekog jugoslavenskog fantasta, ali da takvih jednostavno nije bilo. Moramo priznati da nas je ta konstatacija začudila; kada smo to rekli profesoru Suvinu, nabrojivši mu nekoliko autora čije je tekstove on svakako poznavao, autora antologije Drugi svjetovi, druga mora djelomično je korigirao svoju prvobitnu tvrdnju, primijetivši da je odista imao na umu pisce koje smo mu spomenuli, ali da smatra da njihova ostvarenja nisu dovoljno dobra, odnosno da se ne bi mogla ravnopravno mjeriti s reprezentativnim djelima autora iz drugih istočno-evropskih zemalja.

Stjecanjem okolnosti, razgovor o toj temi bio je okončan i rasprava o svojevrsnoj žanrovskoj podobnosti naših SF pisaca da uđu u jednu regionalnu naučno-fantastičnu antologiju nikada se više nije nastavila. No, Suvinovo stajalište često nas je navodilo na razmišljanje i s vremenom se u nama iskristalizirao zaključak da je sastavljač antologije Drugi svjetovi, druga mora istovremeno imao pravo, i nije. Formalno, imao je pravo kad je tvrdio da početkom sedamdesetih godina u ovom podneblju nije bilo nijednog SF autora koji bi se mogao približiti tada vodećim svjetskim piscima naučne fantastike; u

tom smislu, izostavljanjem jugoslavenskih fantasta iz spomenute antologije izbjegla se nužna usporedba s tada najvišom svjetskom SF produkcijom — usporedba koja bi se, nema sumnje, okončala nimalo slavno za nas.

S druge, pak, strane, profesor Suvin nije imao pravo iz razloga koji više nisu formalne, već emocionalne prirode. Antologija Drugi svjetovi, druga mora predstavljala je, naime,

jedinstvenu priliku da se oda svojevrstan »dug časti« jednom domaćem autoru koji je sve nas što se danas bavimo naučnom fantastikom i te kako zadužio, ako već ne vrhunskom žanrovskom kvalitetom, a ono svim drugim elementima svog skoro poluvjekovnog SF pregalaštva. Razumije se, riječ je o velikom meštru jugoslavenske naučne fantastike Zvonimiru Furtingeru.

Rođen u Zagrebu 1912. godine — nekako u vrijeme kad danas već legendarni Hugo Gernsback pokreće u Americi časopis Modern Electrics, preteču specijaliziranog SF glasila na svijetu. Amazing Stories — Furtinger je imao vrlo zanimljiv i šarolik životni put. Završivši srednju školu u Zagrebu, neko je vrijeme studirao historiju i arheologiju, da bi se u toku ekonomske krize posvetio prilično bizarnim zanimanjima: bio je, na primjer, grobar, zatim šef reklamnog biroa, pa čak i član jedne egipatske mađioničarske grupe koja je krstarila po Bliskom istoku. Po povratku u Zagreb, opredjeljuje se za nešto »mirnije« pozive: najprije se zapošljava kao grafički radnik, potom postaje suvlasnik jednog rudnika lignita, pa direktor jednog zagrebačkog kina, da bi, istoga dana kada je izbio drugi svjetski rat, dobio namještenje kao činovnik u takozvanom »kartel-birou« Jugoslavenskih željezara. U toku ratnih godina, literarna aktivnost Zvonimira Furtingera bila je ograničena — prema njegovim vlastitim riječima — »na prepisivanje ilegalnih letaka«. Odmah nakon okončanja rata, u jesen 1945. godine, dolazi na Radio-Zagreb, gdje i danas radi. Tu se ponovo okušao u čitavom nizu zanimanja: bio je novinar, režiser, scenarist, autor — a usporedo se ogledao i kao muzičar, pjevač, filmski radnik, foto-reporter.

U njegovu literarnom opusu kao znamenitije stavke ostale su zabilježene mnoge radio-drame, uglavnom detek- tivskog žanra (za isti medij preveo je i adaptirao Shakespeareovu Komediju zabluda, za koju je priredio i muzičke dionice), zatim scenariji za filmove i stripova (Kroz minula stoljeća i Sherlock Holmes, majstor maske), a naročito su brojne bile emisije posvećene popularizaciji nauke, te one zabavnog profila.

Osim toga, pored velikog broja pripovijetki (ne uvijek naučno-fantastičnog žanra) Zvonimir Furtinger objavio je i zapažene monografije o Schliemannu i Karlu Mayu, te čitav niz kriminalističkih romana; ovi posljednji publicirani su po pravilu pod raznim, uglavnom

angloame-ričkim pseudonimima, budući da su prije dvadesetak godina djela spomenutog žanra (baš kao i SF) samo pod tim uvjetom imala dobru prođu. Tako, Furtingera srećemo kao Bena Huntera. V. Traga. B. F. Depolisa .

Furtingerova avantura s naučnom fantastikom počela je vrlo rano — još prije pokretanja Amazinga — i to zahvaljujući dvjema okolnostima. Budući autor Svemirske nevjeste prvi put se susreo s jednim ostvarenjem tog žanra već u devetoj godini: bio je to klasičan roman Julesa Vernea Putovanje na Mjesec; drugi moment koji je definitivno uvjetovao da se Furtinger posvetio SF žanru, bilo je zakoračenje u svijet radio-amaterista, s trinaest godina — svijet koji je sredinom dvadesetih godina bio mnogo bliže fantastici nego nauci. Susret s prvim naučno-fantastičnim djelima domaćih autora, koja su uskoro pod pseudonimom počela izlaziti u nastavcima po raznim zagrebačkim listovima, naveo je tada mladog Furtingera da se i on ogleda na istom planu — što je rezultiralo jednim romanom u svescima. Crveni duh, napisanom u tandemu sa Stankom Radovanovićem; djelo je prošlo neslavno, iako je bilo rađeno sasvim u duhu tada već prilično pomodnih putolovno-fantastičnih djela, a uzrok ovome najbolje je odredio sam autor, ocijenivši da je taj početnički pokušaj bio »do zla boga lošć«. No, bez obzira na ovu okolnost, ostvarenje o kome je riječ ima svoju nepobitnu historijsku vrijednost, budući da je to prvi potpisani domaći roman objavljen u naučno-fantastičnoj eri (kao nulta godina uzima se 1926. kada je pokrenut Amazing).

Iako je usporio Furtingerov prvobitni polet na planu SF stvaralaštva, taj prvi neuspjeh nije sasvim pokolebao mladog autora. Neposredno uoči izbijanja drugog svjetskog rata on ponovo u tandemu sa Stankom Radovanovićem piše jedno SF djelo, roman Majstor Omega osvaja svijet koji u nastavcima izlazi u Zagrebačkom listu. (Isti autori će uskoro početi da serijaliziraju i historijski roman Hrvatska na raskršću, ali će njegovo okončanje spriječiti izbijanje rata.)

Ako se izuzmu kratke naučno-fantastične priče, Furtinger se SF žanru vraća tek 1959. godine, kada u tandemu s Mladenom Bjažićem objavljuje roman Osvajač 2 se ne javlja. Bio je to početak dosad najobimnijeg domaćeg naučno-fantastičnog stvaralačkog puta — i ako ni zbog čega drugoga onda zbog te okolnosti svi kasniji jugoslavenski SF autori ostaju trajni dužnici ovoj dvojici entuzijasta koji su probijali led u trenucima kad se on činio neprobojnim, odnosno kada se činilo da naučna fantastika nikako ne može uhvatiti korijena u našem podneblju . .

Period od 1959. do 1965. predstavlja svojevrsne zlatne godine tandema Bjažić—Furtinger. Samo jednu godinu nakog svog prvenca, ta dvojica autora objavljuju novo SF djelo, roman Zagonetni stroj

profesora Kružića. Iste, I960. godine iz štampe im izlazi i Varamunga - tajanstveni grad u neuglednoj sveščici takozvanih roto-romana — ali zar odavno od jednog Bradburyjeva junaka nismo naučili da o knjizi ne valja prosuđivati po koricama? Godine 1962. tada vodeća jugoslavenski kuća na planu publiciranja naučno-fantastičnih romana, »Epoha«, koja je također zadužila sve jugoslavenske SF poslenike svojim pionirskim pregalaštvom objavljuje vjerojatno najbolje ostvarenje tandema Bjažić— Furtinger, odnosno dosad po svoj prilici najcjelovitiji domaći SF roman — Svemirsku nevjestu — koji je doživio neviđenu (bar za naše prilike) počast da ga petnaest godina kasnije ponovo objavi jedna druga izdavačka kuća (»Mladost«), što je nepobitan podatak o trajnoj vrijednosti ostvarenja o kome je riječ. Iste sezone iz štampe izlazi i djelo Tajna stare opeke. Nakon romana Lažni kurir iz 1963. godine koji obrađuje temu iz NOB-a, godine 1965. izlazi novo SF djelo Bjažića i Furtingera, Mrtvi se vraćaju. Poslije toga, slijedi pauza duga šest godina, da bi se ovaj tandem ponovo javio 1971. romanom Ništa bez Božene koji predstavlja proširenu verziju prethodno objavljena djela Tajanstveni stroj profesora Kružića. (U izvornom obliku ovo djelo doživjelo je tri izdanja, a u novoj verziji dva; na žalost, i pored ovih nepobitnih činjenica, još se iz raznih neobaviještenih krugova može čuti potpuno proizvoljna tvrdnja da domaća naučna fantastika nikako ne može imati dobru prođu kod naših čitalaca; a kad samo pomislimo da se na prste jedne ruke mogu nabrojati oni domaći pisci »ozbiljne« književnosti koji bi se mogli podičiti s pet Izdanja u toku posljednjih trideset godina...)

Ako bi trebalo odrediti osnovne zajedničke imenitelje Furtingerova naučno-fantastičnog kazivanja, onda bi prije svega valjalo ukazati na svojevrsnu žanrovsku hibridizaciju. Autor Svemirske nevjeste, naime, na izvjestan način stalno oscilira između najboljih tradicija detektivskog žanra i jednog pomalo arhaičnog modela naučne fantastike koji se gotovo iscrpljuje u osobenom naučnom »novumu« koji inaugurira. Jednostavnije rečeno, u najboljim Furtingerovim SF ostvarenjima (kakav je, na primjer, spomenuti roman ili priča Crni vitez koju objavljujemo u ovom broju Siriusa) osnovna sižejna linija djela konstruirana je po obrascu klasične detektivske istrage, pri čemu se, međutim, rješenje ne nalazi u neposredno realnom, već je pomaknuto u pravcu onih granica mogućeg koje određuju naučno-fantastični kontekst.

Efekt koji se ovim postiže prilično je zanimljiv i djelima ovakva tipa bavilo se u novije vrijeme više znamenitih svjetskih SF autora, među kojima je najviše uspjeha imao Richard Matheson. No, Furtingerov postupak odlikuje se i nekim osobitostima koje dobijaju na težini iz ugla naročitih pripovjedačkih tehnika. Ovdje prije svega imamo na umu svojevrsnu težnju ka parodizaciji glavnog lika,

najčešće detektiva koji provodi istragu ili krivo optuženog junaka, već u zavisnosti od toga gdje je narativno težište. Primjera radi, u romanu Svemirska nevjesta ta parodizacija ključnog lika provedena je tako što je čitaocu sve vrijeme jasna priroda zabluda protagonista, budući da mu autor dopušta da zna više od njegova junaka.

Upravo to pomicanje težišta ka osobenoj karikaturalnosti protagonista, koji bi inače, u okvirima tipične naučne fantastike, neizostavno morao ostati »ozbiljan lik«, dodaje jedan dublji slojevitiji nivo značenja Furtingerovoj prozi. Sve vrijeme se podsmijehujući glavnom junaku, na kraju shvaćamo da je oštrica tog podsmijeha dvosmjerna — u smislu da autor »u rukavu« uvijek posjeduje završno iznenađenje naučno-fantastičnog profila kojim će nas na vrhuncu djela staviti u dotadašnju poziciju protagonista.

Razumije se, takav pripovjedački postupak nije prisutan u svim Furtingerovim djelima, odnosno nije s podjednakom umješnošću primijenjen tamo gdje je zastupljen. No, ona ostvarenja u kojima je uspješno primijenjen više nego uvjerljivo svjedoče da je posrijedi SF autor koji je i te kako imao što kazati u ovom žanru. Upravo stoga, ako bi nam Furtingerova naučno-fantastična proza danas eventualno izgledala donekle zastarjela — premda smo čvrsto uvjereni da pažljivom čitaocu ona može mnogo toga saopćiti — prije svakog brzopletog zaključka podsjetimo se najprije da je ovaj autor počeo pisati SF još onda kada većina sadašnjih poklonika naučne fantastike nije bila ni rođena. Osim toga, ako je autora Svemirske nevjeste, odista donekle i prestiglo vrijeme, tome nipošto nije krivac on sam, već izuzetno dinamična priroda žanra o kome je riječ. Tko nam, naime, jamči da pisci za koje danas držimo da su vrhunski neće već slijedećoj generaciji izgledati zastarjelo?

Jednostavnije rečeno, kada se prosuđuje Furtingerovo naučno-fantastično kazivanje sve vrijeme valja imati na umu upravo tu historijsku dimenziju SF žanra. Uostalom, proza jednog Huga Gernsbacka, koga suvremeni američki SF pregaoci s razlogom uzdižu do mitske figure, doima se prema Furtingerovoj potpuno naivno i prostodušno (da ne kažemo već »slabo«), ali to nikako ne umanjuje njenu historijsku vrijednost.

A u historijsku vrijednost uključena

je i ona golema doza hrabrosti koju je trebalo imati početkom dvadesetih godina da bi se krenulo u veliku i potpuno neizvjesnu SF pustolovinu. Nipošto manju dozu hrabrosti valjalo je posjedovati i sredinom tridesetih godina, u jednoj mnogo zaostalijoj sredini od one u kojoj je djelovao Gernsback, pa poduzeti pisanje prvog domaćeg. SF djela u punom smislu te riječi, ma koliko se ono danas Činilo slabo čak i svome autoru. Još je hrabriji trebalo biti pa ostati u istom žanru gotovo pedeset godina i neumorno stvarati sve to vrijeme, u toku

kojeg je naučna fantastika izrasla iz kratkih hlača u istinski veliku književnost. Upravo u ime te hrabrosti, ako već nismo u stanju da poput SF pregalaca s druge strane Atlantika uzdignemo Furtingera do mita, dajmo sve od sebe da on nikako ne izostane iz eventualnih budućih naučno-fantastičnih antologija koje se odnose na ovo podneblje. To mjesto on više nego zavređuje.

KENTAUR
JEDINA JUGOSLAVENSKA BIBLIOTEKA NAUČNOFANTASTICNIH ROMANA

Prosveta, OOUR Izdavački zavod Jugoslavija

U godišnjem kolu od osam knjiga KENTAUR donosi najbolja ostvarenja svetske naučne fantastike. Do sada su objavljena sledeća dela:

1. Ričard Metison: »Ja sam legenda«, 2. Rene Baržavel: »Neoprezni putnik«, 3. Filip Hoze Farmer: »Ljubavnici«, 4. Rej Bredberi: »Tetovirani čovek«, 5. Volter Tevis: »Čovek koji je pao na Zemlju«, 6. Roberto Vaka: »Smrt megalopolisa«, 7. Kobo Abe: »Četvrto meduledeno doba«, 8. Anatolij i Boris Strugacki: »Golać na urvini«, 9. Džordž Orvel: »1984.«, 10. Oldos Haksli: »Vrli novi svet«, 11. Mišel 2eri: »Neodređeno vreme«, 12. Anatolij i Boris Strugacki: »Teško je biti bog«, 13. Filip Dick: »Čovek u visokom dvorcu«, 14. Pol Anderson: »Čuvari vremena«, 15. Erih Koš: »Sneg i led«, 16. Džon Vindhem: »Dan Trifida«, 17. Kliford Simak: »Grad«, 18. Teodor Sterdžen: »Više nego ljudski«, 19. Džon Kristofer: »Smrt trave«, 20. Fred Hoil i Džon Eliot: »A kao Andromeda« , 21. Isak Asimov: »Ja, robot«, 22. Stanislav Lem: »Nepobedivi«, 23. Artur Klark: »Kraj detinjstva«, 24. Dž. Balard: »Potopljeni svet«, 25. Frederik Pol i Siril Kornblut: »Reklamokratija«, 26. Džejms Bliš: »Zvezdane spore«, 27. Olga Larionova: »Leopard sa Kilimandžara«, 28. Stanislav Lem: »Glas gospodara«, 29. Tomas Diš: »Logor koncentracije«, 30. Filip Kirval: »Čovek naopako«, 31. Robert Hajnlajn: »Metusalemova deca«, 32. Ursula Legvin: »Leva ruka tame«, 33. Jevgenij Zamjatin: »Mi«, 34. Kurt Vonegat: »Kolevka za macu«

U redovnom kolu KENTAURA za 1980. godinu biće objavljeno stedecih osam SF romana:

53. Ursula Legvin: »Svet se kaže šuma«, 54. Artur Klark: »Rajski vodoskoci«, 55. Ivan Ivanji: »Na kraju ostaje reč«, 56. Lari Niven: »Prsten«, 57. Karl Ameri: »Kraljevski projekat«, 58. Žerar Klajn:

»Gospodari rata«, 59. Sam Lundval: »Nije vreme za heroje«, 60. Rodžer Zelazni: »Gospodar svetlosti«

Osim izdanja iz redovnog kola. KENTAUR je počeo svake godine da objavljuje i specijalno kolo od šest knjiga pod nazivom »Izbor iz opusa velikih majstora žanra«. Posebno vam skrećemo pažnju na ovu jedinstvenu biblioteku — iz dva razloga: prvo, pruža vam se izuzetna prilika da na jednom mestu nađete sabrana najbolja SF ostvarenja vaših ljubimaca, koji su svojim opusom veoma zadužili naučno-fantastični žanr; drugo, popularnost ovih kompleta već je uveliko doživela potvrdu kod čitalaca-ljubitelja naučne fantastike, o čemu najbolje svedoče podaci da su Asimovljeva dela bezmalo rasprodata, da se od Klarkovih više ne može nabaviti ni jedan primerak, kao i da vlada nezapamćeno interesovanje za sekstalogiju Frenka Herberta »Peščana planeta«, koja postaje pravi bestseler. Ali odbacite svaku bojazan da ćete ostati bez svojih primeraka ovih izuzetno traženih SF knjiga. Dovoljno je samo da popunite ovu narudžbenicu — i ostalo je briga KENTAURA. Tačno je, doduše, da Klarkovog kompleta više nema, da je Asimovljen na samom izmaku, kao i da će to po svoj prilici uskoro biti sa Herbertovim, iako se tek nedavno pojavio iz štampe — ali mi vas i dalje pozivamo da ih naručujete, iz prostog razloga što ćemo, onog časa kada sakupimo određen minimalan broj vaših narudžbenica, odmah prirediti drugo izdanje onih kompleta koji su rasprodati. U pogledu naručivanja kompleta uvodimo jednu novinu, koju su pravi ljubitelji naučne fantastike već uveliko prećutno usvojili: reč je, naime, o tome da predviđamo naručivanje samo celih kompleta, a ne pojedinačnih dela iz njih. Stvar je u tome što se rasparčavanjem gubi smisao kompleta, kao koncentracije najboljih ostvarenja datog autora, koja treba da celovito predoče njegov SF opus. Osim toga, rasparčavanje u slučaju Herbertove serije »Peščana planeta« nema smisla iz jednostavnog razloga što su posredi romani koji se organski nastavljaju jedan na drugi. Konačno, pre no što damo popis objavljenih dela u ediciji »Izbor iz opusa velikih majstora žanra«, koristimo priliku da vas obavestimo da za sam početak 1981. godine imamo u planu objavljivanje kompleta od šest romana Herberta Džordža Velsa, velikog rodonačelnika moderne naučne fantastike — objavljivanje za koje smo uvereni da će predstavljati pravi praznik za sve poklonike SF žanra. I za Velsove romane već sada možete slati narudžbenice, što je najpouzdaniji način da dođete do svojih primeraka knjiga.

I) Isak Asimov III) Frenk Herbert
35. »Zadužbina« 47. »Arakis«
36. »Zadužbina i carstvo« 48. »Muad' Dib«

37. »Druga zadužbina« 49. »Prorok«
38. »Pod čeličnim nebom« 50. »Mesija«
39. »Golo sunce« 51. »Deca Arakisa (I) «
40. »Kraj večnosti« 52. »Deca Arakisa (II) «

II) Artur Klark IV) Herbert Džordž Vels

41. »Grad i zvezde« 61. »Vremepolov (I druge priče) «
42. »S druge strane neba« 62. »Prvi ljudi na Mesecu«
43. »Izgubljeni svetovi 2001.« 63. »Ostrvo doktora Moroa«
44. »Svetlost zemaljska« 64. »Rat u vazduhu«
45. »Sastanak sa Ramom« 65. »Hram bogova«
46. »Matica Zemlja« 66. »U danima komete«